

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Прыватнае прадпрыемства «Суродзічы». Выходзіць штотыднёва, у чацьвяргі

Разьвітаньне з Ірынай Казулінай

Трэці пункт

Перад другім чытаньнем дэпутаты радыкальна зьмянілі адзін сказ у Законе аб правапісе. З думкаю пра «Нашу Ніву». Дэпутат Здановіч: Пасьля прыняцьця закону «НН» і АРСНЕ павінны будзь кіравацца зацьверджанымі правіламі.

Дэпутаты падрыхтавалі законпраект «Аб правілах беларускай артаграфіі і пунктуацыі» да разгляду ў другім чытаньні, паведаміў старшыня камісіі па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе палаты прадстаўнікоў Уладзімер Здановіч.

Паводле яго словаў, «у законпраекце адбылося адно істотнае зьмяненьне». «Раней трэці пункт праекту закону гаварыў: «Дзяржаўныя органы, грамадзкія аб'яднаньні, арганізацыі, а таксама грамадзяне Рэспублікі Беларусь пры выкарыстаньні беларускай мовы ў афіцыйных зносінах павінныя кіравацца правіламі артаграфіі і пунктуацыі». Пасьля пасяджэньня камісіі большасьць дэпутатаў зрабіла выснову, што з гэтай нормы неабходна выключыць словы «ў афіцыйных зносінах». Атрымаецца, што ўсе ва ўсіх выпадках пры карыстаньні беларускай мовай павінныя кіравацца прынятымі правіламі».

У Здановіч паведаміў: «ніхто людзей караць за няправільна сказанае слова ня будзе». «Але калі, напрыклад, рыхтуеш рэкламу (гэта не зусім афіцыйнае ўжываньне), то трэба карыстацца правіламі. Газэты таксама будзь абавязаныя карыстацца беларускай

Прыцяг на старонцы 11.

Барыкады існуюць

Калі сатрэм сваім цынізмам і інтэлектуальным выпяндражам лінію маральнага супрацьстаяння, лінію паміж добром і злом, будзем несцьці адказнасьць за апраўданьне любога зла і любога гвалту ў нашай краіне. Піша **Віталь Сіліцкі**.

Сёньня ўжо зразумела, што вызваленьне Аляксандра Казуліна на пахаваньне не было б магчымым без бескампраміснай пазыцыі сям'і Казуліных і без безумоўнай падтрымкі яе той часткай незалежнага грамадства і ўсясьветнай супольнасьці, якая праявіла зь ёй салідарнасьць.

Казуліны атрымалі маленькую перамогу, за якую была заплачаная страшэнная цана. Але гэта перамога ня толькі для іх, але і для ўсёй Беларусі. Паказана, што гвалтоўная сіла рэпрэсіўнага мэханізму пасуе перад выразна акрэсьленым і паслядоўным маральным супрацівам нават у беларускіх рэаліях. Гэта — перамога беларускага духу, ня поўная, але прынцыповая.

Менавіта гэтай перамогі і гэтай

акалічнасьці спалохаліся. Прычым ня толькі ва ўладзе. Частка незалежнага грамадства, мяркуючы з благасфэры ў нядзелю і ў панядзелак, наклала ў штаны ад самой думкі, што барыкада маральнага супраціву насамрэч паўстала, што кожнаму прыйдзеца выбіраць свой бок, і, што нават горш, спроба пазьбегнуць выбару акрэсьлівае тваю пазыцыю па вызначэньні.

Рука не падымаецца перапісваць усё, што было выліта на Казуліных у благасфэры за гэтыя дні.

Нехта пачаў узгадваць былыя палітычныя грашкі спадара Казуліна, забыўшыся, хто ў той момант ляжаў у труне.

Нехта хуценька забыўся, што прысутнасьць спадара Казуліна на

пахаваньні была воляй Ірыны Іванаўны. Вольга і Юля, разам з палітычнымі паплечнікамі Казуліна, не «зараблялі ачкі», а проста выконвалі волю маці.

Нехта не ўздагаў, хто зрабіў з Казуліна палітычнага вязьня.

Нехта не захацеў дадумацца да прастай рэчы, што любое рашэньне ўладаў, якое грунтуецца на чымсьці, акрамя закону (паводле якога Казулін мусіў быць выпушчаны ўжо ў нядзелю) — гэта палітычнае рашэньне, і калі «палітызацыя» ў гэтай справе аднекуль і ішла, дык гэта з боку тых, хто прымаў такое рашэньне.

Нехта так баіцца слова «палітыка» (якое зь дзяцінства падаецца толькі ў словаспалучэньні «брудная»), што ня можа бачыць бруду ў тым, што падштурхнула Казуліных на палітычную барацьбу.

Працяг на старонцы 6.

Журналіста знайшлі павешаным

Гэта карэспандэнт «Комсомольской правды» в Беларуссии» Вячаслаў Ткач. Паводле сьледчых, сьлядоў гвалтоўнае сьмерці на целе няма. У газэце журналіст займаўся крымінальнай тэматыкай. Вячаславу быў 41 год. Вечная памяць і спачываньні сям'і.

Шаноўныя людзі!

«Наша Ніва» шукае распаўсюднікаў для продажу газэты на вуліцах і ў электрычках. Справа выгадная і надта патрэбная.

Продаж ажыццяўляецца на аснове дамоваў.

Зьвяртацца праз тэл.: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32, (029) 618-54-84

Нашаніўцы ў Горадні і Барысаве

29 лютага ў 18.30 у Горадні на сядзібе ТБШ (вул. Будзёнага, 48а) адбудзецца вечарына дзіцячай кнігі. Удзел возьмуць перакладчык на беларускую мову кніжкі А. Мілна «Віні-Пых і ўсе-ўсе-ўсе» Віталь Воранаў і рэдактар перакладу кнігі А. Ліндгрэн «Карлсан-3-даху» Лявон Баршчэўскі. На вечарыне таксама можна будзе пазнаёміцца з сьвежымі выданьнямі ARCHE і «Кнігарні «Наша Ніва».

6 сакавіка а 18-й рэдактар часопісу ARCHE Валер Булгакаў, пісьменьніца Наталка Бабіна і журналіст «Нашай Нівы» Зьміцер Панкавец сустрэнуцца з чытачамі ў **Барысаве**. Даведкі па тэлефоне (029) 620-18-97 (Сяргей).

Вясна сьпяшаецца

Паводле гідромэтэацэнтру, у апошнія два дні зімы, 28 і 29 лютага, у краіне чакаецца воблачнае з праясьненьнямі надвор'е, часам ападкі. Вецер заходні 7—12 м/с. Тэмпература паветра ўдзень +1—6°C. 29 лютага месцамі невялікія ападкі (пераважна мокры снег), слабы туман і галалёд. Вецер заходні, паўднёва-заходні 5—10 м/с, ноччу па паўночным усходзе парывы 15—18 м/с. Тэмпература паветра ноччу ад мінус 3 да плюс 2°C, днём плюс 1—6°C.

**Больш за дз'яве тысячы чалавек
праводзілі Ірыну Казуліну ў
апошні шлях.**

Разьвітаньне з Ірынай Казулінай

У суботу 23 лютага на 49-ым годзе жыцця памерла жонка палітвязьня і экс-кандыдата на пасаду прэзыдэнта Аляксандра Казуліна Ірына. «Гэта адбылося пасля васьмі вечара. Маме стала кепска, і мы сабралі яе, каб адвезці ў шпіталь. Па дарозе яна страціла прытомнасьць. Калі прывезлі, то дактары сказалі, што яна памерла», — паведаміла журналістам старэйшая дачка Ірыны Казулінай Вольга.

Ірына Казуліна (у дзявоцтве Сабалеўская) нарадзілася 19 кастрычніка 1959 году ў вёсцы Дзяўгі Стаўпецкага раёну.

У 1976 годзе паступіла на мэханікаматэматычны факультэт. Праз два гады яна пабралася шлюбам з Аляксандрам Казуліным, зь якім выхавалі дзьвюх дачок Вольгу і Юлію.

З канца 1990-ых Ірына Казуліна хварэла на рак малочнай залозы. Яна забараняла ўсім сваім сваякам і блізкім расказваць пра пакуты і боль, якія ёй даводзілася трываць на працягу амаль дзесяцігодзьдзя. Ужо хвора яна стала адной з заснавальніц і кіраўнічак грамадзкай арганізацыі «Ў промнях надзеі». Казуліна да апошняга дапамагала жанчынам, якія мелі падобную зь ёй хваробу.

За тыдзень да сьмерці Ірыны Казулінай рэдакцыя «Нашай Нівы» спрабавала звязацца з жанчынай, каб пачуць ейную ацэнку і камэнтар да словаў Лукашэнкі пра тое, што Казуліну прапаноўвалі вызваленьне, каб ён разам з жонкай зьехаў на лячэньне ў Нямецчыну. Слухаўку падняла маці Ірыны, якая паведаміла, што ў дачкі праз хваробу зьнік голас. Ірына тады знайшла ў сабе сілы напісаць адкрыты ліст, дзе адзначыла: «Зачапіла за жывое грэблівае стаўленьне да нашай сям'і. Хоць часам здаецца, што нічога падобнага ўжо ня можа вывесці зь сябе, цыннізм дзівіць».

Адрозьніваць пасля паведамленьня пра сьмерць жонкі Аляксандар Казулін напісаў заяву з просьбай аб прысутнасьці на пахаваньні. У адміністрацыі калёніі яму далі зразумець, што самі такое пытаньне вырашыць ня могуць. У сваю чаргу, Казулін амаль адрозьніваць

абвясціў галадоўку, да той пары, пакуль яго не адпусьцяць. Дочкі палітвязьня падтрымалі бацьку, заявіўшы, што пахаваньне не адбудзецца да той пары, пакуль Казулін ня выйдзе на волю. У панядзелак яны разам з Ігарам Рынкевічам, Сяргеем Скрабцом і Алегам Воўчакам далучыліся да галадоўкі.

Вечарам таго ж дня адбылася акцыя памяці Ірыны Казулінай (старонка 9), на якую прыйшлі больш за паўтысячы чалавек. Дочкі Казуліна ў чарговы раз пацвердзілі, што пахаваньне не адбудзецца, пакуль бацька за кратамі. Падобныя акцыі памяці прайшлі ў Маскве, Вільні і іншых эўрапейскіх гарадах.

Свой унёсак у справе вызваленьня Казуліна рабілі і праваабаронцы. Так, 25 лютага Генэральны пракурор Рыгор Васілевіч прыняў у сваім кабінэце Гары Паганяйлу і Алену Танкачову зь Беларускага хэльсынскага камітэту. Праваабаронцы прасілі прадставіць Казуліну кароткачасовы адпачынак. Васілевіч паабяцаў разабрацца ў гэтай справе. Юлія Казуліна ж звярнулася з просьбай аб вызваленьні бацькі асабіста да Лукашэнкі.

Урэшце, Казуліну дазволілі разьвітацца з жонкай. У ноч на аўторак у Менск Аляксандра Казуліна на ўласных «Жыгулях» прывёз начальнік калёніі «Віцьба» Віталь Агнісьцікаў.

Сам Казулін сваё вызваленьне пракамэнтаваў так: «Я думаю, што ўсё добра разумеюць, ня выпусьціць мяне было немагчыма. Бо і так ужо пройдзены той Рубікон, за які нельга было пераходзіць».

Штопраўда, Казуліна адпусьцілі не назаўсёды, а толькі на тры дні.

Разьвітаньне з Ірынай Казулінай пачалася вечарам у аўторак у Чырвонай касьцёле. Труну зь цэлам Ірыны а 20-й прынеслі ў храм. На ганку Чырвонага касьцёлу жалобную працэсію сустракаў кс. Уладзіслаў Завальнюк. Наперадзе ішлі Аляксандар Казулін разам з дочкамі. Труну паставілі перад алтаром.

Увесь касьцёл быў запоўнены людзьмі, частка нават стаяла на вулі-

цы. Людзям, каб ўскласьці да труны бел-чырвона-белыя кветкі і вянкi, даводзілася адстаяць у чарзе амаль па гадзіне.

Разьвітацца зь нябожчыцай прыйшлі Аляксандар Мілінкевіч і Іна Кулей, Лявон Баршчэўскі, Алесь Міхалевіч, старшыня СПБ Алесь Пашкевіч, Анатоль Сідарэвіч, Віктар Карняенка, Павал Севярынец, Артур Фінкскі, Уладзімер Някляеў, Аляксандар Фядута, пасол Францыі Мірэі М'юсо ды інш.

Перад уваходам у касьцёл былі выстаўленыя тры партрэты Ірыны Казулінай. Мноства кветак і сьвечак каля скульптуры Езуса, перад якім таксама стаяў партрэт Казулінай.

У аўторак і чацьвер купіць у раёне плошчы Незалежнасьці жывыя кветкі было досыць праблематычна.

Але нават у такі дзень за касьцёлам на ўсялякі выпадак дзяжурлі два аўтазакі, а невядомыя людзі ў цывільным усё здымалі на відэакамеры.

Да апошняга моманту не было яснасьці, дзе ўсё ж адбудзецца пахаваньне. З просьбай дазволіць пахаваць Ірыну Казуліну на Ўсходніх могілках Менску сійня сваякі й грамадзкасьць звярталіся ў Менгарвыканкам, урад і Адміністрацыю прэзыдэнта, але станоўчага адказу так і не дачакаліся.

Урэшце рэшт, сваякі прынялі рашэньне хаваць Ірыну на могілках у вёсцы Тарасава, што за Жданавічамі.

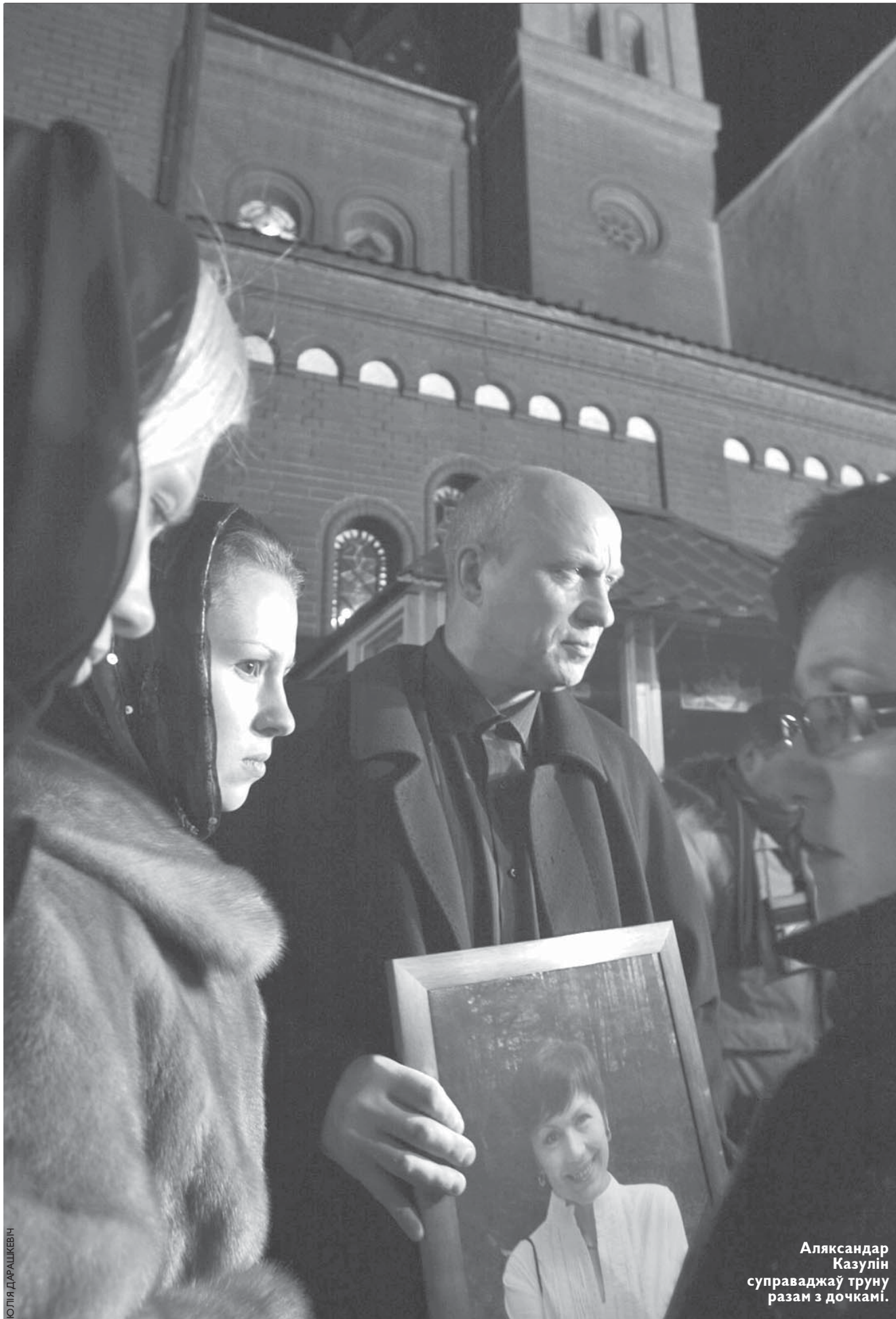
А 12 гадзіне пробашч Чырвонага касьцёлу Ўладзіслаў Завальнюк адслужыў памінальную імшу ў памяць аб Ірыне Казулінай. Падчас прамовы сьвятар засяродзіўся на праблеме сапраўднай веры.

Больш за дзьве тысячы чалавек праводзілі Ірыну Казуліну ў апошні шлях у сераду. Прыкладна а палове на другую труну зь нябожчыцай вынеслі з касьцёлу, калёна рушыла на вуліцу Бэрсана, дзе Аляксандар Казулін звярнуўся да людзей зь невялікай прамовай. Гаворачы, Казулін двойчы станаўіўся на калені.

У Тарасава выправіліся чатыры аўтабусы, а працэсія з аўтамабіляў рассягнулася больш, чым на кілямэтар. Ірыну Казуліну пахавалі прыкладна а чацьвертай гадзіне пад сьпева «Магутны Божа» і гімн Багародзіцы.

Ірына Казуліна стала сымбалам усіх тых пакут, якія выпадаюць на долю сваякоў у цэлым, і жонак у прыватнасьці, беларускіх палітвязьняў.

Зьміцер Панкавец

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВИЧ

Александр
Казулін
суправаджаў труну
разам з дочкамі.

Барыкады існуюць

Працяг са старонкі 2.

Нехта так заўзята апэляваў да «хрысьціянскіх каштоўнасьцяў» (маўляў, далі пінка па адной ягадзіцы, падстаўляй іншую), што забыўся пра тое, што сям'ю Казуліных маральна падтрымаў Каталіцкі касьцёл.

Шмат хто папракае Казуліна тым, што ён спэкулюе сьмерцю жонкі дзеля сваіх палітычных амбіцыяў, забыўшыся, што ў ягонай палітычнай барацьбе Ірына Іванаўна была заўжды попчел.

Калі б Казуліны не дамагліся свайго, то такое абыходжаньне з памерлымі стала б нормай у беларускай дзяржаве, зь якой маўкліва пагадзілася б грамадзтва. На зэкаўскім слэнгу гэта завецца «ссуваньне». Тое, што гэтага не адбылося, прасунула Беларусь на маленькі крок да чалавечнасьці і цывілізаванасьці.

І зусім мала хто ўзгадаў, што сям'я Казуліных — гэта найперш беларуская сям'я, за якую мы супольна нясем адказнасьць, як за любога з нашых суродзічаў, незалежна ад таго, хто за каго галасаваў у 2006 годзе. Хто ўзгадаў — той выйшаў у панядзелак на Плошчу і прыходзіў у аўторак да касьцёлу. Але такіх было ня так і шмат. Нацыя мацнее, сталее менавіта тады, калі мы навучаемся быць побач з тымі, каго зусім ня ведаеш, і нават з тымі, хто табе неяк быў зусім не сымпатычны. Відаць, нам яшчэ здаваць і здаваць гэты, такі, здавалася б, няцяжкі экзамэн.

Калі б за некалькі дзён да сьмерці спадарыня Ірына сама не засьведчыла пра тое, які варыянт вызваленьня рэжым прапанаваў Казуліну, я ўпэўнены, што гэтыя ж галасы сёньня вінавацілі б Аляксандра, Вольгу і Юлю ў яе забойстве.

Усе аргумэнты пад агульнай шыльдай «чума на абодва вашы

дамы» — гэта насамрэч неад'емная частка беларускай палітычнай культуры, і можа хтосьці скажа — традыцыйнага беларускага патрыярхальнага мэнталітэту, не пазбыўшыся якога, мы ніколі ня будзем нацыяй грамадзянаў. Калі нехта кідае адкрыты выклік уладзе — заўжды шукаецца патаемная прыватная выгада і сакрэтны рахунак дзе-небудзь на экзатычных выспах. Калі малады чалавек вядзе сабе як сапраўдны герой — ім мусіць маніпуляваць хтосьці, хто шукае патаемную выгаду. Калі людзі не ламаюцца і не згаджаюцца з афіцыйным гвалтам ні на якіх умовах — яны «лезуць у брудную палітыку». Калі патрыёты ідуць на крайнія крокі, дэманструюць сваю гатоўнасьць пакласьці за справу ня толькі свабоду, ня толькі здароўе, але часам і жыцьцё — на іх паплечнікаў нясуцца праклёны за тое, што «давялі» да магілы.

Такі маральны рэлятывізм беларускага грамадзтва цалкам вытлумачальны. Унікненьне, ігнараваньне, адмаўленьне маральнага падзелу, маральнай бездані — гэта спосаб выпісаць сабе індальгенцыю, спосаб апраўданьня ўласнай баязьлівасьці, абьякаваньня, беспрынцыпаўнасьці. Так проста лягчэй жыць — калі няма добра і зла, то няма і абавязкаў, няма таго, што прымушае браць на сабе адказнасьць, прымаць рашэньні, вырывацца з утульнай будзённасьці, ісьці на рызыку, псаваць свае стасункі з сыстэмай. Таму галоўным злодзеям мусіць быць той, хто ідзе на абардаж, або, па-простанароднаму, «гоніць хвалю». Для іншых іхная пазыцыя — гэта спосаб засьведчыць сыстэме ўласную неканфліктнасьць. Бо, як казала Ганна Арэнт, ідэальны чалавек для таталітарнага грамадзтва — гэта не камуніст і не фашыст. Гэта той, для каго не існуе розьніцы між добром і злом, праўдай і

хлусьнёй, белым і чорным. Мяркуючы па благасфэры, маладое пакаленьне збольшага ўспрыняла гэтае асноўнае правіла гульні зь дзяржавай і вызубрыла яго нашмат лепш, чым апошняю сэсію.

Зрэшты, судзіць нікога не хачу — акрамя тых, хто сам судзіць па прынцыпах падвойнай маралі. Можна дараваць і зразумець тых, хто ня хоча і ня можа ісьці на барыкады. Урэшце, такіх, як Казуліны, у нас адзінкі. Нельга дараваць сьлепаты, адмаўленьня таго, што гэтыя барыкады існуюць. Таму што акурат гэта апраўдвае любы гвалт. Нельга дараваць гэтай нялюдзкай беспрынцыповасьці, якая ставіць на адну дошку катаў і пакутнікаў.

Таму я прашу, малю некаторых, нешматлікіх сваіх калегаў па аналітычным цэху, якія дазволілі сабе ў гэтыя дні далучыцца да ахайваньня дзеяньняў сям'і Казуліных толькі таму, што ёй, на іхную думку, «маніпулявалі» палітычныя «прайдзісьветы» з БСДП (Г) — не рабіце так больш. Мы супольна нясем адказнасьць за палітычны дыскурс у нашай краіне. Менавіта мы, пішучая брація, можам зьнішчыць і апусьціць сапраўдных беларускіх герояў, пасля чаго яшчэ менш людзей будуць здольнымі на гераічныя ўчынкі. Менавіта мы, калі сатрэм сваім цынізмам і інтэлектуальным выпяндражам, лінію маральнага супрацьстаяньня, лінію паміж добром і злом, будзем несць адказнасьць за апраўданьне любога зла і любога гвалту ў нашай краіне. Знайдзіце сілы прызнаць, што Казуліны мелі рацыю, і што перамаглі, і што акурат іхная перамога значыць для Беларусі нашмат больш, чым вашая эквілібрыстыка.

Вядомы савецкі дысыдэнт Уладзімер Букоўскі неяк заўважыў, што ў карнікаў, стукачоў і сабак ёсьць адна агульная рыса — усе яны баяцца простага позірку ў вочы. Пазьбягаючы простага погляду на рэчы, мы далучаемся да іх шэрагаў.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Апошняя кропля

Апазыцыя мабілізавала на Плошчу паўтысячы чалавек за паўдня.

Ідэя наладзіць акцыю памяці Ірыны Казулінай зьявілася ў інтэрнэце апоўдні ў панядзелак. «З такой думкай да нас зьвярталіся многія людзі. Мы ня хочам ператвараць гэта ў палітычны мітынг, а хочам, каб людзі прыйшлі са свечкамі і партрэтамі Ірыны Казулінай, каб гэта была жалобная акцыя», — пракамэнтаваў гэтае рашэньне былы адвакат Аляксандра Казуліна Ігар Рынкевіч.

На той момант яшчэ не было вядома, ці выпусьцяць з калёніі Аляксандра Казуліна. У знак пратэсту ён быў гатовы абвесьціць бестэрміновую сухую галадоўку. Сьледам за ім гэта рыхтаваліся зрабіць дачкі. Таму, нягледзячы на невялікі час для падрыхтоўкі і інфармаваньня, на Кастрычніцкую плошчу прыйшло больш за паўтысячы чалавек — і старых, і маладых. Ішоў моцны

дождж, але спэцназ традыцыйна правяраў заплечнікі ўдзельнікаў акцыі.

Прыйшлі дачкі Ірыны Казулінай Вольга і Юлія, у чорных хустках і з заплаканымі тварамі. Яны пачалі раздаваць прысутным партрэты памерлай. Вольга адразу паведаміла: «Як бы гэта цынічна ні гучала, але мы адкладаем пахаваньне маці, да той пары, пакуль на пахаваньне не адпусьцяць бацьку».

Міліцыя праз мэгафоны папярэджвала, што «Кастрычніцкая плошча — ня месца для жалобы», і заклікала разыходзіцца. У адваротным выпадку, абяцалі ўжыць сілу.

На Плошчу прыйшлі лідэр «Руху «За свабоду» Аляксандар Мілінкевіч, старшыні Партыі БНФ і АГП Лявон Баршчэўскі і Анатоль Лябедзька, «маладафронтаўцы» Артур Фінькевіч і Зьміцер Хведа-

рук, лідэр прадпрымальнікаў Алесь Таўстыка, палітоляг Віталь Сіліцкі... Шмат хто, апроч партрэтаў Ірыны Казулінай, трымаў у руках запаленыя свечкі і кветкі. Машыны, што ехалі праспэктам, сыгналілі людзям на плошчы.

Бліжэй да 19-й гадзіны калёна рушыла па ходніках у бок Чырвонага касьцёлу. Міліцыя не перакаджала. Каля будынку Камітэту дзяржбясьпекі ўдзельнікі разгарнулі расьцяжку «Свабоду Казуліну!». Побач з дэманстрацыяй быў заўважаны старшыня КДБ Юры Жадобін. Унікаючы фотаапаратаў, ён хутка прайшоў у будынак.

Побач з выявай Ісуса, што ля ўваходу ў Чырвоны касьцёл, людзі паставілі партрэт Ірыны Казулінай, запалілі свечкі, усклалі кветкі. Журналісты БТ старанна ўсё здымалі.

Дачкі яшчэ пасьпелі заклікаць людзей прыйсьці на плошчу і назаўтра. Але хапіла аднаго разу: ноччу стала вядома, што на разьвітаньне з жонкай з калёніі адпусьцілі Аляксандра Казуліна.

Зьміцер Панкавец

Аляксандар Казулін: «Пасьля сьмерці Ірыны мяне не хвалюе, буду я ў турме, ці не»

Карэспандэнты «Нашай Нівы» сустрэліся з Аляксандрам Казуліным на ганку ягонага дому. Казулін значна схуднеў, але засталіся тыя ж манеры. «Немцы часта не разумеюць нашу рэчаіснасьць і нюансы. Я, як ніхто іншы, добра ведаю Лукашэнку. У гэтым уся і праблема», — кажа ён. Зраніцы ён быў у маці Ірыны ў Койданаве. Пасьля быў у моргу, дзе нарэшце пабачыў Ірыну. Турма дадала толькі схільнасьці да філізафаванья: «Велізарная колькасьць людзей, якія нібыта на волі, насамрэч знаходзяцца ў турме сваіх жаданьяў і жарсьцяў».

«Знаеце, калі я ўбачыў цэла жонкі, то яе твар падаўся нейкім незнаёмым. Пасьля пачаў размаўляць зь ёй, абдымаць яе. Здаецца, нават усьмешка зьявілася. Было дзіўнае адчуваньне, што я зь ёй размаўляю. Канечне, выбачаўся перад ёй, што ня змог выратаваць. Яна паказала, што такое сапраўднае добро і сіла».

Тады яшчэ было невядома, дзе пахаваюць Ірыну Казуліну. «Вы разумеце, што ў мяне ёсьць сябры на самым высокім узроўні, яны выйшлі яшчэ вышэй, каб Ірыну можна было пахаваць на Маскоўскіх могілках, — звычайна Аляксандар Казулін. — Ня трэба распальваць страх і ператвараць пахаваньне маёй жонкі ў палітычную акцыю. Калі ўлады хочуць, каб гэта была палітычная акцыя, то так і будзе. Але ня трэба гэтага рабіць».

Ад глыбіняў гідоты

Казулін кажа, што цяпер яму ня важна, ці выпускаць яго з турмы, ці не. У любым выпадку, ён адчувае сябе свабодным: «Пасьля сьмерці жонкі мяне не хвалюе, ці буду я ў турме, ці буду я тут. Канечне, было б лепш, каб быў на свабодзе. Разам з тым, я быў і застаюся свабодным. Свабода — гэта паняцьце ўнутранае, а ня вонкавае. Ня важна, дзе знаходзіцца чалавек. Велізарная колькасьць людзей, якія на волі, насамрэч знаходзяцца ў турме сваіх жаданьяў і жарсьцяў. Яны рабы, нельга быць крышачку рабом: калі стаў хоць у нечым рабом, то гэта назаўсёды. Я ніколі ня быў рабом, ніколі не стану ні перад кім на калені».

Пытаньне майго тэхналягічнага

вызваленьня шырэйшае. Цяпер ідзе барацьба цывілізацыйных праблем. Так выйшла, што на мне засяродзіўся згустак гэтых праблем. І вырашаецца пытаньне, хто перамагае — добро і сьвятло ці нянавісьць і злосьць. З маёй жонкай і мной наша ўлада пераступіла праз самае сьвятое, яна растаптала сьвятлыні, якія нельга таптаць. Трэба зразумець, што мы ўсе мусім адступіць ад глыбіняў гідоты, подласьці і цемры. Мы павінны даць магчымасьць выйсці на свабоду сьветламу пачатку ў кожным чалавеку, дабру. Да гэтага я і заклікаю Лукашэнку».

«Я гатовы без амбіцый і эмоцый абмяркоўваць праблему агульнага добра нацыі. Мяне ніколі не хвалілі мае асабістыя праблемы. Мяне хвалюе сытуацыя ў краіне, сытуацыя з народамі, з таталітарным гвалтам, з масавым падаўленьнем асобы ў краіне, з парушэньнямі правоў чалавека. Калі мы думаем рухацца далей, то абсалютна відэавочна наступіў новы этап эвалюцыйнага разьвіцьця краіны. Мудрасць ранейшых пакаленьняў што гаварыла? Татальны гвалт вядзе да разбурэньня. Сябелюбства вядзе да духоўнага вынішчэньня. Гэта відэавочныя рэчы, да якіх мы ідзем», — кажа экс-кандыдат у прэзыдэнты.

Прапаноўвалі з турмы на самалёт

Расказаў Аляксандар Казулін і пра прапаноўвалі зьехаць разам з жонкай у Нямецчыну. «Мне прапаноўвалі ад'езд у Нямецчыну, каб я не займаўся палітыкай. Мне хацелі прадставіць добрае жыцьцё за мяжой у абмен на тое, каб я зьехаў з

краіны. Я сказаў, што праблемы ня толькі ў маёй сям'і, але ў кожнай беларускай сям'і. Я ішоў сьведома ў турму, мяне папярэджвалі, каб я зьехаў, і будзе ўсё ў парадку. Аднак, як я магу зьехаць з краіны? Не, ад мяне ўжо нікому нікуды ня дзецца. Была прапанова ў добрых умовах проста з калёні адвезьці да самалёта і забясьпечыць выезд у Нямецчыну. Мяне пасадзілі незаконна і хацелі незаконна вывезьці з краіны. У Нямецчыне прапаноўвалася ўсё. Была ўмова, што да канца году я ня мушу вяртацца ў Беларусь», — кажа А.Казулін.

Немцы не разумеюць

Ня стаў Казулін адказваць на пытаньне, хто быў правадніком ідэі выезду ў Нямецчыну.

«Ня важна, хто быў правадніком ідэяў. Я магу сказаць, што нямецкі пасол Вайс дзейнічаў сумленна. Ён шчыра хацеў нам дапамагчы. Тое, што было потым — іншая гісторыя. Разумеце, немцы часта не разумеюць нашу рэчаіснасьць і нюансы, якія вельмі важныя. Я, як ніхто іншы, добра ведаю Лукашэнку. У гэтым уся і праблема».

Хоць А.Казулін на тры дні вызвалены з турмы, ахова ад яго не адыходзіць.

«Проста езьдзяць за мной. Бачыце, вунь стаіць машына. Выйшаў у тры гадзіны ночы пагуляць па вуліцы. Каля гатэлю «Беларусь» стаіць машына. Толькі мы пачалі фатаграфавачь — адразу ад'ехала. За мной і маімі дзецьмі пастаянна сочаць».

Зьміцер
Панкавец

У день вызвалення Аляксандар Казулін наведеў бацькоў.

Таемныя сустрэчы міністра Мартынава ў Нямеччыне

Як стала вядома радыё «Свабода», міністар замежных справаў Беларусі нанёс патаемны візыт у Бэрлін.

У Бэрлін беларускі міністар прыбыў зь Мюнхэну пасля заканчэння 44-й Міжнароднай канфэрэнцыі па пытаннях палітыкі бясспёкі (9—10 лютага).

Нягледзячы на ўдзел у перамовах высокага кіраўніцтва замежнапалітычных ведамстваў Нямеччыны і Беларусі, пра візыт міністра Мартынава ў Бэрлін няма ніякіх афіцыйных зьвестак. Як зь нямецкага, так і зь беларускага боку. Крыніца ў нямецкім МЗС нават на ўмовах ананімнасці пагадзілася толькі пацьвердзіць сам факт сустрэчы.

Экспэрт Нямецкай рады па замежнай палітыцы Аляксандар Рар быў нешматслоўным: «Я магу толькі сказаць, што сустрэча адбылася з цэлай групай нямецкіх дэпутатаў і вышэйшых прадстаўнікоў нямецкага МЗС. На ёй у вельмі адкрытай размове і вельмі жорсткім тонам як з таго, так і з іншага боку,

аднак, тым ня менш, вельмі шчыра і з даверам было праартыкулявана пра шляхі збліжэння Эўрапейскага Саюзу зь Беларусью».

Дэпутатка Бундэстагу і Эўрапарлямэнту ад Партыі Зялёных Элізабэт Шродтэр патлумачыла скупасць інфармацыі закрытым характарам сустрэчы: «Паводле эўрапейскіх правілаў, кантакты на вышэйшым узроўні паміж ЭС і Беларуссю афіцыйна не існуюць, перадусім з тымі асобамі, якія служаць беларускаму рэжыму і адказваюць за цяперашнюю палітычную сытуацыю. Аднак такія кантакты адбываюцца. Неафі-

цыйныя сустрэчы афіцыйных асобаў, якія ніяк не асьвятляюцца ў СМІ».

Як кажуць нямецкія суразмоўцы, «у часе такіх сустрэчаў адбываецца штосьці большае, чым абмен вядомымі аргументамі».

Больш зьмястоўны камэнтар да візыту спадара Мартынава ў Бэрлін дала дэпутатка Бундэстагу ад сацыял-дэмакратычнай партыі, старшыня падкамітэту ПА АБСЭ па Беларусі Ута Цапф.

Выступаючы на нядаўнім паседжанні Бундэстагу, спадарыня Цапф заявіла: «Наведаньне міністрам Мартынавым канфэрэнцыі па

бясспёцы і ягоныя далейшыя перамовы ў Бэрліне прасыгналізавалі пра гатовасьць краіны да дыялёгу з Эўропай... Мартынаў сказаў: «It takes two to tango» (каб станцаваць танга, трэба двое). Так, сапраўды. Аднак тое, што цяпер назіраецца паміж эўрапейскімі краінамі і Беларуссю, нагадвае хутчэй ча-ча-ча ці нейкія скокі».

Паводле спадарыні Цапф, Беларусь, праўдападобна, аналізуе свае праблемы. У сувязі зь цяперашняй сытуацыяй з расейскімі энэргастаўкамі краіна «эканамічна зацікаўленая ва ўмацаваньні стасункаў з Эўропай».

«Аднак толькі дэмакратычныя рэформы ў гэтай краіне змогуць стварыць сапраўдныя падставы для супрацоўніцтва з Эўропай, для паляпшэння ўзроўню жыцця насельніцтва і да выйсця са стану ізаляцыі, у якую Беларусь сама ж сябе загнала», — падкрэсьліла нямецкая сацыял-дэмакратка.

Як перакананая Ута Цапф, «Нямеччына, як і Эўрасаюз, хоча працягнуць руку Беларусі. Ініцыятыва Бундэстагу адносна зьніжэння кошту візаў — свайго роду каменьчык у гэтым мазаічным працэсе. Гэта свайго роду галоўная заяўка на дыялёг, заяўка на танец, але на такі, як танга».

МБ; радыё «Свабода»

Лукашэнка абдымаўся зь Мядзведзевым

Завяршыўся рабочы візыт Аляксандра Лукашэнка ў Маскву, дзе ён узяў удзел у нефармальным саміце кіраўнікоў дзяржаваў СНД. Склалася традыцыя, калі рука руку мые, а кіраўнікі адных аўтарытарных краінаў падтрымліваюць перад выбарамі другіх. У гэтым выпадку гаворка была пра падтрымку Дзьмітрыя Мядзведзева, выбранага Пуціным сваім наступнікам. Расейская газета «Коммерсант» адзначае надзвычайную фармальнасць сустрэчы. «Я даўно ня бачыў,

каб нешта ў жыцці выглядала настолькі фармальным (цярмонія ўручэння ўзнагародаў «Оскар» выглядала на гэтым фоне апатэозам дурасьлівасці і імправізацыі). Данінай пратаколу не выглядалі толькі абдымкі Дзьмітрыя Мядзведзева з Аляксандрам Лукашэнкам. Відавочна, гэта была даніна іхным стасункам», — іранізуе выданьне, намякаючы на поўную фінансавую залежнасць беларускае адміністрацыі ад Расеі.

МБ

Трэці пункт

мовай. Магу выказаць ім толькі спачуваньне. Ёсць два выданьні («Наша Ніва» і ARCHE), якія выкарыстоўваюць «тарашкевіцу», але пасля набывання моцы законам яны павінныя будучы кіравацца зацверджанымі правіламі».

Дэпутат таксама паведаміў, што плянуецца распрацоўка закону аб інтэрнэце. «Думаю, новыя правілы беларускай артаграфіі і пунктуацыі нейкім чынам будучы распаўсюджвацца і на інтэрнэт».

Паводле БелаПАН

«Расейскі бізнэс хоча купіць у Беларусі ўсё, што дрэнна валяецца»

Віцэ-прэм'ер Уладзімер Сямашка пацьвердзіў сваю рэпутацыю эканамічнага нацыяналіста.

Выступаючы на паседжанні Беларускай асацыяцыі прамысловых прадпрыемстваў, першы віцэ-прэм'ер зрабіў шэраг заяваў наконт развіцця эканомікі.

У.Сямашка прызнаў, што ў Беларусі «цяжкая падатковая сыстэма» і падатковая нагрузка вышэйшая за расейскую. «Але мы паступова зніжам падатковую нагрузку пры тым, што ПДВ сёлета мы не паднялі. І далей будзе такі самы рух», — сказаў ён, маючы на ўвазе 2009 год.

Ён таксама мяркуе, што ў Беларусі дапускаюцца перагіны ў рэалізацыі дзяр-

жаўнай праграмы імпарта-замышчэння: «У дзесяці-мільённай краіне на 100% немагчыма ўсё вырабляць у сябе. Дзяржкантроль лічыць, што ад ніта да канчатковай прадукцыі трэба ўсё рабіць у сябе. Але гэта перагін».

У.Сямашка таксама пацьвердзіў сваю рэпутацыю эканамічнага нацыяналіста. Ён сказаў, што прадстаўнікі буйнога расейскага бізнэсу прыходзяць у Беларусь «з пункту гледжання нешта купіць, што ў Беларусі дрэнна валяецца». У.Сямашка лічыць такую пазыцыю няправільнай і перака-

наны ў магчымасці выбудоўвання раўнапраўных дзелавых дачыненняў з расейскімі кампаніямі.

Мікола Бугай

Уладзімер Сямашка (зьлева) мае досвед цяжкіх перамоваў з расейцамі. На фота: з кіраўніком «Газпрому» Аляксеем Мілерам (справа) і Сяргеем Сідорскім.

Франак Вячорка просіць міністра аднавіць яго ў ВНУ

Франак Вячорка, які адлічаны з 3-га курсу факультэту журналістыкі Белдзяржуніверсытэту, просіць міністра адукацыі Аляксандра Радзькова аднавіць яго ў ВНУ. Заяву ён скіраваў міністру адукацыі 25 лютага.

У заяве Ф.Вячорка зазначае, што ў час здачы экзаменаў экзаменацыйнымі камісіямі, як ён лічыць, быў парушаны пункт 1.1 «Палажэння аб курсавых экзаменах і заліках у ВНУ». У прыватнасці, пытанні экзаменацыйнай камісіі па стылістыцы выходзілі далёка за межы праграмы курсу «Стылістыка беларускай мовы».

Студэнта папросту завальвалі, калі гаварыць пра самаўна.

«Па расейскай літаратуры мне былі зададзены пытанні аб тэарэтыках італьянскага футурызму, аб філзафскіх работах Шапэнгаўэра, аб аб'яднанні футурыстаў і іншых, што выходзяць за межы праграмы курсу «Расейская літаратура Сярэбранага веку», распрацаванага дацэн-

там Гражынай Паўлоўскай. На асноўныя пытанні білету я даў разгорнутыя адказы», — гаворыцца ў звароце Ф.Вячоркі.

«На падставе вышэйзгаданага я заяўляю, што адзнакі, выстаўленыя ад імя камісій, былі загадзя неаб'ектыўныя», — лічыць Ф.Вячорка.

Раней Ф.Вячорка хацеў падаць у суд з патрабаваннем аднавіць яго на факультэце журналістыкі. Аднак адвакат яму нараіў прайсці ўсе магчымыя інстанцыі для дасудовага аднаўлення. Інакш была небяспека, што ягоны пазоў проста ня прымуць.

МБ; БелаПАН

Зварот Старшыні Рады БНР: «Прашу Вас здзейсніць апошні высілак...»

Старшыня Рады БНР Івонка Сурвілла звярнулася да суполак беларускай дыяспары з нагоды мерапрыемстваў у Беларусі 25 Сакавіка. Сп-ня Сурвілла прапанавала беларусам замежжа звярнуцца да ўрадаў краін пражывання з тым, каб яны паўплывалі на сённяшнюю ўладу Беларусі напярэдадні 25 Сакавіка.

Дарагія Суродзічы!

У 2008 годзе Беларусь і ва ўсім свеце адзначаюць 90-я ўгодкі БНР.

...Змагаліся мы на працягу 90 гадоў супраць шалёнай русіфікацыі, баранілі нашыя найбольшыя каштоўнасці, нашу мову і культуру, усоды, дзе маглі, прыпаміналі сьвету, што Беларусь жыве і што народ беларускі мае права, так як і ўсе народы сьвету, на волю і незалежнасць.

Ёсць чым ганарыцца, ёсць што сьвяткаваць.

Дарагія Суродзічы, абавязкам кожнага з нас ёсць здзейсніць гэты апошні высілак, які зробіць нас вольнымі людзьмі. У краінах сьвету, дзе Вы пражываеце, дайце да ведама Вашым уладам пра нязнаньня адносіны Лукашэнкаўскай намэнклятуры да нашай моладзі, найлепшых дачок і сыноў Беларусі, да нашай мовы і да нашай спадчыны.

Адначасна звярніцеся да Вашых урадаў, каб далі да ведама Лукашэнкаўскаму рэжыму, што свет ня будзе вечна талераваць зьдзеку на нашых вуліцах і прасяках над мірнымі дэманстрантамі, якія 25 Сакавіка будуць жадаць урачыста адзначаць 90-то гадавіну БНР, наш Дзень волі і незалежнасці.

Разам мы асянем нашу мэта — волю і дэмакратыю для нашага народу.

Жыве Беларусь!

Івонка Сурвілла, Старшыня Рады БНР

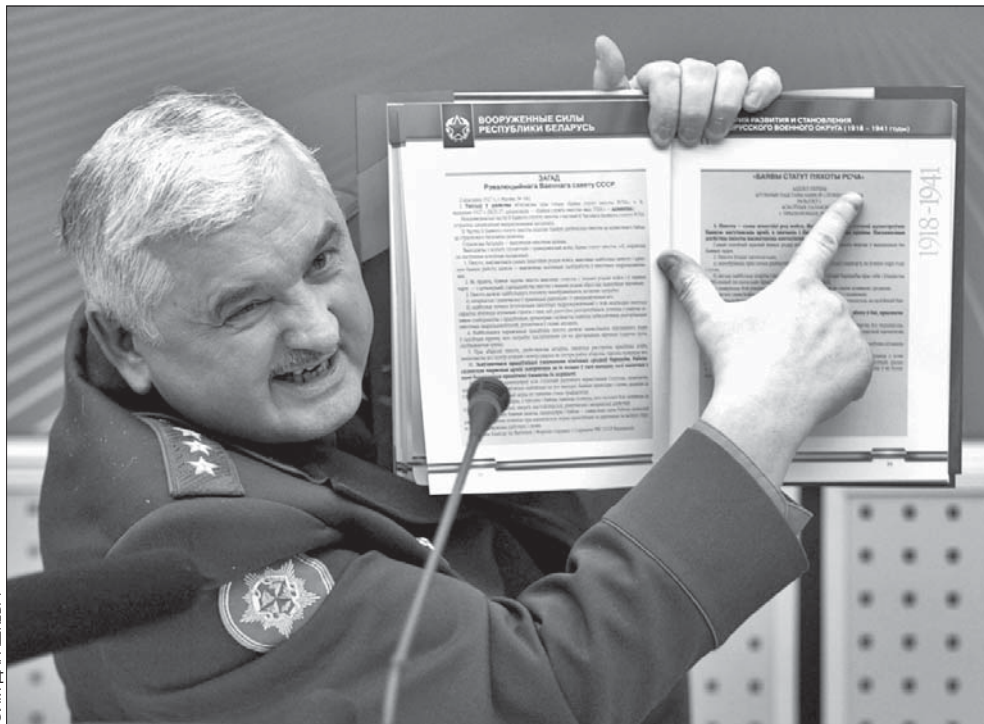
Леанід Мальцаў: У войску не было і ня будзе праблем зь беларускай мовай

Падчас прэс-канфэрэнцыі з нагоды Дня абароны Айчыны міністар абароны адзначыў, што Беларусь у сфэры абароны зьяўляецца духоўным пераемнікам СССР, а сёньня ў краіне адбываецца «адраджэньне вялікіх сэнсаў». Напрыклад, «сэнсу перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне».

Міністар зрабіў невялікі экскурс у гісторыю. На яго думку, пасля развалу Савецкага Саюзу будаўніцтва беларускай арміі, як войска незалежнай дзяржавы здзяйснялася з сыстэмнымі памылкамі. «У той час у краіне не было нават канцэпцыі нацыянальнай бяспекі», — кажа Л. Мальцаў. Таму ў 1994 г. армія падтрымала абраньне на прэзыдэнцтва А. Лукашэнкі.

Тэрмін службы можа скараціцца да году

Як лічыць сп. Мальцаў, пытаньне кантрактнай ці тэрміновай службы не заслугоўвае такой увагі, якую надаюць гэтай праблеме СМІ. «Камплектаваньне арміі — унутраная справа самой дзяржавы, нам тут не патрэбныя парадныя з-за бугра. Маўляў, мы такія крутыя, што перайшлі на кантрактную службу, а вы не крутыя — бо не перайшлі. Ад тэрміновай службы мы адмаўляцца не зьбіраемся. Праўда, цяпер вядзецца праца па зьмянішчэнні тэрміновай вайсковай службы. Тыя, хто мае выпэйшую адукацыю будзе служыць дзевяць месяцаў, а тыя, хто не — год. Замест сёньняшніх году і паўтара. Цяпер ў Беларусі вялізная колькасць адтэрміновак. Напэўна, найбольшая з усіх краін, дзе ёсьць тэрміновая служба. Мы даем адтэрміноўкі нават выпускнікам СНУ і ПТВ, каб тыя змаглі паступаць ва ўнівэрсытэты, а не вінавацілі войска ва ўлас-

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Расказваючы пра тое, што праблем зь беларускай мовай у войску не было і ня будзе, Мальцаў дэманстраваў журналістам Баявы статут пяхоты РККА па-беларуску.

ных паламаных лёсах», — сказаў Мальцаў.

Пра Жалезьнічэнку: Я тут ні пры чым

Пракамэнтаваў Мальцаў і выпадак з гомельскім актывістам Зьмітром Жалезьнічэнкам, якога прызывалі ў войска на трэці дзень пасля адлічэння з ВНУ, ня даўшы абскардзіць рапэньне ў судзе.

«Міністар абароны ня мае да гэтага выпадку ніякага дачынення. Зьвяртайцеся ў абласныя тэрытарыяльныя органы, якія здзяйснялі прызыў. Праблем зь беларускай мовай у войску не было і ня будзе. Напрыклад, прысягу Жалезьнічэнка мог прымаць на любой дзяржаўнай мове, але не зрабіў гэтага — гэта ягонае права. Калі ёсьць жаданьне, то загады ён будзе атрымліваць па-беларуску. Няма праблем. Але, калі ён адзін такі, то гаварыць пра гэта бессэнсоўна, трэба, каб

такіх салдатаў бы хоць бы ўзвод. Ёсьць праблема ў сьвядомасьці людзей, якія ня хочуць выконваць канстытуцыйны абавязак. Кідаць лёзунгі яны могуць, а даць прыклад ня могуць. Тут некаторыя паказваюць непавагу да свайго народу. Падчас прысягі я быў у Баранавічах, дзе размаўляў з навабранцамі. У аднаго хлопца была такая ж сытуацыя, як у Жалезьнічэнку. Ён пераводзіўся з адной ВНУ ў іншую і страціў магчымасьць на адтэрміноўку. За гэты час яго забралі ў войска. Ён сказаў мне, калі так склалася, то ягоны абавязак адслужыць патрэбны тэрмін».

Мой заробак — 3 млн 700 тыс.

На патрэбы войска ідуць толькі бюджэтныя сродкі, хаця яшчэ тры гады таму былі і іншыя крыніцы фінансаваньня. На войска выдзяляецца

1,3% ад ВУПі краіны. Міністар падаў прыклад, што ў краінах блёку НАТО такі паказьнік складае 2%.

Мальцаў прызнаўся, што з усталяваньнем у Польшчы і Чэхіі ўстановак супрацьракетнай абароны павысіцца ўзровень нацыянальнай небяспекі краіны. Але спадар Мальцаў зазначыў, што гэта ўнутраная справа гэтых дзяржаваў. «Вайскоўцы не павінны лезьці ў палітыку», — перакананы Л. Мальцаў.

Расказаў міністар абароны і пра ўласны заробкі. Так, зарплата сп. Мальцава прыкладна складае 3 мільёны 700 тысяч рублёў. «Жонцы аддаю ўсё», — кажа ён. Тады як звычайны кантрактнік атрымлівае крыху болей за 600 тысяч. «Заробкі ў арміі будуць павышацца гарманічна з усімі астатнімі грамадзянамі, а не асобна», — паведамаў Л. Мальцаў.

Зьміцер Панкавец

МАЗ: паміж Усходам і Захадам

У самоце Менскі аўтазавод ня вытрымае канкурэнтнай барацьбы, мяркуюць экспэрт.

Расейскі рынак, куды скіроўваецца 70—80% прадукцыі Менскага аўтазаводу, імкліва заваёўваюць таньнейшыя кітайскія і больш сучасныя эўрапейскія грузавікі. Удзельная вага прадукцыі МАЗу на гэтым рынку, паводле розных ацэнак, скарацілася за апошнія некалькі год удвая — з 30 да 16%. У гэтай сытуацыі беларускаму прадпрыемству, каб ня страціць рынак, імаверна давядзецца каапэравацца з іншым прадпрыемствам, мяркуюць эканамічны аглядальнік тыднёвіка «Белорусы и рынок» Аляксандар Алесін.

Паводле ўсясьветнай практыкі, інвэстыцыі ў грузавое аўтамабілебудаваньне будуць мець плён, калі прадпрыемства выпускае штогод ня менш за 80 тыс. аўта, а грашовы зварот кампаніі складае каля 6 млрд эўра. Да прыкладу, МАЗ цягам мінулага году выпусціў 23439 аўта.

Экспэрт «БР» мяркуе, што зважаючы на тэхналягічны асаблівасьці і структуру бізнэсу, найбольш аптымальны варыянт у дадзеным выпадку — каапэрацыя з расейскімі вытворцамі цяжкіх грузавікоў. Сярод магчымых партнёраў называюцца КамАЗ і група ГАЗ. Прадстаўнікі абедзвюх кампаніяў паводле неафіцыйнай інфармацыі наведалі менскае прадпрыемства ў лістападзе мінулага году, прычым групу ГАЗ, якая належыць расейскаму алігарху Алегу Дзержыпаску, прадстаўляў старшыня праўленьня Сяргей Занозін. У адным з інтэрвію гендырэктар КамАЗу Сяргей Карогін выказаў меркаваньне, што ягонае прадпрыемства і МАЗ маглі б падзяліць інвэстыцыйныя выдаткі. Кіраўніцтва ГАЗу свае намеры адносна Менскага аўтазаводу шырока не афішуе. Аднак візыт на завод у па-

чатку студзеня кіраўніка службы кантролю Заволскага заводу, таксама падкантрольнага Дзержыпаску, выклікаў хвалю вэрсіяў наконт будучыні МАЗу. На пачатку лютага папаўзлі чуткі пра масавыя звальненьні на прадпрыемстве, што магло б сьведчыць пра хуткую зьмену ўласьніка заводу. У часе апошняй прэс-канфэрэнцыі дырэктарка Фонду дзяржаёмасьці Наталля Жарнасек паведаміла, што ў сьпісе аб'ектаў дзяржаўнай уласнасьці, падрыхтаваных да продажу ў 2008 г., МАЗу няма, але ня выключыла, што ён ды іншыя прадпрыемствы ў гэты сьпіс патрапяць. У сваю чаргу старшыня Дзяржкамітэту па маёмасьці Беларусі Георгі Кузьняцоў падкрэсьліў, што паасобку беларускія аўтамабілебудавальнічыя прадпрыемствы ня вытрымаюць канкурэнцыі.

Сямён Печанко

СЬЦІСЛА

Нацбанк чакае інвэстыцыяў з Захаду

Пра гэта паведаміў старшыня праўленьня Нацыянальнага банку Пётар Пракаповіч у часе сустрэчы з А.Лукашэнкам. Паводле старшыні Нацбанку, з пачатку году афіцыйны курс рубля ўмацаваўся на Br 3 у дачыньні да даляра ЗША. З пачатку студзеня золатавалютныя рэзэрвы ў нацыянальным вызначэньні выраслі больш чым на \$200 млн і складаюць каля \$5200 млн. У гэтым годзе чакаецца прыход некалькіх новых замежных інвэстараў у банкаўскую сыстэму Беларусі. Вядуцца перамовы з банкамi Нямеччыны, Польшчы, Італіі, Францыі.

Заробак зьнізіўся ў параўнаньні зь сьнежнем

Сярэдні налічаны заробак (г.зн. «бруднымі») у студзені

ў Беларусі склаў 756 тыс. 332 рублі (352 даляры ЗША, або 238 эўра). У параўнаньні з папярэднім месяцам ён зьнізіўся: у сьнежні 2007 г. сярэдні налічаны заробак складаў 795 386 рублёў, паведамляе сайт Міністэрства статыстыкі і аналізу.

Сярэдні налічаны заробак рабочых і служачых у студзені склаў 778 184 рублі (у сьнежні — 818 523 рублі).

Японцы хочуць укласьці грошы ў менскія ТЭЦ

Паводле начальніка Спецыяльнай інспэкцыі дзяржкантролю за аховай атмасфэрнага паветра, аэонавага слою і клімату Мінпрыроды Сяргея Заўялава, шэсьць буйных японскіх кампаніяў, сярод якіх «Міцубісі», «Міцубі», «Ташыба», хочуць узяць удзел у рэканструкцыі Менскіх ТЭЦ-3 і ТЭЦ-2, а

таксама ў будове новага блёку на Менскай ТЭЦ-5. Мінэканомікі Беларусі ўжо ўхваліла шэраг праектных ідэяў японскіх кампаніяў, і тыя пачалі распрацоўваць практна-каштарысную дакумэнтацыю.

Возім мяса й малако ў Расею па-старому

Расельгаснагляд пакінуў для беларускіх прадпрыемстваў ранейшыя ўмовы паставак мяса-малочнай прадукцыі ў Расею да 1 траўня 2008 г. Раней быў вызначаны тэрмін да 1 сакавіка. Заплянаваныя на лоты правэркі яшчэ 33 прадпрыемстваў — 12 мясаперапрацоўчых, 14 малакоперапрацоўчых, 6 птушкафабрык, а таксама Магілёўскага жэлацінавага заводу — пакуль не праводзіліся. Спецыялісты Расельгаснагляду атэставалі 76 з 97 правэранных беларускіх прадпрыемстваў,

у тым ліку 26 мясаперапрацоўчых, 47 малочных, 1 птушкафабрыку, 1 комплекс па перапрацоўцы рыбы і 1 сьвінакомплекс.

СП;
БЕЛТА

Прадаецца

дзеяная
жывёлагадоўчая
фэрма

да 2500 галоў сьвіньняў
адначасовай пастаноўкі

Магчымае здаваньне ў
арэнду

Разгледзім іншыя
прапановы
ўзаемавыгоднага
супрацоўніцтва

Тэл.: 8 017 220 59 45

Аляксандар Зьдзвіжкоў: Зьбіраюся памяняць грамадзянства і пісаць раманы

У пятніцу выйшаў на волю чарговы палітвязень.

Касацыйную скаргу па справе Аляксандра Зьдзвіжкова Вярхоўны Суд разглядаў гадзіну. Паседжаньне было закрытым: журналісты мусілі чакаць абвяшчэньня вынікаў ля ганку суду. Не было ні самога Зьдзвіжкова, якога незадоўга перад тым перавялі з турэмнага шпіталю ў СІЗА на Валадарскага, а таксама нікога зь ягоных сваякоў.

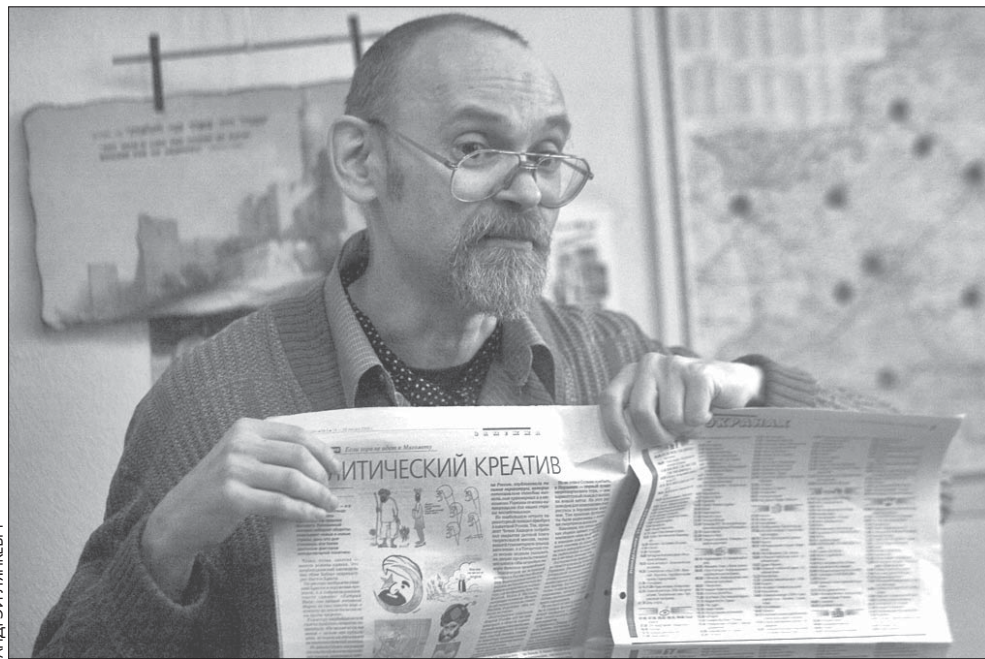
Нагадаем, журналіст газеты «Згода» быў асуджаны на тры гады турмы за публікацыю карыкатураў на прарока Мухамада.

Перагледзець прысуд Зьдзвіжкову заклікалі Эўрапарлямэнт, Amnesty International, шэраг іншых міжнародных праваабарончых арганізацыяў.

Калегія судзьдзяў Вярхоўнага Суду пастанавіла, што Зьдзвіжкоў сапраўды вінаваты, аднак, «з улікам выключных абставінаў» — старая маці, стан здароўя асуджаннага, — прысуд быў змякчаны. Тры гады турмы змянілі трыма месяцамі арышту, якія А.Зьдзвіжкоў ужо адседзеў у СІЗА, пакуль ішло следства. Такая самая схема была скарыстаная раней падчас вызваленьня маладафронтаўца Артура Фінькевіча.

А.Зьдзвіжкова выпусцілі ў той самы дзень. Але журналісты дарэмна дзьве гадзіны чакалі яго ля варот СІЗА. З турмы яго адразу завезьлі на вакзал, каб ехаў дахаты ў Барысаў. З вакзалу журналіст паехаў да сястры, што жыве ў Менску.

«Калі а 12-й гадзіне мяне вывелі з камэры, то я чакаў усяго чаго заўгодна: і экстра-нага адпраўленьня ў зону, і вяртаньне ў Рэспубліканскі

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Аляксандар Зьдзвіжкоў з нумарам «Згоды», за які яго судзілі.

турэмны шпіталь, і пераводу ў іншую камэру, дзе мне б, скажам шчыра, прыйшлося б не салодка, і вызваленьня. Тым ня менш атрымаў вызваленьне», — сказаў Аляксандар Зьдзвіжкоў карэспандэнту «Нашай Нівы».

«НН»: Вы ведалі, што на волю выйшлі іншыя палітвязьні?

АЗ: Так, чуў пра вызваленьне Клімава і іншых палітвязьняў.

«НН»: З чым Вы звязваеце вызваленьне?

АЗ: З негатыўнай рэакцыяй на арышт міжнароднай супольнасьці, а таксама з актыўнай падтрымкай калег-журналістаў.

«НН»: А што было на судзе?

АЗ: Суд быў цалкам у закрытым рэжыме. Пракуратура даказала сваю поўную некампэтэнтнасьць. У абвінавачваньнях гучала, што я мог мець намер для распальваньня нацыянальнай варажнечы. Тэрэтычна. Але ні суд, ні пракуратура гэтага не даказалі. Вырашылі так, раз ён

мог мець намер, значыць, ім і кіраваўся. Пры гэтым нават ня ўлічвалася, што ніякіх наступстваў публікацыя ня мела. Мяне асудзілі за нейкія тэрэтычныя дзеянні на тры гады турмы.

«НН»: А што Вы казалі ў сваім апошнім слове?

АЗ: І судзьдзі, і пракурору я выклаў сюжэт свайго будучага рамана.

«НН»: Вы зьбіраецеся пісаць раман?

АЗ: Так. Гэта будзь дзьве кнігі. Адна дакумэнтальная, другая — у форме баевіку. Кнігі будзь заснаваныя на турэмным досьведзе. Я лічу, што тры месяцы турмы — гэта творчая камандзіроўка.

«НН»: Якія ўмовы былі ў турмах?

АЗ: Магу паўтарыць словы Салжаныцына і Шаламава: «Лепш пазьбегнуць турэмнага досьведу». Лепш абыходзіцца безь яго. Але калі ўжо давялося, то трэба выжываць. Калі ў «амэрыканцы» было холадна і сыра, то на Валадарцы я сядзеў у перапоўненай камэры з кры-

мінальнікамі. Нас было паўтара камплекту — на дваццаць нараў трыццаць асуджаных.

«НН»: Доўгі час Вы хаваліся ў Расеі і Ўкраіне...

АЗ: Я быў госьцем у некалькіх манастыроў. Ня быў там ні паслушнікам, ні труднікам, проста гасьціў.

«НН»: Як Вас затрымлівалі?

АЗ: Скажам так, калі я знаходзіўся ў вышуку, то парушыў некаторыя правілы бясьпекі, таму дазволіў сябе затрымаць. Мяне ўзялі проста зь цягніка ў Барысаве.

«НН»: На судзе Вы казалі, што зьбіраецеся мяняць грамадзянства. Не адмовіліся ад гэтай задумы?

АЗ: Пакуль я ня вырашыў, якое грамадзянства прыму, ці Расеі: ці Ўкраіны. Грамадзянства зьбіраюся мяняць з думкай, што знаходзіцца на тэрыторыі Беларусі мне небясьпечна. Я хачу выехаць туды, дзе змагу спакойна працаваць, не клапацячыся пра сваю бясьпеку.

Зьміцер Панкавец

АНДРЭЙ ГЛЯНКЕВІЧ

Святкаваньне 23 лютага
на «Лініі Сталіна».

Паміж двума сьвятамі

Абарані слабых, калі адчуваеш сябе моцным. Піша Віталь Тарас.

Карл і Розачка

Ужо даўно нібы сам сабой склаўся міт пра дваістасьць беларускага жыцьця. Два календары — грыгарыянскі ды юліянскі, дзьве Беларусі — заходняя і ўсходняя, дзьве душы... У наш час зьявіліся дзьве канстытуцыі, два парлямэнты і нават два адзіныя кандыдаты ад апазыцыі.

Тым ня менш, пры больш уважлівым падыходзе, выяўляецца, што гэтая зьява мае зусім не беларускія карані. Дакладней — ня толькі беларускія. Шмат што трывала ўвайшло ў наш побыт і грамадзка-палітычную міталёгію за савецкім часам. Ды так і загразла ў сьвядомасьці.

Зразумела, мы памятаем — як не памятаць, што марксісцка-ленінская філязофія (і тут два ў адным!) мае тры крыніцы і тры складовыя часткі. Аднак, масавая сьвядомасьць, асабліва, калі гэта сьвядомасьць масы масаў, паводле сваёй схемы нагадвае кампутар, у аснове працы якога ляжыць прынцып дваістай сыстэмы зьлічэння: 1 — 0, так — не. Можна працягнуць: за —

супраць, свой — чужы... І той, хто хоча маніпуляваць падобнай сыстэмай, ахвотна карыстаецца гэтым прынцыпам. Прычым, як у адносінах да «сваіх», гэтак і «чужых». (Ад перастаноўкі гэтых паняткаў месцамі сума не зьмяняецца.) Так, на зьмену Марксу і Энгельсу прыйшлі Ленін і Сталін. Але ж і ворагі звычайна хадзілі парамі: Зіноўеў і Каменеў, Бухарын і Рыкаў, вэйсманісты-марганісты. Толькі Троцкі стаяў як бы адасоблена — бо яму адводзілася роля антаганіста вялікага правадыра Сталіна. За што яму і раскrojлі напалам чэрап ледарубам.

Ну, а потым лік ворагаў пайшоў ужо на тузіны.

І заўсёды ў першых шэрагах заставаліся марксісты-ленінцы. Як казаў стары менскі кравец з успамінаў майго бацькі: «Марксісты-ленінцы... Адны — марксісты, другія — ленінцы...» Нават вычварэнскае «партыя і Ленін — блізьняты-браты» (!) успрымаліся народам як цалкам нармальна мэтафара.

У савецкіх назвах вуліцаў у кожным горадзе прысутнічаюць ня толькі аднолькавыя

прозвішчы бальшавікоў, тры К — Калінін, Кіраў, Куйбышаў. Ёсьць яшчэ абавязковая пара вуліцаў, знаёмая кожнаму зь дзяцінства: Карла Лібкнехта і Розы Люксэмбург. Свайго роду камуністычны варыянт Рамэа і Джульеты. І нікому ўжо даўно няма справы да абставінаў трагічнай гібелі гэтых дзеячаў нямецкай сацыял-дэмакратыі, асабістае жыцьцё якіх ніяк не перасякалася. Ніводзін карэнны менчук ня здзівіцца, пачуўшы словы: я еду на «розачку», ці я жыву на «карлачкі». А каго здзіўляюць назвы кшталту завод «Серп і Молат», ці алоўкі «Сака і Ванцэці»?

«Мы красныя кавалерысты...»

Сваё ганаровае месца ў гэтай галерэі дваістых адлюстраваньняў (як неабходнай часткі дурной бясконцасьці) займаюць вясновыя сьвяты 23 Лютага і 8 Сакавіка. Успомніць пра Дзень абаронцы Айчыны і Ўзброеных Сілаў Беларусі (бачыце, зноў два суб'екты ў адным сьвяце) з новай сілай прымусіла сьвяткаваньне 90-годзьдзя тых Узброеных Сілаў. Іх гісторыя афіцыйна атаясамліваецца з гісторыяй Савецкай Арміі. Да «юбілею»

быў прымеркаваны адмысловы дакументальны фільм «Салдаты Радзімы», які выйшаў на канале СТБ. У стварэнні яго ў якасці кансультантаў бралі ўдзел беларускія навукоўцы-гісторыкі. Іхныя прозвішчы і навуковыя ступені пазначаны ў тытрах пры канцы фільму.

Але ж пытаньне — якое дачыненне Ўзброеныя Сілы сучаснай Беларусі маюць да Савецкай альбо Чырвонай Арміі, і прычым тут 23 лютага — так і застаецца без адказу.

Цікавы аналіз паходжаньня гэтай даты падаў у расейскай праграме радыё «Свабода» Ўладзімер Тольц. Выяўляецца, што няма за ёй, па-сутнасьці, ніякай гісторыі. 28 студзеня 1918 году выйшаў дэкрэт за подпісам старшыні Саўнаркаму Леніна аб стварэнні рэгулярнага войска. Здавалася б — чаму б бальшавікам ня ўзяць гэтую дату і не адзначаць яе? Але адбыўся бюракратычны збой. Адзін з бальшавіцкіх правадыроў Каменеў на нейкай нарадзе прапануе разгледзець пытаньне пра сьвяткаваньне дня Чырвонай Арміі на паседжаньні 17 лютага, потым гэтае пытаньне пераносіцца на 23-га... Ніякіх афіцыйных мерапрыемстваў так і не прызначана. Не да таго, відаць, было. Акурат у тыя дні немцы пад Псковам моцна б'юць насіпех сфрамаванья часці РККА. А ўжо 5 сакавіка вядомы бальшавіцкі камісар Дыбенка ўцякае з фронту пад Нарвай і ледзь не трапляе пад вайсковы трыбунал.

Пра ўсё гэта пісалася раней, і не аднойчы. Але тут варта згадаць, што падзеі зімы—вясны 1918-га году падчас Першай усясьветнай вайны мелі сапраўды гістарычнае значэньне. І ня толькі для Расеі, але, у першую чаргу, для Беларусі. На самым канцы сьнежня 17-га бальшавікі разганяюць Першы ўсебеларускі зьезд. А ўжо 21-га лютага 18-га зьяўляецца Першая Ўстаўная грамата да народаў Беларусі, фармуецца першы беларускі ўрад. Неўзабаве Трэцяя Ўстаўная грамата абвешчыць стварэнне Беларускай Народнай Рэспублікі.

Гэта стане магчымым не ў апошнюю чаргу ў выніку наступу нямецкіх войскаў.

Але пачатак беларускай дзяржаўнасьці, 90-годзьдзе БНР сучасную афіцыйную прапаганду не цікавіць. Дарэчы, не цікавіць яе, насамрач, і гісторыя РККА, якую стварыў і праславіў Леў Троцкі. (Менавіта яму прыпісваюць, між іншага, ідэю выбраць эмблемай войска пяціканцовую чырвоную зорку, перагорнутую канцом уніз.)

Дзяржаўная прапаганда прысьвячае фільм «салдатам радзімы». Быццам размова вядзецца пра нейкую абстрактную радзіму, а не пра Беларусь. У фільме гаворыцца і пра нейкага «абстрактнага ворага», які пагражае ёй з Захаду і якому ў кожную хвіліну можа даць адпор войска, «трэцяе паводле сілы ў СНД».

Простая баба

Калі ж вяртацца да тэмы даты 23 лютага, дык яна мела і мае роўна столькі сэнсу, колькі дзень 8 сакавіка. Дарэмна шукаць сэнс гэтага бальшавіцкага сьвята ў нейкіх старажытна-рымскіх сатурналіях альбо ў асобе Клары Цэткін. (Але як жа на яе забудзецца — акрамя «розачкі» і «карлачкі» ёсьць жа ў нас і «кларачка».) Яны, гэтыя сьвяты, маюць значэньне менавіта ў сваім тандэме. Рабочы і калгасніца, серп і молат, Дзень Савецкай Арміі і Дзень міжнароднай салідарнасьці жанчынаў — ім накіравана было заўсёды стаяць побач і сымбалізаваць сабой адзінства. Адзінства чаго і каго? Ну, ясна — партыі і народу. Непарушны блёк камуністаў і беспартыйных.

«І вось стаю я перад вамі, простая расейская баба...» Гэтыя словы гераіні фільма «Член ураду» былі, можна сказаць, квінтэсэнцыяй савецкай жанчыны. І таго сьвята, якое савецкія жанчыны, а разам зь імі і савецкія мужчыны, мусілі сьвяткаваць.

Вядома, зь цягам часу акцэнт у сьвяткаваньні перасунуўся з «міжнароднай салідарнасьці»

(што, дарэчы, зусім неблагая зьява сама па сабе) на жанчынаў. Але ўсё адно на ім заставалася кляймо афіцыйнага, чагосьці саладжава-казённага, як шакалад «Алёнка» ці парфума «Красная Москва». Характэрны жарт позьнесавецкага часу: выпусьцілі партыю новай жаночай парфумы «Вось салдаты ідуць». Чым не ідэальнае спалучэньне 23 лютага і 8 сакавіка?

Нягледзячы на ўсе спробы начальства ачалавечыць «жаночае сьвята», на ім заставаўся налёт нейкай штучнасьці. Вось дзень шахтара, вось дзень чыгуначніка, вось дзень работніка гандлю. А вось і прафэсійнае жаночае сьвята. Сьвята ткачых і домработніц, даярак і камсамольскіх важатых, кладаўшчыц і парадзіх. Усім ім трэба дарыць кветкі й казаць харошыя словы. За іх можна й трэба выпіваць. І вось ужо жанчыны самі не адстаюць ад мужчынаў ва ўменьні «нарэзацца» да непрыстойнага стану ў гонар сацыяльна-полавага сьвята.

Ва ўсім гэтым віны жанчынаў, вядома, няма. Ёсьць віна мужыкоў, якія перасталі адчуваць сябе мужчынамі. Яны адчуваюць сябе адно толькі падначаленымі альбо начальнікамі (зноў той самы «дуалізм» сьвядомасьці: ты начальнік — я дурак, і наадварот). Альбо, можа, абаронцамі айчыны, альбо «часткай агульнай справы», альбо яшчэ чымсьці... Але толькі не людзьмі, не індывідуальнасьцямі, якія могуць і павінныя несці адказнасьць у дачыненні да іншых. Найперш — да маці, да каханай жанчыны. Ніхто не забараняе цалаваць любімых і дарыць ім кветкі 8 сакавіка. Як і ў кожны іншы дзень усё жыццё.

Але для гэтага спачатку трэба адчуць сябе чалавекам, а ня проста «карысным членам грамадзтва» ці «абаронцам узброеных сілаў». Ад чаго іх абараняць?

Абарані слабых, калі адчуваеш сябе моцным. Для гэтага ня трэба чакаць ніякіх датаў і сьвятаў.

Папа Бэнэдыкт XVI на Плошчы Свабоды

1 сакавіка 2008 г. з нагоды VI Эўрапейскага дня студэнтаў а 18-й адбудзецца тэлемошт, які ўпершыню ў гісторыі злучыць Менск і Апостальскую Сталіцу. Ён будзе звацца «Эўропа і Амэрыка разам для пабудовы цывілізацыі любові». Сёлета праз тэлемошт з Папам Бэнэдыктам XVI зможна пагаварыць моладзь з Румыніі, Італіі, Францыі, Гішпаніі, ЗША, Кубы, Бразыліі, Мэксыкі, Эквадору й Беларусі.

Тэлесыгнал зь менскай Катэдры праз спадарожнікавую сувязь будзе перадавацца ў Ватыкан. На во-

сем плязмавых экранаў у Катэдры і на вялікі экран на пляцы перад ёй будзе падавацца сыгнал, атрыманы з Ватыкану. У Менску будзе працаваць пяць тэлекамэр. Будучы арганізаваны сынхронны пераклад з італьянскай, ангельскай, партугальскай, гішпанскай, французскай моваў.

Тэлемошт пачнецца а 18-й паводле менскага часу ўрачыстым унясеннем крыжа ў залю Паўла VI у Ватыкане. Першым горадам-удзельнікам тэлемошту стане Таледа. Маладыя людзі з Гішпаніі прачытаюць урывак са Сьвятога

Письма й распавядуць аб сваім шляху веры. Затым наступіць чарга Апарэсіды (Бразылія), адкуль будзе прачытаны ўрывак з апошняй энцыклікі Бэнэдыкта XVI «Збаўленьня праз надзею» і прагучыць асабістае сьведчаньне аднаго са студэнтаў. Трэцім горадам стане Лёха ў Эквадоры. У 18.55 у залю прыбудзе Бэнэдыкт XVI, які прыме па чарзе прывітаньні кожнай з краінаў, злучаных тэлемоштам: з Таледа, Апарэсіды, Лёхі, Нэапалю, Гаваны, Мэхіка, Авіньёну, Вашынгтону, Бухарэсту й Менску.

Пасьля прывітаньня Папы арцыбіскуп Менска-Магілёўскі Тадэвуш Кандрусевіч распачне ўспамін дароў Сьвятога Духу. Будзе запаленая адна зь сямі сьвечак, размешчаных каля алтара, і адначасова першая сьвечка запаліцца ў краінах-удзельніцах. Затым адбудзецца малітва Ружанца. Будзе чытацца адна з чатырох частак — Хвалебная — па чарзе студэнтамі з Гаваны, Нэапалю, Мэхіка, Авіньёну й Вашынгтону. Кульмінацыяй тэлемошту стане ўручэньне Сьвятым Айцом энцыклікі. Тое ж зробіць Мітрапаліт Кандрусевіч у Менску: уручыць тэксты энцыклікі маладым людзям. Пасьля тэлемошту моладзь застанеца ў Катэдры на ўсю ноч ў малітоўным чуйнаваньні.

Сяргей Харэўскі

Менскі мячэт нарэшце дабудуюць

Узв'яздзеньне сьвятыні пачалося 18 лютага 2004 г., але было прыпыненае ў звязку з тым, што Ліга ісламскага сьвету спыніла фінансаваньне — а на менскі мячэт трэ было больш як 2 млн даляраў — з палітычных меркаваньняў. У той час адбылося колькі выпадкаў апаганьваньня мусульманскіх могілак і нават спробаў падпалаў мячэтаў.

Цяпер фундацыя аднавіла фінансаваньне зь перадумоваю, што будынак мячэту ніколі ня будзе здавацца ў арэнду ці выкарыстоўвацца з камэрцыйнымі мэтамі. Нядаўна было падпісанае пагадненьне з Ісламскім культурным цэнтрам Расеі пра пералічэньне на будаўніцтва найбліжэйшым часам мільёна расейскіх рублёў (каля 90 млн беларускіх рублёў). Як кажа духоўны лідэр бела-

рускіх мусульманаў, муфтый Абу-Бекір Шабановіч, гэтую ж суму пералічыць і Рада муфтыяў Расеі.

Архітэктурны комплекс мячэту будзе ўключаць школу, музэй, бібліятэку, выдавецкі й культурны цэнтар. Вонкавы выгляд самой бажніцы будзе адпавядаць колішняму. Ранейшы мураваны мячэт быў асьвечаны ў 1902 г. і знаходзіўся на вул. Малая Татарская, у Ракаўскім перадмесьці. Гэта быў пекны будынак у духу маўрытанскага дойлідства, з прасторнай заляю, вялікім купалам і гоным мінарэтам, што сягаў 35 мэтраў у вышыню й доўгія гады панавалі над навакольным. У 1949 г. мячэт быў зачынены й перададзены пад клоб рачнікоў Добраахвотнага таварыства судзеяньня флёту. У 1962 г. гэты найпрыгажэй-

Так выглядаў менскі мячэт.

шы будынак знеслі бяз дай прычыны. Пазьней на падмурках ісламскае сьвятыні паставілі гатэль «Юбілейны»... Увадначас быў зьнішчаны й старажытны мусульманскі мізар (могілка) на скрыжаваньні вул. Гарханава і Грыбаедава, дзе плянаваўся будаўніцтва тэнісных кортаў. Менавіта таму гэтая тэрыторыя ў Менску й

была перададзена вернікам-мусульманам яшчэ ў савецкі час, на пачатку 1990-х.

Новы мячэт, паводле старасьвецкага ўзору, стане яшчэ адной адметнасьцю беларускае сталіцы й галоўным духоўным асяродкам ісламу ў Беларусі.

СХ, з выкарыстаньнем інфармацыі БелаПАН

СЬЦІСЛА

Найлепшы фільм году — змрочны трылер «Старым тут ня месца»

Цырымонія ўручэньня прэміі Амэрыканскай акадэміі мастацаў прайшла ў нядзелю ў тэатры «Кодак» у Лос-Анджэлесе.

Оскара ў намінацыі «Найлепшы мастацкі фільм» паводле вынікаў 2007 г. атрымала стужка братоў Коэнаў «Старым тут ня месца» (No Country for Old Men).

«Оскар» за найлепшае выкананьне галоўнай жаночай ролі дастаўся французскай акторцы Мэрыён Кэтыяр за фільм «Жыцьцё ў ружовым колеры» (La Vie en Rose). Найлепшым выканаўцам мужчынскай ролі прызнаны Дэніэл Дэйс-Льюіс, які сыграў у фільме «Будзе кроў».

Другі том «Ваеннай гісторыі беларускіх земляў»

Выдавецтва «Логвінаў» апублікавала II том кнігі Ягора Новікава «Ваенная гісторыя беларускіх земляў да канца XII ст.», прысьвечаны двум апошнім пэрыядам раньнясярэднявечнай гісторыі. Час магутнасьці працягваецца ад 970-х да 1101 г. і адзначае росквіт Полацкага княства і Кіеўскай дзяржавы, у склад якіх уваходзілі беларускія землі. Час міжусобных войнаў ахоплівае 1102—1200 г. Дасьледаваньне закранае і падзеі гісторыі Смаленшчыны, Чарнігаўшчыны, Літвы, яцьвягаў і Падляшша, разглядаючы іх як неад'емную частку беларускай палітычнай і этнічнай гісторыі.

У менскім пэдунівэрсытэце ўвядуць азэрбайджаназнаўства

Між Пэдунівэрсытэтам імя Максіма Танка і Бакінскім славянскім унівэрсытэтам падпісаная дамова пра супрацоўніцтва. Адзін з пунктаў уключае ў сябе адкрыцьцё ў ВНУ дзьвюх краінаў новых спецыяльнасьцяў: у БДПУ — «азэрбайджаназнаўства», а ў БСУ — «беларусазнаўства».

Куцеінскі манастыр чакае рэстаўрацыя

Замоўцам выступае Віцебская япархія. Завершыць навукова-праектную дакумэнтальную работ першага этапу прадуладжана да 10 траўня. Мяркуюцца, што першы этап фінансаваньня работ па Куцеінскім манастыры пачнецца ў 2009 г.

Глобус вызначыў пераможцаў

2 сакавіка, у 11.00, у кавярні «Акварыюм», што ва ўнівэрсаме «Цэнтральны», адбудзецца ўручэньне літаратурнай прэміі «Залатая літара—2007». Прэмію ўручыць яе заснавальнік — мастак і літаратар Адам Глобус.

Пасьля адбору з 17 кандыдатаў на літаратурную прэмію прэтэндавалі дзьве кнігі: Сяргея Харэўскага «Гісторыя мастацтва і дойлідства Беларусі» ды Севярына Квяткоўскага «Фрашкі да пляшкі». Галасы ў інтэрнэт-апытаньні падзяліліся амаль пароўну. Заснавальнік абвесьціў пераможцамі абодвух і павялічыў памер прэміі ўдвая.

ЯС, БЕЛТА, «Рэспубліка», ВВС

Забойцу карэліцкай школьніцы асудзілі на пажыццёвае зняволенне

Паседжаньне суду Карэліцкага раёну праходзіла пад узмоцненай аховай. У ходзе сьледства высьветлілася, што асуджаны В. Д., вызваліўшыся пасья чарговага зняволеньня ў пачатку мінулага году, здзейсьніў яшчэ адно згвалтаваньне.

Сям'ю асуджанага ў Карэлічах ведае кожны: летась ягоны малодшы брат ударыў нажом у сьпіну аднаклясьніка, калі той адмовіўся даць паслухаць музычны дыск. Нагадасм, 3 жніўня 17-гадовая жыхарка Карэлічаў (Гарадзеншчына), не вярнулася дамоў. Па трывозе ўзьнялі асабісты склад Карэліцкага РУУС, з Горадні прыехалі экспэрты. Пошукі цягнуліся дзесяці дзён. На допыты выклікалі ўсіх падазронных. Асаблівую цікавасьць выклікаў тройчы асуджаны мясцовы жыхар, які колькі месяцаў таму вызваліўся з турмы, дзе адбываў пакараньне за згвалтаваньне. Малады чалавек ня меў алібі на той вечар, а найбольшае падазрэнне выклікала тое, што неўзабаве пасья зьнікненьня дзяўчыны ён, нібыта, набыў мабільны тэлефон, акурат такі, як у зьніклай. Падвёў падазраванага і дэтэктар маны. У выніку малады чалавек пагадзіўся даць сьведчаньні і паказаў сьледчым месца, дзе схваў цела дзяўчыны. Маці асуджанага ў часе сьледства заяўляла, што яе сына прымусілі падпісаць прызнаньне, і абяцала зьвярнуцца па дапамогу асабіста да Лукашэнкі.

Сямён Печанко

Нідэрляндзец заліў цэмэнтам беларускую жонку

Цела 26-гадовай мянчанкі Кацярыны было знойдзена 18 лютага. Зьнікненьне Каці і яе дачкі заўважылі беларускія сваякі ў красавіку 2007 г. Паліцыя Нідэрляндаў высьветліла, што Ніколь і яе бацька знаходзяцца ў краіне. Робэрт Ян казаў, што ягоная жонка адна зьехала ў Беларусь. Беларуская сям'я абвяргала. Тым часам Робэрт з дачкой і, магчыма, новай сяброўкай зьехаў адпачываць у ЗША, у Фларыду. Аднак там іх знайсці не ўдалося.

18 лютага паліцыя ўзламала замок у доме Брокеляў і знайшла цела Кацярыны. Парэшткі беларускі былі залітыя будаўнічай сумесьсю і ляжалі ў скрыні ў пакоі 4-гадовай Ніколь.

Галоўным падазраваным зьяўляецца Робэрт. На думку паліцыі, дзіця дагэтуль зь ім. Робэрт Ян Брокель — уладальнік рэстаранна-гатэльнага бізнэсу і невялікага бардэлю. Лічыцца, што ён зьехаў, калі бардэль збанкрутаваў.

У беларускае пасольства ў Нідэрляндах пакуль не паступала ніякай інфармацыі пра гэты выпадак.

У Лоеве сынаў сабака загрыз маці

Ноччу 22 лютага ў Лоеве (Гомельшчына) сабака байцоўскай пароды бульмастыф загрыз жанчыну, 1943 г.н. Сабака належаў сыну загінулай, прадпрымальніку, які трымаў яго для аховы тавараў. У дзень трагедыі сын рыхтаваўся да нейкай

паездкі, сабаку адвёў да маці. Паводле папярэдняй інфармацыі, жанчына памерла ад цялесных пашкоджаньняў або болевага шоку.

Салдаты напрат

Камандзір адной з частак Бабруйскага гарнізону здаваў салдатаў у арэнду камэрсанту. За рабсілу афіцэр атрымаў ад удзячнага бізнэсмэна «ганарар» у 100 тыс. рублёў. І гэта быў не адзінкавы выпадак, калі камандзір часткі салдацкімі рукамі паляшаў свой дабрабыт. Як высьветліла пракуратура, камандзір таксама «пазычаў» сваіх падначаленых адной фірме для пагрузкі і разгрузкі садавіны.

За злоўжываньне ўладай суд прыгаварыў маёра да 3 месяцаў арышту. Таксама ён звольнены з Узброеных Сілаў.

У Барысаве атруціліся газам 14 школьнікаў

У адной з барысаўскіх школаў на першым паверсе быў распылены невядомы газ. 14 школьнікаў былі шпіталізаваныя. Цяпер ужо ўсіх павыпісвалі. Міліцыя высьвятляе акалічнасьці справы.

Вецер нарабіў шкоды

204 паселішчы ў 23 раёнах пацярпелі ад моцнага ветру ў мінулыя выходныя. Вецер пашкодзіў стрэхі 104 жылых дамоў і 393 сельскагаспадарчых пабудоваў. У выніку абрываў ліній электраперадач абястачанымі былі 495 паселішчаў. Найбольш ад моцнага ветру пацярпелі Берасьцейская й Гарадзенская вобласьці.

Унікальная навальніца ў Менску

У Беларусі ў ноч на 23 лютага месцамі, пераважна на поўдні краіны, прыгрымелі першыя сьлетнія навальніцы. Грымоты ў лютым — зьява надзвычай рэдкая для Беларусі, такое здараецца адзін раз у 25—50 гадоў, а начныя навальніцы ў гэтую пару году — увогуле зьява ўнікальная. У Менску, да прыкладу, начныя навальніцы ў лютым яшчэ не адзначаліся ні разу за ўсю гісторыю назіраньняў.

Навальніца была выкліканая выключна высокай актыўнасьцю атмасфэрных працэсаў. Магутны цыклён рушыў праз скандынаўскія краіны да ўсходу, пры гэтым актыўны атмасфэрны фронт з Атлянтыкі літаральна пранёсся па тэрыторыі Беларусі з хуткасьцю 80 км/г углыб кантынэнту. У выніку ў вобласьці значных тэмпературных кантрастаў і ўзьніклі навальніцы.

Рэкорд наадварот

Упершыню пасья 2002 году беларускія біятліністы засталіся без мэдалёў чэмпіянату Эўропы. 24 лютага, у заключны дзень спаборніцтваў, у эстафэтных гонках мужчынскі і жаночы квартэты занялі сёмыя месцы. За мужчынскую каманду выступалі Сяргей Новікаў, Аляксандар Сьман, Сяргей Сімцоў і Рустам Валіулін, за жаночую — Анастасія Грушэцкая, Надзея Скардзіна, Карына Савосік і Вольга Цецярук. У агульным мэдальным заліку ЧЭ-2008 першае месца падзялілі Расея і

Украіна (па 3, 1, 2). Далей — Малдова, Польшча (па 1, 0, 0), Нарвегія (0, 3, 1), Чэхія (0, 2, 2), Нямеччына (0, 1, 0) і Баўгарыя (0, 0, 1). Эўрапейскае першынство 2009 г. пройдзе ва Ўфе (Расея).

Тэхагляд падаражэў на чвэрць

Тарыфы на правядзеньне дзяржаўнага тэхнічнага агляду транспартных сродкаў на дыягнастычных станцыях Беларусі павышаныя ў сярэднім на 25%. Кошт правядзеньня дзяржтэхагляду легкавога аўтамабіля (бэнзін) складзе 24400 рублёў (раней 19500), з дызельным або газавым рухавіком — 25900 (было 20700), матацыкла ці

матаролера, матацыкла з вазком — 11100 (раней 8900), аўтобуса — 32500 (26000), грузавіка — ад 28800 да 42500, прычэпаў — ад 8100 да 22500.

Магілёўскі час

На магілёўскай ратушы ўсталююць эксклюзіўны механічны гадзіннік. Адмыслоўцы кажуць, што паспеюць да 9 траўня. Менавіта да гэтай даты маюць завершыць будаўніцтва новай магілёўскай ратушы.

Электрычкі стануць хутчэйшымі

Беларуская чыгунка павялічвае аб'ём пасажырскіх перавозак. На самых перагружаных кірунках — Стоўбцаўскім і Барысаўскім — уводзяцца дадатковыя

электрацягнікі. Хутчэй можна будзе даехаць таксама з Асіповічаў у Гомель, з Маладэчна ў Ліду і з Воршы ў Віцебск. Прыпыначных пунктаў на гэтых участках чыгункі стане меней. Разглядаецца магчымасьць зьяўленьня новых хуткасных маршрутаў у кірунку Менск — Баранавічы — Берасьце.

Інфляцыя — 100000%

Інфляцыя ў Зымбаввэ пабіла свой жа рэкорд і перакročыла псыхалягічную адзнаку ў 100.000%. Пры гэтым зымбаввійскія прафсаюзы агучваюць лічбу 150.000%. Многія аналітыкі бачаць прычыну эканамічнага крызісу ў зямельнай рэформе, калі ў белых, якія валодалі 80% земляў,

былі сканфіскаваныя фэрмы й перададзеныя сялянам: гэта рэзка скараціла прыток інвэстыцый у краіну ды балюча ўдарыла па эканоміцы Зымбаввэ.

Аднак прыхільнікі прэзыдэнта краіны Робэрта Мугабэ адзначаюць, што ў пачатку XX стагодзьдзя брытанскія калянізатары адабралі ў мясцовага насельніцтва ўрадлівыя палеткі. На іхную думку, крызіс выкліканы эканамічнай блякадай, якую зладзілі Зымбаввэ Вялікабрытанія й ЗША, незадаволеныя гэтай рэформай.

Паводле naviny.by,
БелаПАН,
Эўрапейскае радыё
для Беларусі,
«Звязда», БЕЛТА, АФН

Дынастыя Кастра

Даўно чаканая замена камандантэ Фідэля на пасадзе старшыні Рады міністраў Кубы ягоным братам Раулем выклікала ў сьвеце хвалю цікавасьці да новага кубінскага кіраўніка. Што ж вядома пра Кастра-малодшага? Рауль на пяць гадоў маладзейшы за брата. Гэта значыць, што ён нарадзіўся, калі іхныя бацькі ўжо былі жанатыя. Фідэля бацька Анхель Кастра прызнаў пазней. Дон Анхель паходзіў з Галісіі, найбяднейшай правінцыі Гішпаніі. Яго можна назваць чалавекам, які зрабіў сябе сам. Пачынаў ён як проста рабочы, а скончыў жыццё гаспадаром цукровых плянтацый і лімандных заводаў. Няпростай асобай была і маці братаў Кастра Ліна Рус. Чуткі прыпісвалі ёй вядзьмарства, дзякуючы якому яна, пакаёў-

ка, і стала жонкай свайго пана.

У Анхеля і Ліны было тры сыны, малодшым з якіх зьяўляецца Рамон. З ім сустракаліся падчас паездкі на Кубу Васіль Быкаў і Мікалай Матукоўскі. Рамон, паводле ўласных словаў, «просты лятэфундыст... у рэвалюцыі ня ўдзельнічыў... Двух рэвалюцыянераў для сям'і даволі» (цытуецца паводле кнігі В. Быкава «Доўгая дарога дамоў»). Што тычыцца Рауля, то ён разам з старэйшым братам скончыў езуцкі калегіюм і Гаванскі ўнівэрсытэт. Рауль раней за Фідэля стаў камуністам, далучыўшыся да Народна-сацыялістычнай партыі Кубы (Кампарты). Ужо ў 1953 годзе Рауль прадстаўляў кубінскі камсамол на сьвяце камуністычнай моладзі ў Бухарэсьце. Ад Беларусі там прысутнічаў малады Пётар Мапэраў.

Тым ня менш, няма падставаў казаць пра уплыў Рауля на Фідэля. Было, хутчэй, наадварот. У тым жа 1953 г. Рауль удзельнічае ў знакамітым штурме казармаў Манкада. Трэба сказаць, што спачатку кубінскія камуністы зусім не падтрымлівалі Фідэля. З тых часоў лёс братаў непадзельна звязаны з рэвалюцыяй. Разам яны знаходзіліся ў турме дыктатара Батысты. Разам узначальвалі рух у С'ера-Маэстра. Разам увайшлі ў Гавану. У кубінскім кіраўніцтве сфэрай Рауля заўжды былі ўзброеныя сілы. Пад ягоным кіраўніцтвам армія Кубы стала адной з найлепшых у Лацінскай Амэрыцы. Рауль мае званьне генэрала. Такім чынам, паводле вайсковай іерархіі, ён стаіць нават вышэй за старэйшага брата. Камандантэ значыць «маёр». Аднак, як сьведчыць дачка Фідэля Аліна, ейны дзядзька «ня можа нічога зрабіць бяз згоды свайго брата». Сваю паслухмянасьць

камандантэ генэрал Кастра засьведчыў падчас так званай справы Ачоа, калі судзілі эліту кубінскай арміі. Разам з Фідэлем Рауль прысутнічыў на судзе і ўхваліў сьмяротны вырак героям рэвалюцыі. Цяпер у Рауля нарэшце зьявіўся шанец выйсці зь ценю знакамітага брата. Адным зь першых яго крокаў у новай ролі быў асыярожны зварот да ЗША з прапановай наладзіць стасункі. Рэакцыя Вашынгтону была прадказальнай. «У братаў Кастра праблемы з уласным народам, а не са Злучанымі Штатамі», — гаворыцца ў заяве Дзярждэпартаменту. Што яшчэ можа зрабіць Рауль? Некаторыя чакаюць ад яго рэформ кітайскага тыпу. Незразумела, праўда, як тое, што зь вялікімі цяжкасьцямі было зроблена ў вялізарным Кітаі, можна паўтарыць на Кубе. Ясна адно, часы рэвалюцыі мінулі, і Рауль, напэўна, гэта разумее.

Вацлаў Шаблінскі

Борыс цкуюць тымі ж мэтадамі, як колісь Быкава

У Горадні невядомыя ўчынілі правакацыю супраць старшыні непрызнанага ўладамі Саюзу палякаў у Беларусі.

Вярнуўшыся дадому, Анжэліка Борыс заўважыла на дзвярах намаляваны фарбай чорны крыж. Перад дзвярыма кватэры ляжалі сасновыя галінкі — прыкмета таго, што ў хаце знаходзіцца нябожчык. Чорныя крыжы невядомыя намалявалі таксама і на ўсіх чатырох вокнах кватэры.

За апошні час гэта далёка ня першы ініцыянт: цягам некалькіх месяцаў невядомыя шэсць разоў залівалі дзвярныя замкі клеём, у выніку чаго іх даводзілася змяняць, а мінулай восеньню намалявалі на дзвярах кватэры Анжэлікі Борыс зорку Давіда.

Борыс жыве на першым паверсе хрушчоўскага дому.

Цяпер старшыня Саюзу палякаў выклікала супрацоўнікаў міліцыі, якія засведчылі факт злачынства. Пакуль А. Борыс устрымліваецца ад каментароў і лічыць, што расьследаваньнем справы павінны займацца праваахоўныя органы.

— Мне пакуль складана ска-

WWW.SVABODA.ORG

заць, хто і дзеля чаго гэта робіць. Міліцыянты, калі атрымліваюць загад сачыць за мною, робяць гэта дзень і ноч. Хай жа з такім пасьпехам і стараньнем ахоўваюць маю кватэру.

Як сьведчыць практыка, супрацоўнікі гарадзенскай міліцыі не раскрылі пакуль ніводнага злачынства, здзейсненага ў дачыненні да дзеячаў апазыцыі. Амаль тымі ж спосабамі са-

вечкія спэцслужбы ў Горадні ў 1960-я гады спрабавалі дэмаралізаваць і схіліць да эміграцыі Васіля Быкава, які тады працаваў у горадзе над Нёманам.

МБ; інф. радыё «Рацыя»

18 лютага

Новая крымінальная справа за графіці

Супрацоўнікі гарадзенскай міліцыі перадалі ў суд справу **Аляксея Сарнова**, які ноччу 17 сьнежня нанёс на сьценах двух дамоў графіці «Вярніце льготы». Цяпер А. Сарноў знаходзіцца ў шпіталі. **Сьледчы Шкулепа**, які вядзе справу, наведзе 23-гадовага юнака ў мэдустанове, дзе ўзяў у Аляксея падпіску аб нявыезьдзе і паведаміў пра перадачу справы ў суд. Спачатку хлопца вінавацілі паводле арт. 341 КК («Апаганьваньне пабудоваў і псаваньне маёмасьці»), які прадугледжвае максымальнае пакараньне ў выглядзе арышту тэрмінам да 3 месяцаў. У суд пайшла справа, у якой абвінавачаньне прад'яўленае паводле арт. 339 КК («Хуліганства»), максымальны тэрмін зьянявольленьня — да 3 гадоў турмы.

19 лютага

У Салігорску Шрэка не пакажуць «праз грып»

Адзел адукацыі Салігорскага райвыканкам забараніў у школах гораду прэзэнтацыю беларускамоўнага мультфільму «Шрэк-3». Паказ мусіў адбыцца 22 і 27 лютага. Яшчэ на пачатку лютага сябры незарэгістраванага «Маладога фронту» зьявіліся ў раённы адзел адукацыі з прапановай зладзіць прэзэнтацыю мультфільму, спалучыўшы яе з сустрэчай з пісьменьнікам Уладзімерам Арловым. Аднак арганізатары атрымалі адмову, патлумачаную «немагчымасьцю правядзеньня сустрэчы і прэзэнтацыі ў сувязі з эпідэміяй грыпу».

Вызвалілі Аляксандра Крутога

Судовая калегія па крымінальных справах Менскага аблсуду адмяніла пастанову суду Нясвіскага раёну ад 24 студзеня па абвінавачваньні **Аляксандра Крутога** ў публічнай абразе прэзыдэнта Беларусі і адмяніла вытворчасць паводле ягонай справы і рашэньне аб прымуковым лячэньні. Нагадаем, Нясвіскі суд прызнаў, што дзеяньні асуджанага не нясуць вялікай пагрозы для грамадства, таму крымінальную справу спынілі, а Крутога вызвалілі ад пакараньня. Аднак праваабаронцу прызначылі прымуковае лячэньне ў псыхіятрычнай бальніцы са звычайным наглядом, паколькі судова-мэдыцынская экспэртызавыя выявіла ў яго паранаідальную шызафрэнію. У чаканьні пераводу ў бальніцу, ён тры тыдні правёў у Жодзінскім СІЗА. Сваёкі Крутога выказваюць удзячнасьць ягонай адвакатцы Мар'яне Сямешчы, якая здолела пераканаць абласны суд у адсутнасьці неабходнасьці прымуковага лячэньня.

15 сутак Віктару Крывалю

Актывіста руху «За свабоднае развіцьцё прадпрымальніцтва» **Віктара Крывалю**, якога вінаваціць у распаўсюдзе ўлётак антыдзяржаўнага зьместу, Узьдзенскі суд прызнаў вінаватым і пакараў 15 суткамі арышту. **Судзьдзя В. Вердыж** палчыла, што знойдзеныя ў актывіста ўлёткі зьмяшчалі заклікі да правядзеньня несанкцыянаванага мітынгу. Суд адбыўся ў два этапы, бо ў першы дзень прадпрымальнік запатрабаваў весці судовае паседжаньне па-беларуску, але беларускамоўнага судзьдзя не знайшлі.

21 лютага

У Эдварда Дмухоўскага пыталі, на якую выведку ён праце

Гарадзенскі актывіст «Руху «За свабоду» **Эдвард Дмухоўскі** атрымаў папярэджаньне ад абласной управы КДБ. Супрацоўнік КДБ **Алег Жывушка** цікавіўся яго грамадзкай дзейнасьцю. Чэкіст, з слоў сп. Дмухоўскага, спрабаваў высветліць, ці не зьяўляецца той замежным шпіёнам. Пасьля размовы кадэбіст пісьмова папярэдзіў Э. Дмухоўскага аб наступствах у выпадку парушэньня арт. 342 КК.

25 лютага

Затрымалі Барыса Хамайду і Алену Залескую

Актывістка віцебскай арганізацыі АПП Алена Залеская і вядомы распаўсюднік незалежнай прэсы Барыс Хамайда на цэнтральнай плошчы Леніна запалілі свечку на знак жалобы па ірыне Казулінай і распаўсюджвалі пра яе інфармацыю. Празь некалькі хвілінаў яны былі затрыманыя супрацоўнікамі міліцыі за правядзеньне несанкцыянаванага пікету.

Прыпынілі сьледства

Упраўленьне КДБ па Гомельскай вобласьці прыпыніла сьледства ў дачыненні да моладзевага актывіста **Андрэя Цянюты**. Нагадаем, хлопца падазравалі ў дзейнасьці ад імя незарэгістраванай арганізацыі «Малады фронт». Сьледства, распачатае ў верасьні 2007 г., неўзабаве было прыпыненае, але пасьля яго аднавілі.

СП

3 дыктоўкі пачнецца Школа

Кіраўнікі найбуйнейшых грамадзкіх арганізацый увайшлі ў Аргкамітэт па правядзенні першай агульнанацыянальнай дыктоўкі і ўтварэнні Агульнанацыянальнай нядзельнай беларускай школы.

Што?

Аўтарам ідэі правядзення першай агульнанацыянальнай дыктоўкі выступіў кандыдат філзафскіх навук Уладзімер Падгол. Ідэя ўзнікла пасля размовы з адным з вэтэранаў нацыянальнага руху. Той паскардзіўся, што ня можа больш праз кепскае самаадчуванне наведваць шэсці. Пасля той гутаркі, распавядае сп. Падгол, ён даведаўся, што літоўцы трэці раз 26 студзеня правялі па ўсім свеце агульнанацыянальную дыктоўку. Напрыклад, міністар замежных спраў Літвы Пятрас Вайткунас пісаў яе ў Нямеччыне разам з кіраўнікамі літоўскіх грамадаў краінаў ЭС. Пісалі і беларускія літоўцы ў пасольстве Літвы ў Менску. Так узнікла думка: «А чаму б і нам, беларусам, перад 25 Сакавіка не напісаць разам агульнанацыянальную дыктоўку?» Такія дыктоўкі пішуць ня толькі ў Літве, але й у Польшчы ды Францыі, дзе гэта ёсць не пытаннем ратавання мовы, а аднаўлення нацыі.

Дзе?

Дзеля супольнага правядзення дыктоўкі ў Менску сябры Аргкамітэту збіраюцца падаваць заяўкі на выдзяленне залі ў Нацыянальнай, Купалаўскай, Пушкінскай бібліятэках, у бібліятэках БДУ і Пэдуніверсітэту. У выпадку адмовы падрыхтаваны запасны варыянт: па магчымасці ахвотных прымуць сядзібы Партыі БНФ і ТБМ. Прыхільнікам роднай мовы ў рэгіёнах прапануецца арандаваць памяшканні на месцах. Можна збірацца дзеля гэтай справы на кватэрах.

Віцебскі дэмакратычны актывіст Барыс Хамайда збіраецца пісаць дыктоўку на вольным паветры ў сваім традыцыйным месцы ў родным Віцебску.

Напісаць дыктоўку запрашаюцца беларусы, што знаходзяцца за межамі Беларусі. Падтрымаць іх гатовяе грамадзкае аб'яднанне Згуртаваньне беларусаў сьвету «Бацькаўшчына».

Калі?

Аргкамітэт вырашыў правесці першую агульнанацыянальную дыктоўку 23 сакавіка ў нядзелю. Пачатак акцыі а 10-й, заканчэнне — а 18-й. «Гэта будзе вольны дзень, каталікі акурат тады будуць сьвяткаваць Вялікдзень». Правяраць тэксты дыктовак будуць прафэсійныя выкладчыкі беларускай мовы. 25 сакавіка — у дзень адзначэння 90-годзьдзя абвяшчэння незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі — вынікі агульнанацыянальнай дыктоўкі будуць агучаныя незалежнымі СМІ.

Як?

На дадзены момант Беларускі ПЭН-цэнтар абвешціў конкурс на напісанне тэксту дыктоўкі. Зацверджаны тэкст запішуць на лічбавыя і відэаносбіты і будуць дасылаць усім ахвотным узяць удзел у акцыі. У месцах масавага напісання дыктоўкі тэкст будуць чытаць выкладчыкі беларускай мовы. Здаваць на праверку напісанае неабавязкова, рабіцца гэта будзе на асабістае жаданне кожнага ўдзельніка. Арганізатары мерапрыемства звяртаюцца да ўсіх ахвотных напісаць дыктоўку з

заклікам фатаграфавач падзею і дасылаць у Аргкамітэт здымкі. «ААН назвала гэты год годам Роднай мовы, таму ёсць сэнс зладзіць фотавыставу паводле нашай акцыі і ў сыненах гэтай арганізацыі», — прапанаваў У.Падгол.

Навошта?

«Мы зробім дыктоўку дыктатарам — тым, што кожны дзень нам кажуць, што на нашай мове нічога вартага не напішаш і ня скажаш, тым, што адмаўляюцца даваць афіцыйныя адказы па-беларуску, кажучы, што ў краіне дзеве дзяржаўныя мовы», — гаворыць Уладзімер Падгол. На ягоную думку, сама акцыя сумеснага напісання дыктоўкі ва ўсіх кутках Беларусі і за яе межамі можа стаць усясьветнай дэманстрацыяй салідарнасці беларусаў з роднай мовай.

Намеснік старшыні партыі БНФ Віктар Івашкевіч мяркуе, што толькі само грамадства знутры можа змяніць моўную сытуацыю. Ён распавёў, што некаторыя з партыйных лідэраў, зь якімі ён меў гутарку, адмаўляюцца ад напісання дыктоўкі, бо гэта, маўляў, несур'ёзна. «У гэтых спадароў ёсць месіц на развагі, бо пасля будзе сорамна — нават паслы краінаў Эўрасаюзу будуць пісаць разам з намі гэтую дыктоўку», — адзначыў В.Івашкевіч.

«Мне сорамна за сённяшніх беларускіх журналістаў, якія нават пра Дуніна-Марцінкевіча распавядаюць па-расейску», — сказала старшыня БАЖу Жанна Літвіна. На яе думку, са свайго боку журналісты павінны

ня толькі асьвятляць падзею, але і ўзяць асабісты ўдзел.

«Мы ня маем сёння ніводнага з кодэксаў законаў па-беларуску, але не павінны толькі жаліцца — трэба самім нешта рабіць. Прыклады Жалезнічэнкі ды іншых паказваюць, што такія ініцыятывы даюць плён», — падкрэсліў праваабаронца Алесь Бяляцкі.

«Галоўнае — ня колькасць напісаных дыктовак і іх якасць, а сам факт гэтай акцыі — нашае пытанне мусіць прагучаць па ўсім свеце. І гэта павінна стаць нашай добрай традыцыяй», — было агульнае меркаваньне сябраў Аргкамітэту.

Аргкамітэт звярнуўся да ўсіх неабыхавых суайчыннікаў паспрыяць стварэнню прываго фонду. Письменьнік і выдавец Уладзімер Сіўчыкаў вызваўся ахвараваць свой заробак на прызы пераможцам дыктоўкі.

У Аргкамітэт па правядзенні першай агульнанацыянальнай дыктоўкі і ўтварэння Агульнанацыянальнай нядзельнай беларускай школы ўвайшлі: старшыня Менскай гарадзкой арганізацыі ГА «БНФ «Адраджэнне» Віктар Івашкевіч, кіраўнік ГА ЗБС «Бацькаўшчына» Аляксей Марачкін, віцэ-прэзідэнт Міжнароднай фэдэрацыі правоў чалавека Алесь Бяляцкі, старшыня ГА «Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны» Алес Трусаў, старшыня ГА «Саюз беларускіх письменнікаў» Алесь Пашкевіч, старшыня ГА «Беларускі ПЭН-цэнтар» Уладзімер Някляеў, старшыня ГА «Беларуская асацыяцыя журналістаў» Жанна Літвіна.

Сямён Печанко

Вялікі дзякуй

Ірыне З., Эдуарду К. з Менскага раёну.
С.В. з Мазырскага раёну.
Тадэвушу Ш. з Маладэчанскага раёну.
Марату Ш., Уладзімеру Г. з Наваполацку.
Міхаілу Т. са Слуцкага раёну.
Юрыю Б. з Кобрынскага раёну.
Міхаілу Г., І.І., А.С., Алесі В. зь Берасьця.
Уладзіславу М. з Калінкавіцкага раёну.
Зьмітру К. з Мастоўскага раёну.
Г.Н. з Баранавіцкага раёну.
Анатолію М. зь Лідзкага раёну.
Ірыне Ш., Міхаілу К. з Жыткавіцкага раёну.
Міколу С. з Ганцавіцкага раёну.

Натальлі Б. з Горадні.
Натальлі А., Аляксандру Л. з Гомеля.
Т.Шч., С.Р. зь Бярозаўскага раёну.
С.Х. зь Пінскага раёну.
Юр'ю Л., Уладзімеру К., Глебу Х., Л.І., Міхаілу Т., Георгію П., Казімеру Г., В.П., Аляксею В., С.Н., Аляксею К., В.В., Святлане В., Вадзіму М., Галіне П., К., Натальлі З., Н.Л., Валянціне Ш., Івану Ш., Ганьне К., Л.К., Марыі Г., Валеру П., Вячаславу К., Анатолю Б., Міхаілу С., Юрыю Ш., Аляксандру Я., Васілю С., Іраідзе З., Ірыне К., Валянціне Ш., Зьмітру С., Ігару Я., М.Н., Зьмітру К., Яўгену С. зь Менску.

Франц Сіўко.
Дзень Бубна. —
 Менск: Логвінаў,
 2008. — 276 с.

Замаўляйце кнігі сэр'ёз
 «Кнігарня «Наша Ніва»

праз т.:
(029) 505-39-11,
(029) 126-36-87

або праз e-mail:
knihi@me.by

Каб штотыдзень атрымліваць газэту,

дасылайце адрасы і грошы за газэту. Кошт на месяц — 8 тыс. рублёў.

1) Просім усіх ахвотных чытаць газэту паведамляць у Рэдакцыю свае адрасы і тэлефоны. Гэта можна зрабіць праз: тэлефоны: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32, (029) 618-54-84, e-mail: dastauka@nn.by, паштовы адрас: 220050, г. Менск, а/с 537.

2) Просім у блянку банкаўскага паведамленьня ці паштовага пераказу дакладна і разборліва пазначаць адрас, у тым ліку паштовы індэкс і код пад'езду.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ	ПВУП "Суродзічы", УНП 190 786 828				
	МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764				
	Рахунак атрымальніка	3012 206 280 014		Асабовы рахунак	
	(прозьвішча, імя, імя па бацьку, адрас)				
Касір	Від аплаты			Дата	Сума
	За газэту "Наша Ніва"				
				Агулам	
КВИТАНЦЫЯ	ПВУП "Суродзічы", УНП 190 786 828				
	МГД ААТ "Белінвестбанк", вул. Калектарная, 11, Менск, код 764				
	Рахунак атрымальніка	3012 206 280 014		Асабовы рахунак	
	(прозьвішча, імя, імя па бацьку, адрас)				
	Від аплаты			Дата	Сума
	За газэту "Наша Ніва"				
			Агулам		
Касір	М.П.				

У чым мы салідарныя з чынавенствам

У лютым у беларускім пракае прайшла расейская стужка «Самы лепшы фільм», зьнятая на заказ прадусарскага цэнтру Comedy Club. Фільм, мякка кажучы, не вытрымлівае крытыкі, але сэнс ня ў гэтым. Правы на афіцыйны распаўсюд «кінашэдэўру» на DVD набыла менская кантора «ВідэаМакс». Але, прыйшоўшы рэгістраваць стужку ў «Дзяржаўны рэгістар кінавідэафільмаў і кінавідэапраграмаў», прадстаўнікі «ВідэаМаксу» атрымалі нечаканы адказ: фільм прадаваць у беларускіх дыскарыях нельга! Чыноўнікі не прапусьцілі ненарматыўную лексыку й загадалі, калі «ВідэаМакс» хоча распаўсюджаць яго ў Беларусі, замяніць брыдкаслоўе традыцыйным у такіх выпадках «піканьнем».

Чыноўнікі ўзнагародзілі «відэамаксаўцаў» паперкаю, дзе ад рукі былі выпісаныя дзевяць слоў: ««Тра*нул» — 2 разы, «на*с*ал» — 3 разы» і г. д.), якія мусьцяць быць прыбраныя.

Прадстаўнікоў «ВідэаМаксу» скіравалі ў Беларускі Відэацэнтар, які займаецца мантажом мастацкіх фільмаў у Беларусі. Гукарэжысэр БВЦ па-сяброўску зьвярнуўся да нас, у творчае згуртаваньне «Дзіўноты й памароцтвы».

У выніку словы «ср*ка» і «с*ка» вельмі апэратыўна замяніліся на «пі-і-і», і цяпер праграму можна распаўсюджаць у Беларусі. Сытуацыя з «Самым лепшым фільмам» — напэўна, адзіны выпадак, калі мы цалкам салідарныя з чынавенствам — такія фільмы мусьцяць расцэньвацца, прынамсі, як антымастацкія. Іронія лёсу ў тым, што сёньня бязглузды й бессэнсоўны «Самы лепшы фільм» рызыкуе стаць абсалютным лідэрам продажаў ліцэнзійных фільмаў у 2008-м... Прыкра, але шмат хто зь цяперашняга малядога пакаленьня ня ведае, колькі існуе сапраўдных добрых фільмаў...

Дарэчы, падчас «чараваньня» над Comedy Club-аўскім шэдэўрам, мы мелі магчымасьць паразмаўляць з прадстаўнікамі «ВідэаМаксу» наконт таго, каб даваць беларускія гукавыя дарожкі да ліцэнзійных фільмаў, каб фільмы, прадубляваныя па-беларуску, прадаваліся ў афіцыйных крамах. Намесьніца дырэктара СТАА «ВідэаМакс» спадарыня Марына Ясюкевіч адказала, што «тэарэтычна, няма нічога немагчымага, але дзейныя кантракты з Walt Disney, Buena Vista і Sony

Pictures не дазваляюць рабіць ніякіх зьменаў у DVD. Каб перагледзець дамоўленасьці з заходнімі канторамі, патрэбны альбо дзяржаўны закон, як ва Украіне, альбо вялікая фінансавая зацікаўленасьць — іншымі словамі, попыт на гэтую прадукцыю».

Алесь Квіткевіч, Менск

Хай бы ён дажываў сярод тых, хто яму адзін народ

Адпраўляю жонку і дзяцей дамоў з Варшавы. Цягну расейскі, адзін вагон беларускі. У расейскіх вагонах праваднікі выпіўшы, патрабуюць за праезд (пляцкарту) хто колькі. А твары папсаваныя, карумпаваныя, вы б бачылі... У беларускім вагоне акуратная правадніца, за праезд бярэ па прэйскуранце, не хаміць. А мараль такая: жадаю, каб аматары яднаньня ў адзін народ дажывалі свае дні сярод тых, хто ім адзін народ. І дзякуй богу і нам, што мы, беларусы, ня сталі «адным народам» за 13 гадоў.

Гастарбайтэр, даслана ў камэнтары на сайце nn.by

Цывілізацыя прытупала

У канцы верасьня прытупала і да нас цывілізацыя ў выглядзе рухомай — мабільнай — тэлефоннай сувязі. У Кабульшчыне і Ракшыне ўвялі ў эксплюатацыю рэлейныя вежы, і цяперака сувязь устойлівая і добрая.

Гэта выклікала попыт на тэлефончыкі, і цяпер Дуброва на першым месцы па раёне ў выдатках на рухомыя тэлефонныя паслугі. Амаль усе смаркачы ў сяле носяцца з апаратамі, зь якіх вішчыць нялюдзкая какафонія, якая чамусьці завецца поп-музыкай: скуль ідзе, такая і музыка.

А яшчэ да Дубровы правялі оптавалаконныя кабэлі і, кажучы, налета будуць рэканструяваць тэлефонную сыстэму Дубровы (плата за новы тэлефон невялікая — 60 тысяч рублёў). Тады карыстальнікі ў інтэрнэту шматкроць паболею, і ніхто не захоча вучыцца і чытаць кніжкі.

«Дуброўскі настрой», Сьветлагоршчына

.....

«НН» з радасьцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты мы ня можам пацьвярджаць атрыманьне Вашых лістоў, ня можам і вяртаць неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусьцяць быць падпісаныя, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам.

29 лютага

к/з «Менск»

Пачатак а 19-й.

Квіткі: 15 000–65 000.

Рок-Каранацыя

•2007•

Бяруць удзел

N.R.M. • Крамбамбуля • Крама • Палац • Neuro Dubel • Ляпіс Трубяцкой • Таграс • Фляўс і Кляйн • Гурзуф • Дзецідзяцей

Даведкі: (029) 333-60-90,
(017) 233-95-91.

Наш адрас: а/с 537, 220050 Менск.
e-mail: nn@nn.by. Факс: (017) 284-73-29

Заканадаўчая гара супраць мякказначнай мышы

Піша Зьміцер Саўка.

Праўную ацэнку Закону аб правілах беларускай артаграфіі дадуць, спадзяюся, юрысты. Адзначу толькі, што ў рэзалюцыі «круглага стала», ладжанага ТБМ летась у верасні, адзначалася: законапраект мае дыскрымінацыйны характар, бо патрабуе захавання нормаў ад карыстальнікаў беларускае мовы, не вымагаючы таго ж ад карыстальнікаў расейскай.

Але тут хацелася б зьвярнуць увагу на іншыя бакі дакумэнту.

Прамоўтараў законапраекту пытаюць: «Ці ёсць прэцэдэнты замацавання артаграфічных правілаў у форме закону?» — «Ёсць, — адказваюць тыя. — Напрыклад, у Францыі караюць за ўжываньне амэрыканізмаў». Такі адказ разьлічаны на тых, хто не адрозьнівае артаграфіі ад лексыкі: судзіць не за словы, а за велічыню літары (прыкладам у слове *Герб*) — гэта, несумненна, нашае мясцовае *know how* (от парадуюцца геральдысты!).

Калі ўжо беларускія заканадаўцы — ідуць за прыкладам сваіх французскіх калегаў — сапраўды дбалі б пра чысьціню роднае мовы, то забаранялі б не дэрусіфікаваны клясычны правапіс, а — русізмы, якімі стракаццяць афіцыйныя выданьні.

«І ўсё ж такі, — не суцішваюцца некаторыя, — ці патрабуюць такія спэцыфічныя пытаньні, як напісаньне той ці іншай літары, рэгуляваньня ажно на ўзроўні закону?» Ужо больш мэтазгодным выглядаў бы Закон «Аб унясенні зьменаў у працу сэмафораў Беларускае чыгункі» — хоць спрыяў бы бяспецы руху.

Аўтары законапраекту спрабуюць знайсці ў такім салідным фармаце рэгуляваньня артаграфіі ды пунктуацыі, як закон, хоць нейкі сэнс: маўляў, чым больш унармавана будзе мова, тым шырэй яна будзе выкарыстоўвацца. Але ж насамрэч унармаванасць ніяк не ўплывае на ўжывальнасць, інакш найбуйнейшыя мовы сьвету: ангельская, гішпанская, арабская —

ня мелі б шанцаў на выжываньне. Норма й распаўсюджанасьць знаходзяцца ў прыныпова іншай залежнасьці: чым большае пашырэнне атрымлівае мова, тым у большай колькасьці і разнастайнасьці рэгіянальных і — што асабліва істотна — сацыяльных варыянтаў яна існуе.

Прасякнуўшыся аптымизмам законатворцаў, паспрабуем уявіць сабе той прасьветлы дзень 1.09.2010, калі Закон «уступіць у сілу»: колькасьць беларускіх школаў вырастае ўдвая; АНТ «вясчае» выключна на роднай мове; амапаўцы, футбалісты, дзяўчаты са «стомэтроўкі», Гарант — усё ў адзіным парываньні пачынаюць карыстацца крынічнаю матчынай моваю! Фанфары! Заслона.

А што засталася за кадрам? Санкцыі супраць тых, хто не падпарадкаваўся Закону. Вось тут узьнікае, скажам так, «працэсуальны» аспект: паводле чаго, паводле якіх кодэксаў будзе вызначацца правільнасьць — няправільнасьць канкрэтнага моўнага акту?

Яшчэ ў 1987 г. акадэмік Бірыла ў прадмове да «Слоўніка беларускай мовы» — галоўнага артаграфічнага даведніка «наркамаўкі» — прызнаваў, што для далейшага ўнармаваньня беларускае літаратурнае мовы мала выдаць артаграфічны слоўнік — трэба скласьці таксама артаэпічны (вымова) і акцэнтацыйны (націск). За дваццаць гадоў гэтыя выданьні так і не зьявіліся. Выглядае неімаверным, каб да запаветнай даты 1.09.2010 такую тытанічную працу ўдалося ажыцьцявіць. Ня кажучы ўжо пра тое, што з азначанага моманту нават той жа «Слоўнік беларускай мовы» ператворыцца ў макулятуру.

Ды што артаграфія з артаэпіяй ды акцэнтацыяй! Гэта — у параўнаньні з граматыкаю, лексыкаю, сынтаксісам — нязначны сэгмэнт мовы, як міні-бікіні на целе таўстушкі. Па чым, па якім Законе будуць судзіць за *астатняе* — за «ня той» склон, «ня тое» слоўца? Па

акадэмічных «Беларускай граматыцы» (1985—86) ды «Руска-беларускім слоўніку»? Тады на лаву падсудных трапляе ўся беларуская літаратурная клясыка! У страшных снох не маглі сабе стрызьніць Марцінкевіч з Багушэвічам, што ў нейкі далёкі дзень прыйдзе судовы выканаўца ды давай мераць іхную спадчыну лінейкаю моўнае правільнасьці, зацьверджанай людзьмі, якія не адрозьніваюць Купалы ад Коласа.

Але ж і ў саміх «кодэсах» — граматыках ды слоўніках — няма адзінства, супярэчнасьць на супярэчнасьці. Кожны нелянівы шкаляр ведае з падручніка: слова *Мекка* — выключна, пішацца з дзьвюма к. Памыляецца падручнік! Аказваецца, паводле апошніх выданьняў «Руска-беларускага слоўніка» *Мека* ўжо пішацца праз адно к. Як там у нас слова *manager* мусіць выглядаць? У РБС — *менеджэр*, а ў «Беларуска-рускім» (выд. 3, 2003) — *менэджэр*. А *off-shore*? Ды няма там такога слова! То, значыць, і не ўжываць? Апошняя надзея — «Слоўнік іншамоўных слоў» (1999, у 2 т.). У 1-м томе знаходзім *аф-шор*, а ў 2-м — *оф-шор*. А ў БРС-2003 — і *панель*, і *панэль*. Якая шырыня лівістычных поглядаў!

Кінуць судзьдзі чытаць свае кодэксы — засядуць за лексыкаграфічную літаратуру, а Вярхоўны Суд будзе прыводзіць адмысловыя паседжаньні, вызначаючы, які слоўнік правільнейшы, якая граматыка дакладней адлюстроўвае норму!

Але ж ня будзе 1.09.2010 ні адмысловага паседжаньня Вярхоўнага Суду, ні фанфараў адраджэньня беларускага слова, а чарговая інкарнацыя матроса Жалызьняка ў абліччы чыноўніка закрые «няправільныя» выданьні, адправіць пад нож «няправільныя» кнігі. «За што?» — «А вы по-беларуску с ошибками пишете».

P.S. Пашанцавала аўтару інтэрвію з дэпутатам Здановічам С.Каралевічу. Напісаў бы ён *інтэрнет* пасья 1.09.2010 — мо штрафам і не адбыў бы (паводле БРС-2003 трэба *інтэрнэт*, у іншых акадэмічных выданьнях гэтага слова няма).

Марыя Вайцяшонак. Апавяданьне.

Загад каралевы, або Пяць хвілін у парозе

Апавяданьне Марыі Вайцяшонак, прысьвечанае Ірыне Казулінай, было надрукавана ў «НН» № 6 (508) за 2007 год. Толькі яна не хацела, каб справа дайшла да мужа, каб турэмшчыкі выкарысталі гэта, каб прымусіць мужа адрачыся ад ягоных прынцыпаў. Магічны зьбег абставінаў: апавяданьне пабачыла сьвет роўненька за год да сыходу, 23 лютага 2007 году...

Ірыне Казулінай

Што гэта за Новы год? Не было сьнегу — адныя восеньскія мыдліны. Усе чакалі сьвята, а зямля яшчэ не была перасланая з будзённага на сьвяточнае. І трэба было самой рупіцца, ствараць таямніцу, штовечар па зорах запальваць сямісьвечнік, здумляць, што паставіць на стол.

Вецер з ракі, чайкі раз-пораз падымаюцца над вадой, над дробным рабаціньнем, белай пенай вышэй і вышэй да высокай хвалі. Прыбой ужо б'ецца аб сьцяну. Наш белы дом на самым беразе выдаецца прагулачным параходам — з пакояў кватэры я бачу толькі ваду і той бераг. Месяц блісьне з-за хмар срэбнай лускай, як шчупак на нерасьце, абдасьць пырскамі. Я дзіўлюся, што ў нас, у людзей, якія жывуць каля вады, ані ў кожнама прыватнага чаўна.

І толькі за некалькі дзён да Новага году позна ўвечары пайшоў сьнег, буйны, кожная сьняжынка асобнай выцінанкай, хоць ты яго ў

кошык збірай, як зімовыя кветкі, і нясі пацешыцца дамоў. І ў гэты момант нехта распачаў салют! Сярод сьнегу расцьвіталі рознакаляровыя пэтарды. Вядома ж, выпадковае супадзеньне. Стоячы ў вакне, я мроіла, што живу ў каралеўстве (у якім такім веку, на якім такім сьвеце), дзе загадана вітаць першы сьнег, смалячы з гармат.

Было пераслана з будзённага толькі на адну ноч, але гэтага быццам і дастаткова, каб засьпяшацца накупляць падарункаў. Тым больш, што ў касьцёлах ужо прагучала сакральнае: «Перадайце бліжняму знак супакою...» І я, накінуўшы нешта на плечы абы з дому, захапіўшы цукеркі, пайшла да Аляксандры — гэта спусьціцца з майго паверху крыху ніжэй. Мы мала знаёмыя, але часта біярытмы нашыя супадалі, і мы сустракаліся ў пад'ездзе, у ліфце, ня болей. Іншы раз яна была з дарослымі дачкамі, усе трое звычайна надэчыўшыся да астатняга. Выдавалася, яны райскімі птушкамі зьяталі праз ноч з залатога шаста і толькі за дзвюрыма пераўвасабляліся ў маладых жанчын зь Зялёнага мысу (на высокіх абцасах, у нечым рознакаляровым, толькі што пер'е ня ветрае на галовах), якіх поўны наш горад. Ня мой фармат, як той казаў. Але ейны заўсёды настрой, непасрэдная веселасьць змушвалі радасна адазвацца, усьцешыцца чужому балю-маскараду.

Цяпер усе ведалі: муж Аляксандры — палітычны вязень, у калёні на некалькі год. Я ж сама ня

маю аніякіх такіх амбіцый: не выходжу на плошчу, не вывешваю сьцягу на балконе. Нядаўна, едучы ў таксоўцы, убачыла бел-чырванабелы маленькі сьцяжок у салёне.

«Гэта... польскі?» — запыталася ў маладога кіроўцы, не даючы веры сваім вачам. Гэта ж сярод белага дня! У цэнтры гораду! І таксоўка не бранявік! «Амаль усе мае пасажыры таксама блытаюцца», — адказаў ён засмучона. Сапраўды, мяне хвалююць, прывабліваюць выступы рэвалюцыйныя гэтак сама, як водар кветак дзікіх, занесеных ветрам у горад, як пах парфумы GUCCI: нешта вясновае — ландыш, фрэзія, дубовы мох і найболей — нарцыс. Я ішла да Аляксандры проста як да суседкі ў бядзе, каб перадаць знак супакою, дакрануцца да яе, бы стоячы ў касьцёле падчас службы.

Адчыніла сама Аляксандра. Голас яе ціхі, глухі, бы здалёк, з суседняга пакою, хоць стаяла побач — голас бяды, высахлае моўнае рэчышча. І толькі гэта падалося нязвыклым. А навокал буяла паўночнае зьяньне — ейны заўсёды космас. Усе праёмы дзвюрэй ва ўсіх пакоях у зырккіх гірляндах сьвяточных агнёў. Пазначаныя ўсе хады, як у суцэльнай цемры днём і ноччу, у якой яна цяпер, вядома, сябе адчувала. Гэта быццам сполахі памяці, калі ўсё зруйнавана, зьнішчаны дом, але недзе вось тут павінны быць дзверы, і тут, і тут таксама. І не зачэпіш у гэтым доме па памяці плячом вушака, і не абাপься на яго. Аніводнага

цёмнага кута ў пакоях, аніводнага, каб сумнага. Елка відаецца з парога, прыбрана густа, вясёлкавымі сумётамі, як сьнегападам у непагадзь. Елка вялікая, з шырокім нізам, як прыполам, дзеля яе, пэўна, адчыненыя падвойныя дзверы ў зале. Аляксандра ў белай блузцы. Яны абедзье разам ходзяць, прыбраўшыся, па сьветлых пакоях, разам няўцямна паглядаюць у вакно, як... з маяка. Я ня здолела схаваць здзіўленьня, жалю, аглядаючыся, усё бачу скрозь свае стаячыя, стрыманыя сьлёзы, як праз ілюмінатары. «У нас так, як заўсёды, як Ён любіў...» — кажа Аляксандра. Глядзела на мяне здалёк, з тысячагодзьдзяў, калі жанчына ў непагадзь разводзіла выратавальнае вогнішча на беразе мора, каб пазначыць дарогу вяртаньня, дарогу дамоў.

Пяць хвілін у парозе, і я сьпяшаюся разьвітацца, у мяне сеў голас, падлога хістаецца пад нагамі, падмаюся да сябе ўжо, бы ў верхнюю каюту, успамінаючы: на сваіх выступах ейны муж любіў паўтараць «Я — марскі пехацінец».

Пяць хвілін у парозе, і я адмаўляюся ад звычкі разумець каханьне як нешта інтымнае, асобнае, што тычыцца толькі дваіх, закаханых адно ў аднаго. Любое пачуцьце, тым больш каханьне, публічнае, нават грамадзкая зьява, — гэта нешта такое, што зьяўляецца разам з чалавекам. Гэта ўсхваляваны пачуцьцём сьвет, як лічыць Альфрэд Кальерыч. І мой сьвет таксама пасья наведваньня Аляксандры.

Пяць хвілін у парозе,

адкуль праз адчыненыя насцьцеж дзверы бачныя былі ўсе пакоі, увесь наш белы дом, уся нашая старана, дзе яшчэ дзейнічалі зьявы сублімацый старажытных рытуальных памкненьняў: арышты, астрогі. І памяркоўная згода людзей з усім, маўляў, «такі цяпер час» — абарончы рубез сваёй абьякавасьці. Цяпер я разам з Аляксандрай намагалася трымаць у руках усе «ключы», каб не згубіць сваіх мройных уяўленьняў аб дасканаласьці боскага сьвету. Разам зь ёй вучылася не жывацца з архетыпам параненага чалавека, што для большасьці з нас вельмі характэрна — бядуем, як у запой, бяз дай прычыны.

У тую навагоднюю ноч я таксама спынілася каля ейнага вогнішча на беразе, спадзеючыся, што сьвятло дойдзе да тых, хто церпіць бяду або звычайную косную крыўду.

Вецер з ракі падаваў голас у выцяжцы — голас далёкіх вандровак у думках, вандровак і вяртаньняў, зноў і зноў да Аляксандры. Скончацца сьвяты, і яна здыме белую блузку, як і елачную мішуру, выключыць сьвяточнае сьвятло. Толькі цяпер лёгка будзе знайсці мне і кожнаму, хто яе ведае, выратавальны шлях па зорах. І здасца верагодным: каб яна была каралевай або проста жонкай прэзыдэнта, яна б загадала смаліць з гармат, калі б пайшоў доўгачаканы першы сьнег.

Хіба гэта не падзея ў нашым маленькім жыцьці — маленькім, як гэты аповед пра каханьне?

Алег Мінкін: «Неабавязкова зьбірацца тысячай, каб сьпяваць «Мы выйдзем шчыльнымі радамі»

Паэт Алесь Аркуш у сераду на ўласным інтэрнэт-дзёньніку абвясціў імя ляўрэата літаратурнай прэміі «Гліняны Вялес» за 2007 год. Ім стаў Алег Мінкін за кнігу паэзіі «Пэнаты».

Разам зь мінкінавымі «Пэнатамі» намінантамі на «Вялеса» сёлета былі раман Наталкі Бабінай «Рыбін горад», публіцыстыка Паўла Севярынца «Лісты зь лесу», кінараман-фарс Уладзіслава Ахроменкі і Максіма Клімковіча «Янкі, альбо Астатні наезд на Літве», а таксама «Фрашкі да пляшкі» Севярына Квяткоўскага.

За зборнік Алега Мінкіна выступілі пісьменьнікі Ўладзімер Арлоў, Юрась Барысевіч, Леанід Галубовіч.

Легась «Вялеса» за кнігу «Код адсутнасці» атрымаў філэзаф Валянцін Акудовіч.

Пра тое, што ён атрымаў «Вялеса», Алег Мінкін даведаўся ад карэспандэнта «НН». «У мяне такі стан душы, што я не чытаю нікай прэрыёдыкі, — патлумачыў паэт. — «Пэнаты» — зборнік, куды ўвайшлі вершы, напісаныя на працягу жыцця, якія я лічу найлепшымі, якія маюць пэўны ўзровень. Гэта прыкладна 60% ад усёй «вершаванай прадукцыі», што я напісаў. Храналогічнага падзелу кніга ня мае, яе ўнутраная структура — цыклі, у якіх разьвіваецца тая ці іншая тэма».

АНДРЭЙ ЛІНКЕВІЧ

«НН»: Спадару Мінкін, Вы жывяце ў Вільні. Чаму, калі і адкуль Вы туды пераехалі?

Алег Мінкін: Я нарадзіўся ў Хоцімскім раёне Магілёўскай вобласці, у вёсцы Чарнаўка, а ў Вільню пераехаў у 1991 годзе зь Берасця. На п'яганьне «чаму пераехаў» ня маю стопрацэнтнага адказу і сам. Гэта адбылося на «нашаніўскай хвалі», распачатай Сяргеем Дубаўцом, калі некалькі сям'яў беларускіх інтэлігентаў перабраліся ў нашу старажытную сталіцу, каб абзначыць у ёй беларускую прысутнасць.

«НН»: Гэта ўдалося зрабіць? Цяпер беларуская прысутнасць адчуваецца Вамі, адчуваецца іншымі жыхарамі Вільні?

АМ: На працягу васьмі гадоў я выдаваў газету віленскіх беларусаў «Рунь». Такім чынам, я спрычыніўся да гэтага працэсу прафесійна. Што да іншых шляхоў... Неабавязкова збірацца тысячай чалавек, каб разам сьпяваць «Мы выйдзем шчыльнымі радамі». Мы тут жывем, мы беларусы, мы творчыя людзі — гэта і ёсць прысутнасць.

«НН»: Ці няма ў Вас адчу-

вання ізаляванасці ад Беларусі, ці не шкадуеце, што зьехалі?

АМ: Не шкадую. Ізаляванасць пэўная ёсць, але яна хутчэй выкліканая ўласцівасьцямі маёй натуры, а ня вонкавымі абставінамі. Тута па Радзіме ёсць, але яна не тэрытарыяльная. Ёсць тут па Радзіме ўнутранай, Радзіме дзяцінства. Вельмі рэдка я там бываю, і адчуваю, што тута нават не па месцы, а па нечым іншым.

«НН»: Ці маглі б Вы ацаніць сучасны стан беларускай літаратуры, паэзіі і пара-

ўнаць яго са станам літоўскай літаратуры?

АМ: Паколькі я не сачу за прэрыёдыкай, у тым ліку і літаратурнай, то не магу рабіць і высноваў пра стан прэлай літаратуры. Вельмі ўрыўкава да мяне даходзяць адзінкавыя рэчы... Магчыма, тое, што мне далі гэтую промію, паверне мяне зноў да беларускага літаратурнага працэсу. Зь літоўскай літаратуры ведаю, зь большага, клясыкаў. Цяпер больш цікаўлюся ўкраінскай паэзіяй — перакладаў Міколу Зэрава, Зьмітра Фальскіўскага.

НБ, ЗП

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургіі

Аляксей Бацуюў. Апаবাদаньне.

Доктар, які выдаліць ваш зуб мэтадам выпілоўваньня і выдзяўбаньня, здзівіцца, як хутка вы пачнеце есьці.

Вы здзівіцеся, што вам нельга было есьці.

Доктар скажа — раз пацягнула на ежу, значыць, усё цяпер будзе нармальна.

Кладчыся праз два тыдні ў аддзяленьне сківічна-тваравай хірургіі, вы падумаеце — бальніца як бальніца, нармальная бальніца.

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургіі чыста і прыгожа.

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургіі шмат людзей.

У сталойцы насупраць вас будзе сядзець чалавек з амаль выбітым вочкам, а каля яго — чалавек, з носам і шчакой, разарванымі ўдарам сякеры.

Калі вы паступілі сёння, на вячэру ўсім дадуць пюрэ з рыбай, а вам адно пюрэ.

Калі вы паясьце і захочаце выпіць гарбаты, не сьпяшайцеся, бо зараз па сталах крок за крокам пройдзе сястрычка з каструлькай і будзе сыпаць кожнаму ў кубачак лыжку цукру.

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургіі няма каго пацалаваць.

Ад суседа па палаце Андрэя вы даведаецеся пра фантастычнае бырла «Бэрнштайн». Яно рабілася зь піўнога соладу, мела 18 градусаў, было смачнае, з прысмакам піва і нібы гаванае, праўда, мела тэрмін прыдатнасьці ўсяго 15 дзён.

Ад суседа па палаце Сяргея з Хоцімску вы даведаецеся, што іхны вінзавод банкрут. Вінзавод!

Хлопчыка Стасіка, гадоў сямі, што ляжаў на вашым ложку, перавядуць у дзіцячы пакой. А ён усё роўна будзе цэлы дзень сядзець на вашым ложку, гуляць з мабільнікам і кожную хвіліну званіць бацькам.

А вам ніхто ня будзе званіць тады, калі вы гэтага хочаце, а будучы званіць тады, калі вы трымаеце рукой штаны, агаляючы попу.

«Наколи мне купола», — скажа сястрычцы хлопец з двума сіякамі пад вачыма, заходзячы ў працэдурны кабінэт пасля вас.

У адзіным на ўсю бальніцу шапіку, які называецца «Лавка жыцці», вы знойдзеце прэзэрватывы, мінэралку, пячэньне і кнігу Джона Рыда «Дзесяць дзён, якія скаланулі сьвет».

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургіі сонечныя промні, што падаюць на падлогу праз вакно, матэрыяльныя. Вы зможаце класьці на іх мокрыя шкарпэткі, каб яны хутка высахлі, але — што вы — ніхто так ня робіць.

Калі ў ваш пакой — а гэта будзе пасля абеду на трэці дзень — закоціцца вялізны лілёвы пухір, вы будзеце ляжаць на сваім ложку і чытаць кнігу. Усе ў пакоі азірнуцца на яго, а калі ён лопне і сваімі пырскамі абдасць ваш твар і скроні, разам з усімі вы засьмеяцеся і пачынаеце расказваць сьмешныя гісторыі.

Сяргей каля вакна раскажа пра чачэнца, які краў кароваў.

Расказ пра чачэнца, які краў кароваў

Адзін чачэнец меў машыну «волга» з высокім задам. Ён езьдзіў на ёй па вёсках і пільнаваў адзінокай кароваў. Сустрэўшы такую карову, ён адкрываў заднія дзьверцы, браў абцугамі карову за язык і цягнуў за сабой. Ён пралазіў праз заднія дзьверцы ў машыну, а карова за ім. Яго злавілі даішнікі, якія спынілі праверыць дакумэнты, і бачаць: сядзіць чачэнец, а зь ім карова на кукішках.

Валера з Горак раскажа пра свайго суседа па дачы.

Расказ пра суседа па дачы

Сусед па дачы пабіў жонку і сеў у турму.

Сусед па дачы выйшаў з турмы, ажаніўся, пабіў жонку, жонка памерла, ён сеў у турму.

Сусед па дачы выйшаў з турмы,

купіў сабе каня і кабылу, кабылу скралі.

Сусед па дачы сеў на каня, паехаў за кабылай, дагнаў яе праз сорак кілямэтраў і стаў біць хлопца-рабаўніка. Ён бы яго забіў, але міма ехала міліцыя і ўзяла хлопца ў турму. Хлопец аказаўся ягоным сынам ад першай жонкі.

Соплі.

Мяса.

У вас будучы соплі.

У вас будзе жонка.

У вас будучы дзьве жонкі!

Ваша цяперашняя жонка прынесе вам мяса.

Ваша мінулая жонка прынесе вам торт.

Ваш сын ад цяперашняй жонкі ўдарыць вас па калене. Вы яго пацалуеце.

Вашыя дзеці ад мінулай жонкі будучы бегчы да вас па лёдзе, павалюцца і разьдзяруць рукі. Вы іх пацалуеце.

Вам пашчасьціць, што ваш сусед па палаце Андрэя працуе ў гэтай самай бальніцы ліфтавым майстрам, таму вы ў любы час будзеце мець закуток выпіць гарэлку ці пакурыць... Стоп. Вы ня курыце. Вы кінулі два гады таму. Ці год. А, чорт, курыце. І п'яце.

Вы перакуліцеся цераз галаву.

У вас будзе вялікі нос.

Прыйдзе доктар.

Доктар спытае, што баліць.

Вы скажаце, што душа.

Доктар ударыць вас па галаве.

Вы падумаеце: «Я веру ў беларускую літаратуру, але мала на што спадзяюся і яшчэ менш люблю».

Хто гэтая жанчына ў чырвоных макасінах? — падумаеце вы.

Магчыма, яна ня ваша жонка.

Але.

У аддзяленьні сківічна-тваравай хірургіі няма каго пацалаваць.

Але.

У адзіным на ўсю бальніцу шапіку, які называецца «Лавка жыцці», вы знойдзеце прэзэрватывы.

Прыйдзе старэнькі доктар.

Старэнькі доктар спытае Васю (а вашага дзядзю таксама завуць Вася!) з апошняга ложка, як ён. Яму ў першы дзень рабілі апэрацыю. Рабіў сам старэнькі доктар. Але, муха, патэлефанаваў тэлефон і доктар адышоў ад апэрацыі. Затое побач стаяла практыкантка. Яна выдрала зуб. Спыта-

лася Васю, як ён. Ультракаін робіць Васю добрым. Падышоў старэнькі доктар і выдраў той зуб, які быў дрэнны. Вася кажа цяпер — баліць. А, муха, усё роўна баліць. Жанчына з круглым халатам на целе скажа пра сваё падазрэньне на непралезлы восьмы (а ў вашага дзядзі таксама восьмі!) зуб. Старэнькі доктар забярэ Васю з апошняга ложка да сябе ў кабінэт, раскрые яму рот, паставіць у рот (а ў вашага дзядзі...!) долата, возьме ў руку малаток, аддасць гэты малаток у руку маленькаму і моцнаму практыканту, практыкант будзе адводзіць сваю руку за сьпіну і раптам біць малатком па долаце, і так ня стане ў Васі зуба.

А Валеру з Горак таксама ставілі долата ў рот, і цяпер у яго юлёвая пляма ад ніжняй губы да ключыцы.

Юлёвая, як той пухір, які закаціўся ў ваш пакой, калі вы ляжалі на сваім ложку і чыталі кнігу. Усе ў пакоі азірнуліся на яго, а калі ён лопнуў і сваімі пырскамі абдаў ваш твар і скроні, разам з усімі вы засьмяяліся і сталі расказваць сьмешныя гісторыі.

Прыйдзе маленькі і моцны практыкант, ударыць вас па галаве, а пра хлопчыка Сяргея, які ляжыць вам у

ногі галавой, ён скажа — а што, а што зь ім? А сястрычка з дзвюма рукамі скажа, што, вось такое. А маленькі і моцны практыкант будзе шаптаць: а давайце зробім яму апэрацыю. А сястрычка з дзвюма рукамі скажа, што ня трэба, ёй напісалі ў жоўтую паперку, што ня трэба.

Вам уткнуць у нос мэталічную вострую голку зь дзіркай, лягуць на яе ўсім целам, і вы адчуеце гэта сваім чэрапам. Муха, які моцны чэрап, скажуць вам і лягуць зноў. Вы ўзгадасце, што ў адзіным на ўсю бальніцу шапіку, які называецца «Лавка жыцці», прадаюцца прэзэрватывы.

У гэтыя дні выпускаецца Артура Фінькевіча.

У гэтыя дні на сустрэчу з геніяльным беларускім паэтам Андрэем Хадановічам прыйдзе пяцьсот чалавек.

Вы падумаеце, што ў Андрэя Хадановіча, калі ён сьпявае, бязьлітасны

твар, але будзеце памыляцца.

У гэтыя дні вы будзеце багата есьці, каб менш думаць пра Андрэя Хадановіча.

У гэтыя дні ваша мама, якая жыве цяпер у вашай сястры каля гораду Томску, нічога ня будзе ведаць (ваш дзядзя таксама) пра вашу хваробу, бо вы не захочаце яе хваляваць.

Па-расейску «медведзь» а па-беларуску «кіт»! — крыкне вам ваш сын па тэлефоне.

У вас будзе чырвоны тэлефон з чорным корпусам.

Вы падумаеце, што жэжэ прыніжае вашу самаацэнку.

Жэжэ, інтэрнэт і жывыя людзі.

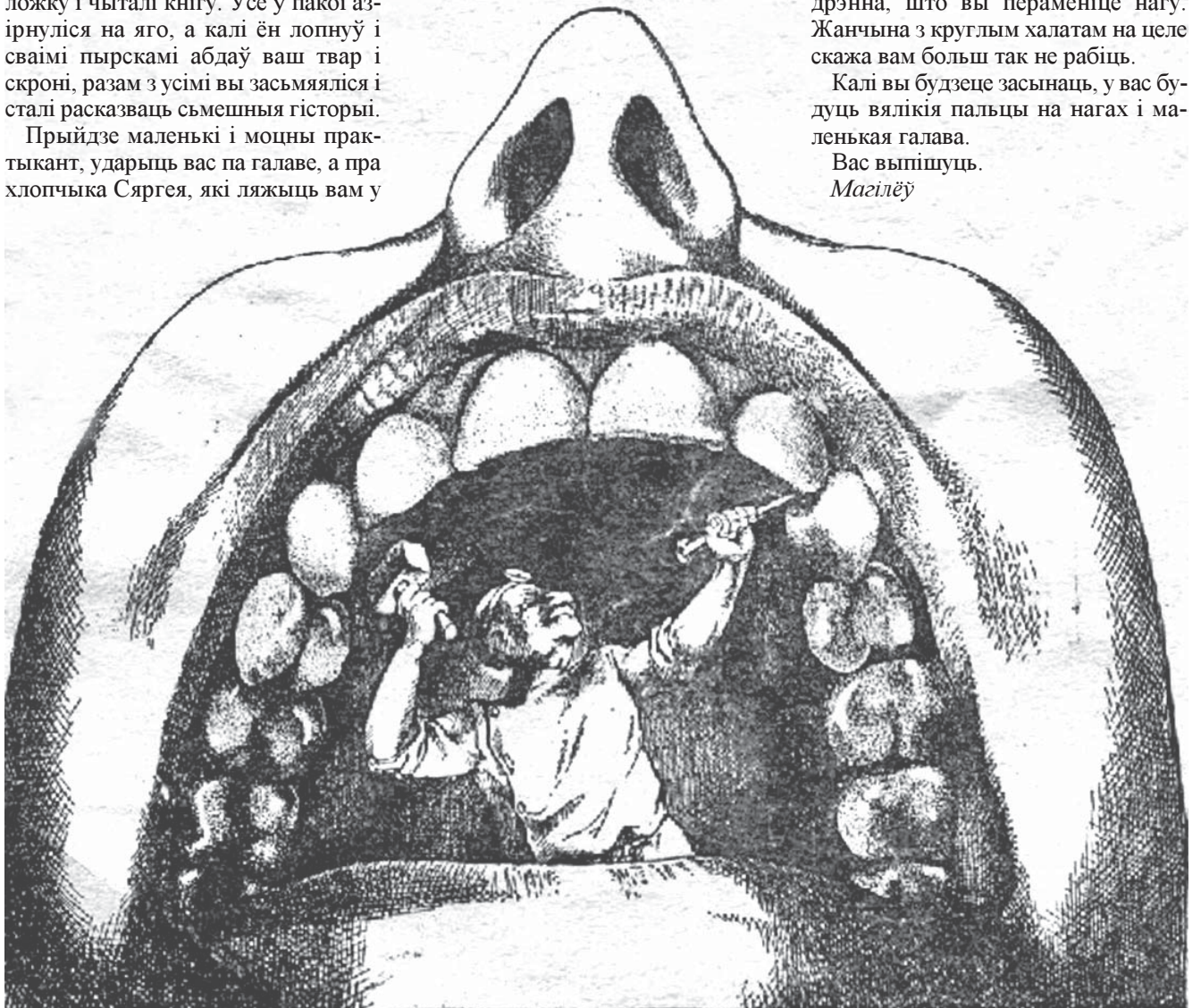
Вы будзеце баяцца фізычнага болю, але, госпадзе, якая гэта асалода перамагаць яго.

Жанчына з круглым халатам на целе скажа вам, каб вы надзьмулі шчокі. Вы надзьмяце. Вам стане так дрэнна, што вы пераменіце нагу. Жанчына з круглым халатам на целе скажа вам больш так не рабіць.

Калі вы будзеце засынаць, у вас будуць вялікія пальцы на нагах і маленькая галава.

Вас выпішуць.

Магілёў

Аляхнавічаняты

9 сакавіка спаўняецца 125 гадоў з дня нараджэння Францішка Аляхновіча. Эса Людвікі Кардзіс.

Упершыню пра Францішка Аляхновіча я пачула ад сваіх духоўных настаўнікаў, колішніх вучняў Віленскай беларускай гімназіі. Яны сябе жартаўліва называлі «недабіткамі»: амаль усе яны прайшлі праз сталінскія рэпрэсіі, але, на шчасьце, ацалелі. І вярнуліся. Пра кожнага зь іх можна раскаваць і раскаваць. Для мяне гэтыя людзі ёсць ідэалам жыцця. Інтэлігентныя, адукаваныя людзі з багатай душой. Нізка схіляю перад усімі імі галаву. Але сёння мы гаворым пра Аляхновіча і пра ягоных сыноў-аляхнавічанятаў. Якіх ён сам так называў ва ўспамінах «У капцюрэх ГПУ».

Дык пра Францішка Аляхновіча я пачула пры канцы 1980-х. Пра яго гаварылася тады асьцярожна. Спандарыня Міраслава Станкевічанка знайшла ў сваіх архівах кніжку з п'есаю «Чорт і Баба», і мы, маладзейшыя беларусы клубу «Сябрына», вырашылі паставіць сваімі сіламі гэтую п'есу. Расказвала я пра гэта дзядзьку Янку Багдановічу. А празь дзень атрымоўваю ад яго ліст зь вялікім сьпісам п'есаў, якія ставіліся ў Заходняй Беларусі ў 1920—30-я. І з просьбай выбраць любую, абы не Аляхновіча. Тады падалося сьмешным, а сёння я разумею, чаму гэта зрабіў дзядзька Янка. Прайшоўшы сталінскія лягеры, ён баяўся за нас. Стараўся так аберагчы. П'еса, зрэшты, так і сцэнізаваўся, але моц асобы Аляхновіча толькі ўзраста для нас. У 1989 г. адбылося сымбалічнае перазахаваньне Ф. Аляхновіча, на могілках Росы. Сымбалічнае, бо Кальвінскія могілкі, дзе ён знайшоў апошні спачын, зьнеслі за саветамі. Усталявалі крыж, празь нейкі час Таварыства беларускай культуры і скульптар Эдвард Падбярэскі вырашылі паставіць помнік. Сродкаў вялікіх

ня мелі, таму паставілі плястыкавую мадэль. Думалася, што вось зараз жа адбудуцца перамены ў Беларусі, і нашая дзяржава заснавальніку беларускага тэатру паставіць адпаведны помнік. На жаль, плястыкавы помнік стаіць і сёння. Стан яго вельмі кепскі. І тут, ужо не спадзеючыся на дзяржаву, трэба нам самім — усім беларусам — паклапаціцца пра новы помнік.

Калі было сымбалічнае перазахаваньне Францішка Аляхновіча, нікога з родных не было. Старэйшыя

віленчукі казалі, што яны выехалі ўсе ў Польшчу, больш ніякай інфармацыі мы пра іх на той час ня мелі.

Старэйшага сына Аляхновіча — Юрку — толькі ў 2004 г. знайшла ў Польшчы гісторык зь Беластоцчыны Алена Глагоўская. Дапамог ёй у гэтым Альгерд Наркевіч — сын таго самага Адольфа Наркевіча, ваяводзкага лекара, які і выцягнуў Францішка Аляхновіча з Салаўкоў, дамогся, каб польскі ўрад абмяняў яго на вязьня Бярозы-Картускай Браніслава Тарашкевіча.

Сваім дзецям яны да 1970-х гадоў не распавядалі, кім быў іхны дзед. Але нават нічога ня ведаючы пра Францішка Аляхновіча, яго ўнучка Эмілія стала тэатразнаўцам. А для саміх сыноў вестка пра тое, што асо-

Юрка і Казік Аляхновічы за часам бацькавага знаходжаньня на Салаўках.

Аляхнавічаняты

ба бацькі шануецца ў Беларусі, была вялікай нечаканасцю і адначасова прыемнасьцю.

Гэтай сустрэчы чакалі. Напэўна, такое хваляваньне было калісьці, калі ты быў маладым і, можа, не зусім упэўненым у сабе... Мы сустракаемся: традыцыйны джэнтэль-мэнскі пацалунак рукі і моцны поціск. Калі б Ф.Аляхновіч дажыў да васьмідзесяці з гакам гадоў (а менавіта столькі ягонаму сыну), то мы б, напэўна, сказалі, што сын падобны да бацькі як дзьве кроплі вады. Бо калі параўноўваць іхныя здымкі ў саракагадовым узросьце, іх не адрозьніш. У вялікім пакоі, ля каміну, сп.Юрка расказвае, што, калі бацька вярнуўся з Салаўкоў, яму было 12 гадоў. Яны пасябравалі, праводзілі шмат часу разам, хадзілі на лёды.

Зрэшты, ня толькі знешняе падабенства іх лучыць. Мне здаецца, што і характарам, і жэстамі, артыстызмам у паводзінах ён нагадвае бацьку-тэатраля.

«Бацька быў чалавекам вады, — узгадвае сп.Юрка, — як толькі цяплела, мы сядалі ў каяк і цэлы дзень плылі па Вяльлі. Толькі познім вечарам спыняліся, ішлі на начлег у якую-небудзь незнаёмую хату. На вячэру была традыцыйная бульба і вялікая міска з кіслым малаком. І кожны са сваёй лыжкай». Калі сп.Юрка гаворыць гэта, заўважаю на ягоным твары прыемную ўсьмешку. «Я не магу вам сказаць, на якой мове гаварыў бацька з тымі людзьмі. Ня памятаю. Але ў той час у Вільні было абсалютна натуральным гаварыць і па-беларуску, і па-польску — усе адзін аднаго разумелі. Я вось нават памятаю некалькі словаў па-літоўску, бо са мной вучыўся хлопец-жмудзін. Я не цікавіўся бацькавай творчасцю, бо, як дзіцяці, мне хапала раз на месяц аднаго «выпрабаваньня» — разам з усёй школай сумеснага наведваньня якога-небудзь віленскага тэатрыка».

Мы разглядаем фатаздымкі. Вось сэнасацыйны здымак — вясельле Францішка Ўмястоўскага, — зроб-

Францішак
Аляхновіч у
1914 г. Фота
Яна Булгака.

лены перад першай усясьветнай вайной (фота ўнізе). На ім Ф.Аляхновіч (стаіць першы справа), дваццацігадовы, у кампаніі сваякоў. Усе ўрачыста і шляхетна апранутыя: мужчыны ў смокінгах, жанчыны ў доўгіх сукенках.

Фатаздымкаў з Францішкам Аляхновічам захавалася няшмат. Многія апрацаваныя нажніцамі — з агульных фатаздымкаў Аляхновіч-старэйшы выразаны. Ня маю права асуджаць гэты ўчынак былой жонкі, але шкада. Спадар Юрка ўзгадвае, што ў 1939 г., як толькі расейцы ўступілі ў Вільню, маці спаліла ўсё,

што было звязана з бацькам, нават маляваны партрэт. І ён мусіў ёй у гэтым дапамагаць.

«Бацька быў невысокага росту, ніжэйшы за мяне», — гаворыць сп.Юрка. Я пытаюся, ці адчувалі яны тады, што іхны бацька выбітны дзеяч. У адказ сп.Юрка кажа, што не, ён быў звычайным татам.

Я распавядала, што Кальвінскія могількі, на якіх быў пахаваны Ф.Аляхновіч, за саветамі былі знішчаныя. Кожны, хто хацеў, мог перазахаваць свайго блізкага. Ахвотных перазахаваць бацьку беларускага тэатру не знайшлося. Сям'я ўжо жыла ў Польшчы, беларуская інтэлігенцыя ў Вільні была вынішчана дарэшты. І толькі падчас незалежнасьці адбылося сымбалічнае перазахаваньне на могільках Росы.

Гаворым з спадаром Юркам пра цяперашні стан помніка, пра тое, што ён, як сын, хацеў бы зрабіць. А пасля гучыць фраза, якая працяла мяне: «Ведаецца, мне вельмі цяжка. Я ў другі раз перажываю сьмерць бацькі».

Мы, сучасныя беларусы, ведаем пра паховіны Ф.Аляхновіча з аповедаў старэйшых віленчукоў ды з фатаздымкаў. Так, гэта была магутная беларуская акцыя: мора народу, шэсьце па вуліцах Вільні, вянкi зь бел-чырвона-белымі сукенкамі. Не пабаюся абагульніць, але мне здаецца, кожны з нас, хто ўпершыню пабачыў тыя фота тады, у савецкія часы, адчуваў, як моцна стукае сэрца, і думаў: дык гэта ж мой народ, дык гэта ж было... Але было другое, асабістае. Боль ад страты самага

блізкага чалавека — таты. Боль, які застаўся праз гады.

Пасьля сп.Юрка прыносіць мапу Вільні з колішнімі назвамі вуліцаў, мы высвятляем усе адрасы сям'і Аляхновічаў да таго часу, пакуль яны жылі разам, і адрасы, па якіх яны жылі паасобку. У думках здзіўляюся, што сп.Юрка памятае нават нумары дамоў.

Другая наша сустрэча адбылася ў Вільні. Браты Аляхновічы з унучкамі Юркі выбраліся ў Вільню на канфэрэнцыю, прысьвечаную Ф.Аляхновічу. Гэтыя тры дні іхнага віленскага побыту і сёння ў мяне выклікаюць самыя сьветлыя ўспаміны. Браты ў Вільню з Гданьску прыехалі самастойна, на аўто. Дзядзьку Юрку тады было 83, дзядзьку Казіку — 79. Дарога іх не спалохала. Аляхновічы ж! Дзядзька Казік мае хваробу, празь якую ходзіць на мыліцах. Запрашаючы іх на вячэру да сябе, я трохі спалохалася, як ён падыецца па лесвіцы. Наша віленская кватэра знаходзіцца на пятым паверсе, а паколькі дом старой забудовы, то, у параўнаньні з сучаснымі забудовамі, гэта будзе, як мінімум, шосты паверх. «Усё ў парадку», — адказаў ён мне. Калі ад'яджалі пасьля вячэры, дзядзька Юрка прапанаваў: «А што ты, Казік, мучысься. Кідай свае мыліцы і зьяжджай уніз на парэнчах». І прадэманстраваў уласным прыкладам. У адказ дзядзька Казік аджартаваўся, а ў мяне сэрца зайшлося ад гэтай «дэманстрацыі». Але ўсё абышлося. Гледзячы на братоў, якія праз гады захавалі і пачуцьцё гумару, і энэргію, падумалася, што нездарма сваіх дзетак Францішак Аляхновіч называў аляхнавічанятамі.

Наступныя дні былі цяжкімі для братоў... Адведваньне месца, дзе застаўся бацька — былыя Кальвінскія могілкі; Росы, дзе стаіць сёння помнік; Бэрнардынскія могілкі, дзе пахаваныя іхныя дзяды і старэйшая сястра.

Гэта гісторыя павінная была быць для Беларусі літаратурнай сэнацыяй, але прайшла незаўважна, падчас нашай гданьскай сустрэчы. Дзядзька Юрка сказаў, што ў іх была самая старэйшая сястра, якая маленькай памерла. Яна пахаваная на Бэрнарынскіх могілках, ля бябулі з дзядулем па лініі маці — Аколаў-

Доктар Адольф Наркевіч з жонкай.

Зубкоўскіх. Мы ня мелі нічога, акрамя іхнага прозьвішча. Але, дзіўная рэч, знайшлі гэтую магілу і ўмантаваную цагліну з выбітымі словамі: Людка. І час жыцьця. Дзяўчынка не пражыла і году.

Выходзіць, твор Аляхновіча «Няскончаная драма» цалкам аўтабіяграфічны, толькі там у героя памірае маленькі сын.

Гэтыя дні мы ўсё гаварылі, гаварылі пра бацьку, пра тагачаснае жыцьцё. Аб'ездзілі ўсе адрасы сям'і Аляхновічаў. Пазней яны, абодва браты, прызнаюцца, што гэта былі для іх моцныя перажываньні. Разьвіталіся цёпла. Браты зьбіраліся прыехаць яшчэ раз. Здароўе ім не дазваляе паўтарыць паездку. Зь дзядзькам Юркам мы перапісваемся праз

інтэрнэт. Ён увесь час мне нагадвае пра інсталяваньне скайпу ў маім кампутары — каб маглі гаварыць.

А тут Лена Глагоўская паведамляе — захварэў дзядзька Юрка. Ён і так меў праблемы. У яго цукрыца, але адмовіўся ад інсуліну, як кажа: падпісаў дактарам адпаведныя паперы. Цукар зьбівае фізычнымі практыкаваньнямі. Цяпер дзядзька прымуся пахвалявацца за яго. Калі я пасьля выпіскі затэлефанавала, узрадавалася. «Уцёк з бальніцы», — кажа. Па голасе чуваць, што цяжка яму. Пытаюся, што робіць малодшы брат. «А сядзіць у кампутары цэлымі днямі», — кажа.

А я? Я збіраюся ў Гданьск у бліжэйшым часе. Мне хочацца пабачыцца і з дзядзькам Юркам, і з другімі беларусамі — з пляменьнікамі братоў Стаповічаў, з Мацеем Канапацкім, сынам палкоўніка войска БНР Гасана Канапацкага. Татарын паводле нацыянальнасьці, але беларус паводле духу, былы вучань Віленскай беларускай гімназіі, спадар Мацей захаваў традыцыю грамадзкага дзеяча. У свой час ён быў журналістам беластоцкай «Нівы», цяпер актыўны ўдзельнік беларускага грамадзкага аб'яднаньня ў Гданьску. Ён захоўвае бацькоўскія БНРаўскія пагоны, як самую дарагую рэліквію. І за гэта мы ўсе яму ўдзячныя. Гэта ён аднойчы сказаў пра Вільню: «Я тут у сябе і на сваім». Гэтыя словы сталі для нас, беларускіх віленчукоў, проста выслоўем на штодзень.

Гэтыя людзі мне вельмі дарагія, блізкія па духу. Цяпер я мушу да іх ехаць.

Сыны Аляхновіча ля сымбалічнай магілы бацькі.

Пятая варыяцыя на тэму іконы

Кароль між княгіняй і курвай

Легенды для таго і прыдумляюць, каб праз стагодзьдзі паэты складалі на іх аснове вершы, драматургі папісвалі п'есы, а прыгожаныкія акторкі атрымлівалі порцыю шчырай глядацкай любові. Піша Аляксандар Фядута.

На «Чорную панну Нясвіжу» здолеў трапіць толькі з трэцяга разу, выпрасіўшы апошні білет непасрэдна ў касе Купалаўскага. Гледачу падабаюцца п'есы пра любоў у гістарычным інтэр'еры, а ўжо на нацыянальнай глебе — і тым больш! Таму 20 лютага галоўная тэатральная зала сталіцы была перапоўненая.

Пра гісторыю каханьня Жыгімонта Аўгуста і прыўкраснай удавы Барбары Гаштаўт, народжанай Радзівіл, да Аляксея Дударова пісалі, як мінімум, чатыры далёка не апошнія аўтары. Алёйзы Фялінскі і Антоні Эдвард Адынец — на польскай мове, Юозас Грушас — на літоўскай, Раіса Баравікова — на беларускай. Каюся, Баравікову не чытаў (зараз мушу гэта зрабіць). Але і бяз гэтага было з чым параўнаць дударавую інтэрпрэтацыю старажытнай легенды.

Дудараву не адмовіш ва ўменьні хвацка закручваць сюжэт, нават столькі разоў ужо выкарыстаны. Паколькі клясыцыст Фялінскі стараўся, як мог, паказаць канфлікт паміж каралеўскім пачуццём і абавязкам (уласна кажучы, у ягоным тлумачэнні сьмерць Барбары, якую вельмі шкада, выратавала няшчасную Рэч Паспалітую ад распаду), рамантык Адынец адпакутаваў сваё ў сувязі з супрацьстаяньнем закаханых і адчу-

жанага ад іх сьвету, а літоўскі клясык Грушас разыграў тэму супрацьстаяньня Кракава і Вільні, то на долю галоўнага беларускага драматурга (з жытых сёння) выпалі рэшткі ўсяго гэтага мастацкі кіраўнік Купалаўскага тэатру Валер Раеўскі падаў іх так, як яму дазволілі ягоныя несумненнае майстэрства і густ. У выніку пададзенае на стол есьці можна.

Акцэнтны расставіліся наступным чынам. У закаханага караля (Мікалай Прылуцкі) ёсьць маці — каралева Бона, народжаная Сфорца (Зоя Белавосьцік). Паколькі тата рыхтуецца аддаць Богу душу, Бона зьбіраецца ініцыяваць пацьверджаньне каралеўскага мандату сына соймам. А недарэчны сын умудраецца закахацца ў «паганую ліцьвінку» — ды яшчэ і ўдаву з сумнеўнай рэпутацыяй (Бона нават дэманструе, гм-гм, «паслужны сьпіс» Барбары — пералік яе каханкаў, ад чаго той пясняр чыстага і цнатлівага каханьня Адынец у труне б перавярнуўся). Увогуле, клапатлівая маці адсылае да яе свайго каралядворскага Мнішка (гэтага заслужанага атрутніка грае народны артыст Мікалай Кірычэнка), каб той абвінаваціў Жыгімонта Аўгуста ў тым, што той адправіўся сватацца да аўстрыйскай прынцэсы. У выніку Барбара прымае

прададзеную ёй Мнішкам атруту, памірае праз пэўны час пасля шчаслівага вясельля (сама вінаватая — няма чаго даваць веры атрутніку, нават калі ён дырэктар акадэмічнага тэатру!), Мнішак, пакаяўшыся, топіцца ў нясьвіскай сажалцы, і толькі кароль застаецца жьць і пакутаваць разам са сваёй клапатлівай маці, лёс якой, як мы ведаем з гісторыі, таксама склаўся ня самым лепшым чынам.

Урыўкі чужых сюжэтаў адчуваюцца. Скажам, дуэтам ходзяць па сцэне два браты Радзівілы (Георгі Маляўскі і Ігар Дзянісаў), якія менавіта ў такой якасьці фігуруюць у п'есе Грушаса. Але там браты Радзівілы былі асноўнымі рухавікамі сюжэту, іх характары былі выразна прапісаныя. І галоўнае — яны былі гістарычна абгрунтаваныя.

Цяжка сабе ўявіць, каб нехта зь іх прапанаваў сястры зацэжараць ад чужога чалавека, калі ўжо каралевіч ня даў рады гэтай праблеме. Але аўтар «Геркуса Мантаса» пісаў нацыянальную гістарычную трагедыю, а не легенду, за што ўзяўся наш Дударав. Таму давядзецца дараваць аўтару «Радавых» спробу ператварыць літоўскіх арыстакратаў у сутэнэраў, а іхную сястру — у дзеўку зь пьекелкі з пэрспэктывай стаць каралевай і вялікай княгіняй: чаго ў легендзе толькі

не здараецца?

Чорнай злодзежкі з Боны вылепіць Дудараву не ўдалося — ці ён сам гэтая не захацеў. Намалёваная змрочнымі фарбамі ў Адзінца і Грушаса, гэтая мудрая і дальнабачная каралева — такая яна ў Фялінскага — выходзіць у інтэрпрэтацыі Зоі Белыхвосьцік клапатлівай маці і сьвякроўкай-фурыяй у адной асобе. Разыграцца спадарыні Белыхвосьцік няма дзе: яе роля прапісаная мастаком Барысам Герлаванам, што пераапранае каралеву чатыры разы за час аднаго дзеяньня, і праілюстраваная ружамі ў руках фрэйлінаў: чым больш раскошныя і сьвяточныя фрэйліны і каралева, тым цяжэйшыя (нават да колеру запеклай крыві) і ружы ў іх у руках, і думкі ў галаве каралевы-маці. Пэўная гісторычнасьць Боны ў пачатку першай сцэны цалкам кампэнсуецца далейшай іграй Зоі Белыхвосьцік, што традыцыйна не пакідае глядача абыякавым (адзіны букет пасья спэтаклю падаравалі ёй).

Як у шэкспіраўскіх трагедыях, у трагедыі Дударавы мусіць прысутнічаць нейкі элемент гумару. Мікалаю Кірычэнку ўдаецца сыграць у адной асобе прафэсійнага мярзотніка, карысьлівага забойцу і цалкам сумленнага чалавека, што спагадліва ставіцца да сваіх ахвяраў (як кажуць, нічога асабістага — усё дзеля грамадзкай і дзяржаўнай карысьці). Таму калі мы дазнаемся, што Мнішак такі ўтапіўся, яго робіцца шчыра шкада: гэта быў адзіны персанаж, чый характар разьвіваўся на вачах у глядача, а ня быў выпісаны атрутнымі ці прыкрымі плякатнымі фарбамі. За кірычэнкаўскім Мнішкам было цікава сачыць (хаця і незразумела, чаму прадстаў-

Давядзецца дараваць аўтару «Радавых» спробу ператварыць літоўскіх арыстакратаў у сутэнэраў, а іхнюю сястру — у дзеўку зь пякелкі з пэрспэктывай стаць каралевай і вялікай княгіняй.

іка саліднага арыстакратычнага роду ганяюць, нібыта звычайнага служку, з Кракава ў Нясьвіж за пустой бутэлькай ад атруты — але тут таксама ёсьць вэрсія: прынята лічыць, што Барбару атруціў замежнік, прычым італьянец; але з Італіяй у нас стасункі добрыя; а вось паляк... — хаця, можа, Дудараву іншых польскіх прозьвішчаў ня ведае!).

Больш за ўсё дастаецца акторцы Сьвятлане Зелянкаўскай, што грае адразу дзьве ролі — нясьвіскай княгіні Барбары і падобнай да яе, як дзьве кроплі вады, кракаўскай курвы Бжэнькі, якую спрабуе падсунуць аўдавеламу карало Мнішак. Курву спадарыня Зелянкаўская грае значна горш, што цалкам зразумела: цяжка пераключыцца з адной ролі на іншую, калі яны настолькі сутнасна непадобныя (пытаньне пра каханкаў Барбары пакінем на сумленьні драматурга і каралеўскай матулі-фуры). Але вось закаханую княгіню ёй сыграць удаецца. У яе шчасьліва блішчаць вочы, а праведзеная ёю эратычная сцэна адначасова і эратычная, і цнатлівая (асноўны рэжысэрскі посьпех у гэтым спэтаклі). Дастанкова сказаць, што заля ў момант інтымнай блізкасьці Жыгімонта і Барбары не рагатала, не пры-

чмокнула, а спагадліва замерла і нават нацялася.

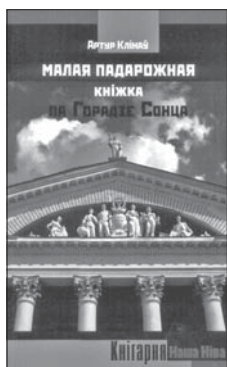
Найбольш аплядысмантаў — калі па справядлівасьці — за гэты спэтакль мусілі б атрымаць сцэнограф Барыс Герлаван (пабудаваныя ім могількі, якія мірна пераўтвараюцца па чарзе то ў храм, то ў палац, то ў шлюбную пачывальню, — такі сабе рэбус для ўважлівага глядача, што разглядае надпісы на засьпаных зямлёю помніках) і актор Мікалай Прылуцкі. Прылуцкі зь ягонай брутальнай сілай, якую традыцыйна прыпісваюць у рамантычнай літаратуры сарматам, упартымі зморшчынамі між броваў, цяжкім голасам, грае ідэал мужчыны — закаханага і моцнага адначасова. Зразумела, што, калі б і былі ў Барбары дзясяткі каханкаў, дзеля такога яна іх усіх ахвотна б кінула. Ягонае гора пасья згубы каханай — шчырае (самы час Мнішку ўтапіцца), і калі ў канцы спэтаклю на караля, што моліцца на авансцэне (здаецца, актор плача) падае сьнег, прымушаючы яго пасьвіць на нашых вачах, а герлаванавіцкія чорна-белыя, як усё нашае жыцьцё, анёлы засьціпаюць сцэну саванам, які яшчэ зусім нядаўна здаваўся вясельным вэлюмам прырэчанай нявесты, глядач разумее: нягледзячы на ўсе недахопы літаратурнага матэрыялу, мы глядзелі трагедыю, гісторыю Вечнага каханьня, чый сьветлы вобраз адлюстраваны на Вострабрамскай іконе ў Вільні.

І сьвет згасьне, і сцэна апусьце, і аўдавелы кароль выйдзе — ужо на паклон, разам з ажылай сваёй каханай...

І дзяўчаты побач са мною нават расчуляцца да сьлёз.

Аляксандар Фядута, глядач

з ь б я р ы « К н і г а р н ю « Н а ш а Н і в а »

Артур Клінаў.
Малая падарожная кніжка па Горадзе Сонца.
Раман

Ева Вежнавец.
Шлях дробнай сволачы.
Апавяданьні

Валянцін Тарас.
На высьпе ўспамінаў.
Мэмуары

Клін

У гэтым месцы тэрыторыя Літвы ўразаецца ў Беларусь дваццацікілямэтровым клінам. Кажуць, гэта калі Сталін і Гітлер крэсьлілі межы, на мапе ляжала люлька Правадыра народаў. Рэпартаж **Андрэя Лянкевіча**.

І ніхто да яе не наважыўся дакрануцца. Проста абвялі вакол алоўкам.

Прыехаць сюды, на памежную тэрыторыю, зусім нескладана. Ніякіх табе надглядаў, правак пашпартоў, табліцаў з папярэджаньнем пра блізкасьць дзяржаўнай мяжы. Толькі на ўездзе ў «клін» памежны кантроль з праваркай дакумэнтаў, без пытаньняў — куды і навошта.

У вёсцы Нарвілішкі, якая знаходзіцца на самым дне кліну, жыве дзесяць чалавек — гэта крыху менш, чым саміх дамоў. Ёсьць касьцёл, могілкі, адрэстаўраваны замак. Цяпер замак ператвораны ў гатэль для багатых людзей. Турысты з вокнаў сваіх нумароў могуць спакойна аглядаць лес на беларускай тэрыторыі. Мясцовыя жыхары гавораць, што сюды прыяжджаюць на выходныя і высокапастаўленыя літоўскія чыноўнікі.

На нашых вачох група турыстаў на чале з гідам у сутане сярэднявечнага манаха і крыжам у руках падыходзіць на экскурсію да самага драцянога памежнага плоту. Турысты фатаграфуюцца на фоне мяжы сотавымі тэлефонамі. На

жаль, зь літоўскай мовы гэта можна зразумець толькі асобныя словы: *kontrabandistas*, *Lukašenko*. А мой гід, Леакадзія Гардзевіч, мясцовая беларуска, не размаўляе па-літоўску. І ўсе мясцовыя беларусы не разумеюць літоўскай мовы. Я пытаю ў іх: «Што тут напісана?», яны адказваюць: «Адкуль мы ведаем, гэта ж па-літоўску».

Вёска, як і замак, стаіць проста на мяжы — за сто мэтраў ад плоту, які падзяляе Эўрасаюз і Беларусь.

У Леакадзіі Гардзевіч асобная гісторыя. Мяжа Эўрасаюзу разлучыла яе з мужам. Год таму муж паехаў у Ашмяны, у мацерын дом, і застаўся там працаваць. У Нарвілішках працы не знайсьці. Пасьля ўступленьня Літвы ў Шэнген-

скую зону і жонцы, і мужу патрэбныя візы, каб езьдзіць адзін да аднаго. Ён зь беларускім пашпартам, яна — зь літоўскім. «Магу ехаць, куды захачу ў Эўропу. А ў Беларусь — не. Мужа, і таго ў Беларусь забралі. І што, я паеду яго выкупляць? Хер зь ім!» Адназавая віза каштуе каля ста дэляраў, плюс выдаткі на дарогу. Ні ў каго зь іх такіх грошай няма. Так і жывуць асобна — сямейная трагедыя.

Леакадзія Гардзевіч жыве адна. Сваіх жывёл яна называе чалавечымі імёнамі: ката — Чарнамырдзіным, сабаку — Ландсбергісам. «Тады муж, — кажа, — у мяне — Лукашэнка». Па тэлевізары глядзіць толькі беларускія тры каналы. Па-літоўску не разумее ды і кажа — нецікава. Расказвае пра могілкі: «Маці мужа, Марыяну, тут пасьпелі пахаваць. Мяжы не было. І бацьку Станіславу побач месца пакінулі, помнік супольны. Памёр пад Новы год, як мяжа стала. Грошай везьці не было. Пахавалі на тым баку. Вось так і стаіць пустая».

З пахаваньнямі ў Нарвілішках цэлая эпопея. Калі памірае сваяк на беларускай тэрыторыі, трэба атрымаць дазвол на пахаваньне яго ў Літве, у Нарвілішках. Плюс сабраць вялікую колькасьць папераў. І далей пачынаецца

самае цікавае. Чалавека трэба прывезці. Але памежны пераход у Нарвілішках людзей прапускае толькі ў вялікія свята, а ў астатні час — зачынены. Таму даводзіцца везці труну, робячы кола ў сто кілямэтраў і плацячы за гэта каля трохсот даляраў.

Сям'я Міхалоўскіх перавезла Алену Коншчыц з вёскі Баранавічы, што за шэсць кілямэтраў адсюль. Родны брат яе Франак Міхалоўскі, самы блізкі для яе чалавек, ня здолеў паехаць, бо ў ліхія дзевяноствыя беларускія памежнікі злавілі яго, калі ішоў да сястры ў вёску. Атрымаў пяць месяцаў знявольнення, а цяпер яму забаронена ўяжджаць на тэрыторыю Беларусі. Франак водзіць па могілках, паказвае магілы людзей, якіх прывезлі з Беларусі. «Вось тут муж з жонкай пахаваныя. Першым муж памёр, дзеці пачалі рыхтаваць дакумэнты на ягоную перавозку, а зранку і жонка памерла. Так і везлі дваіх праз мяжу. Вось такая гісторыя».

Стрыечны брат ягоны ўладзімер Яновіч з літоўскай вёскі Сабалоны таксама пакутуе ад новай мяжы з

Літвой. Візу ён паспеў паставіць яшчэ бясплатную, да ўступлення Літвы ў шэнгенскую зону. Але грошай, каб наведаць хворую маці Яніну, няма. Сымбалічна, што дом маці бачны проста адсюль, з вёскі.

Побач з замкам — касцёл. Бабуляў навакольных вёсак прывозяць на імшу спецыяльным аўтобусам. У касцёле стары літоўскі ксёндз вяд-

зе службу на трох мовах. Асноўная — польская, таксама лаціна і літоўская. Да 1 лістапада гэтага году на вялікія свята людзі з беларускай вёскі Пецкуны прыходзілі да памежнага плоту, што супадае з агароджай могілак. Ксёндз праз плот асвятляў прыхаджан — да падзелу мяжы гэта была адна парафія, беларуская. Праз плот жа ксёндз слухаў споведзі

прыхаджан. Пасля споведзі людзі праз плот прымалі камунію. Летась у лістападзе, на ўсіх Святых, «хто меў візы, прайшлі, хто не — стаялі ля памежнага плоту. Беларускія памежнікі казалі, што стаяць забаронена. Сыходзілі і плакалі».

Працяг на старонцы 40.

Працяг са старонкі 39.

Беларуская вёска Пецкуны падзеленая мяжой зь літоўскай вёскай Нарвілішкі, а раней усё было супольнае: і калгас, і палі, і могілкі. Жыве 50 чалавек, 48 — пэнсіянеры.

Калі праводзілі дзяржаўную мяжу, выявілася, што праходзіць яна дакладна па хлявах Антона Ленцяновіча. Дом ягоны апошні ў Пецкунах. Сьпярша хацелі зносіць хляў, але потым памежнікі аднеслі мяжу на 50 м. Мясцовыя гавораць, што памежнікі зрабілі гэта ў абмен на такія ж хлявы ў Нарвілішках. Сувязь з раёнам — толькі ў панядзелкі і пятніцы, калі ў Пецкуны прыходзіць аўтобус. Крама працуе празь дзень, прадавачка ў астатнія дні працуе ў краме ў суседняй вёсцы.

Няма ў Пецкунах дому побыту: Вікторыя Яновіч стрыжэ мужа, сама шые вопратку.

Вікторыя працуе на мясцовай ферме, муж дапамагае. Віктару 50 гадоў. Празь мяжу ён ня трапіў на пахаваньне песьця: «Цесьця хавалі — глядзеў празь плот. Вянок прынёс, перадаць не далі. Са злосьці думаў выкінуць, але

павесіў на крыж, што ля плоту».

Маці Віктара, Яніна, кажае толькі пра пахаваньні і сьмерць: «Карову прадала, помнік сабе ў Нарвілішках паставіла. І дзе мяне цяпер пахаваюць? У ровы гэтым?

Усе там, адна я тут».

Яніна нядаўна вярнулася ад дачкі зь Літвы. Толькі год здолела вытрываць. «А яны там па-літоўску гергечуць, мне ж нічога не зразумела. Ды і пражыла я 84 гады тут, прывыкла».

Яхім Топал: «Мяне ўразіў Быкаў»

На тым тыдні ў Менск праяжджаў Яхім Топал, на сённяшні дзень самы перакладаны чэскі пісьменьнік. Ён браў удзел у прэзэнтацыі кнігі «Анёл» трох чэскіх пісьменьнікаў Топалаў — бацькі Ёзэфа і сыноў Філіпа і Яхіма, — якая выйшла па-беларуску. Перад пачаткам гутаркі я хацела расказаць Топалу больш пра «Нашу Ніву», але выявілася, што ён добра ведае і гісторыю ўзьнікнення газэты сто гадоў таму, і жыва ўяўляе абставіны яе сённяшняга існаваньня. Адкуль?

Яхім Топал: А я цікаўлюся беларусісткай. Мяне цікавіць, як малы народ можа захавацца, жывучы паміж больш магутных народаў. Нас, як і вас, прыкладна дзесяць мільёнаў. У нас такая ж, у пэўным сэнсе, сытуацыя: мы заўсёды адчувалі вялізны ціск нямецкай культуры, але нам было прасьцей, мы вельмі адрозны ад немцаў, мы славяне, а яны — не. А вы знаходзіцеся паміж магутнымі расейцамі і магутным палякамі.

Да таго ж, мяне, як і ўсё маё пакаленьне, выхоўвалі на савецкай паваяеннай мілітарызаванай літаратуры і мастацтве. Напрыклад, цікавіцца Беларуссю я пачаў пасля таго, як гадоў дзесяць таму паглядзеў фільм «Ідзі і глядзі». Мелі на мяне ўплыў і кнігі Быкава. Да 1989 году яны ў нас выдаваліся стотысячнымі накладамі, а цяпер ляжаць ва ўсіх букіністычных крамах за кропу, але іх ніхто не чытае, акрамя такіх людзей, як я. Яны неактуальныя.

Наталка Бабіна: Чаму?

ЯТ: Тут справа ў розным стаўленьне да вайны, у розныя гісторыі. У беларусаў, расейцаў, палякаў былі страшныя страты падчас вайны. А ў Чэхіі такога не было. У нас не было партызанаў, у нас немцы спалілі толькі дзьве вёскі. Так, у нас быў супраціў, было паўстаньне ў Празе, але вялікіх стратаў чэхі не панеслі. У Беларусі былі зьнішчаныя столькі гарадоў, столькі людзей — а ў нас Гітлер хацеў зрабіць з Прагі музэй скаронных народаў, ў нас нават сынагогі не разбурылі.

Мяне страшна ўразіў такі выпадак. Калі я жыў пры капцы 1990-х у Мюнхэне, аднойчы ў пісьменьніцкім асяродку

Яхім Топал

нар. 1962. Пісьменьнік, узгадаваны андэграўндам. Цяпер паэт і празаік, раней журналіст і рок-сьпявак. Паходзіць зь вядомага пісьменьніцкага роду: ягоны дзед Карэл Шульц — аўтар славагата раманаў «Камень і боль»; бацька Ёзэф Топал — дысыдэнт, знакаміты драматург, перакладчык п'есаў Шэкспіра, сябар Вацлава Гаўла; брат Філіп — празаік і паэт, сьпявак і музыка, лідэр культавага андэграўнднага гурту «Воіны-псы» (Psi vojáci), для якога нямала тэкстаў напісаў і сам Яхім. За сваю паэзію ён атрымаў прэстыжную літаратурную прэмію Тома Стопарда. У 1994 г. ён выдаў свой першы раман «Сястра» (Sestra), які адразу ж зрабіўся найгучнейшай літаратурнай падзеяй. За «Сястрой» пайшлі наступныя кнігі: «Анёл», які атрымаў сваю назву паводле раёну Прагі, раёну наркотыкаў і злачынных прытонаў (мастацкі фільм «Anděl Exit» (2000) рэжысэра Ўладзімера Міхалка, гэтакі чэскі «Trainspotting», быў адзначаны як найлепшы фільм году ў некалькіх намінацыях), пазьней «Начная праца», «Паласкаць горла дзэгцем», «Супэрмаркет савецкіх герояў» і інш. Кнігі Топала стыльва — гэта вельмі складаныя мэтафары пра пагібель людзей ад «дабротаў» сучаснай цывілізацыі, гэта крываваыя алегорыі, што выклікаюць у чытача ўвядначас і захапленне, і агіду, гэта мазайкавыя каляжы зь цяжкаўлоўным сюжэтам, напісаныя гутарковай і слэнгавай мовай.

Паміж намі: так, у гэтым словазлучэньні сапраўды крыецца сутнасьць літаратуры, але нікому пра гэта не кажыце.

НБ: Вы пазыцыянуеце сябе іранічным пісьменьнікам? Але Ваш раман

мне паказалі сталага спадара і сказалі: «Вось гэта беларускі пісьменьнік Быкаў». Мяне ўразіла, што Быкаў, які быў савецкім салдатам, пасля вайны шукае прытулку ў Чэхіі, у Нямецчыне. Для мяне гэта быў парадокс, у якім хацелася разабрацца.

Літаратура — гэта камень

НБ: А раман Вашага дзеда «Камень і боль», прысьвечаны асабе Мікелянджэлё і напісаны да вайны, ён застаецца актуальным?

ЯТ: Так, у Чэхіі — так.

Ягоны раман ёсьць практычна ў кожным чэскім доме. Карэла Шульца ведаюць усе чэхі, хаця амаль ніхто ня ведае, што ён — мой дзед. Дарэчы, падчас вайны мой дзед прайшоў праз дошты ў гестапа, а некаторыя ягоныя калегі-пісьменьнікі былі расстраляныя.

НБ: Камень і боль — гэтае словазлучэньне апісвае, па-мойму, самую сутнасьць літаратуры. Як Вы лічыце?

ЯТ: Я таксама так думаю, але я так не гавару, бо я хучэй іранічны, але не патэтычны

«Анёл» трагічны, глыбокі, шматслойны, але ж ніяк не іранічным!

ЯТ: Там ёсць трагізм, але калі-нікалі, калі я яго пісаў, я сьмяяўся. Жыцьцё цяжкае, але сьмешнасьць і жудаснасьць — сёстры. У мяне ёсць адчуваньне, што я памёр бы ад цяжкасьці, страшэннасьці жыцьця, калі б не выкарыстоўваў сьмех. У нас няма вайны, няма тэрору, але жыцьцё цяжкае і страшнае само па сабе.

НБ: Скажыце, а якая літаратура цяпер карыстаецца папулярнасьцю ў Чэхіі? Лёгкай, сур'ёзнай? Што пішуць чэскія пісьменьнікі, што чытаюць чэскія чытачы?

ЯТ: Самыя папулярныя аўтары — іх двое ці тры — пішуць лёгкую літаратуру. Яны выдаюцца вялізнымі накладамі. Ёсць аўтары, якія лічаць пісаньне сур'ёзнай справай... Але калі б я меў доступ толькі да чэскай літаратуры, то мне гэтага было б недастаткова. І літаратура, і кіно чэскае цяпер на больш нізкім узроўні, чым, скажам, у 1960-я.

НБ: Але чаму цяпер гэты ўзровень панізіўся?

ЯТ: Ня ведаю. Але гэта

Анёл: аповесці, п'еса / Філіп Топал, Яхім Топал, Ёзэф Топал / Уклад., прадмова і біягр. даведкі С.Сматрычэнькі; пер. з чэскай В.Бяльковіч, С.Сматрычэнькі. — Менск: Логвінаў, 2008 — 216 с. — (Чэская калекцыя).

Трэцяя кніга з сэрыі «Чэская калекцыя». Цікавыя творы, магчымасьць адчуць дыханьне Чэхіі і Эўропы. Сапраўдная літаратура з разраду «камень і боль». Бездакорны пераклад.

факт.

Славяне могуць зьнікнуць, як каманчы

НБ: Спадар Яхім, цяпер у нас тут у Беларусі, у колах інтэлігенцыі ідуць спрэчкі. Адно кажучь, што беларусы — гэта нацыя, якая спазьнілася, што мы не пасьпелі стварыць нацыю — і няма чаго на гэтым засяроджвацца, бо гэта перашкоджае ісьці ўровень з Эўропай, адказваць на выклікі часу. Іншыя пьвердзяць, што без фармаваньня нацыі, без асэнсаваньня сябе беларусамі мы наагул не захаваемся як нешта самакаштоўнае. Як Вы думаеце, хто мае рацыю?

ЯТ: Цяпер час так паскорыўся, ён так хутка ляціць, што нацыя, якая не пасьпела сфармавацца, зробіцца часткай аб'яднанай Эўропы хутэй, чым менавіта нацыяй. Я ведаю з гісторыі, што тут яшчэ перад вайной ці пасля вайны былі людзі, якія ня ведалі розьніцы паміж «беларусамі» і «расейцамі», якія называлі сябе «тутэйшымі». У нас гэта таксама было. Калі вы цяпер паглядзіце ў тэлефонным даведніку, то палова прозьвішчаў — нямецкія. Майго дзеда прозьвішча — Шульц. Усьведамленьне сябе чалавекам той ці іншай нацыі — гэта ўжо надбудова над нечым існасным і вечным. Для многіх маіх маладых суайчыннікаў «быць чэхам» — гэта нейкая этнаграфічнасьць, бабуля ў акулярах, грачаная каша нацыянальная наша... І гэта толькі пачатак. Праз дваццаць год, калі не адбудзецца чаго надзвычайнага, мы будзем проста зўрапейцамі. Я адзначаю гэта з настальгіяй, але нічога ня зробіш...

НБ: Але ці азначае гэта, што гіне чэская мова?

ЯТ: Для нас, для майго пакаленьня, мова застанецца, але, магчыма, што для маіх унукаў мова, на якой я пішу, будзе ўжо нейкай зьнікаючай ці мёртвай. Так ужо адбылося з найлепшымі людзьмі на

сьвеце: апачамі, каманчамі, іншымі народамі, якія зьніклі... Цалкам імаверна, што гэта здарыцца і са славянамі.

НБ: Але чаму Вас так многа перакладаюць: таму што Вы чэх ці таму што Вы зўрапеец?

ЯТ: Тое, што мяне перакладаюць — для мяне гэта цуд. Ёсць шмат аўтараў, якія прадукуюць глябалізаваныя гамбургеры і якіх перакладаць нашмат лягчэй.

НБ: Але што тут галоўнае — цікавасьць перакладчыкаў ці цікавасьць чытачоў?

ЯТ: Схема адна: выбірае кніжку перакладчык. Калі выдаўцу выгадна выдаць наступную, працэс працягваецца. Мае кніжкі выдаюцца на 15 мовах, але нідзе ў гэтых краінах яны не зьяўляюцца бэстсэлерамі. Іх чытае пэўная група. Тым ня менш, мае кніжкі выйшлі за межы Цэнтральнай Эўропы, яны ўжо выдаюцца, скажам, у Турцыі, Нарвэгіі... У Гішпаніі мая кніга прадавалася дрэнна, але выдавец сказаў, што для аўтара з краіны, якую мала хто ведае, гэта — посьпех, і прапанаваў выдаць наступную (сьмяецца).

Я сустрэў свайго сьледчыга, і мне стала агідна

НБ: Спадар Яхім, у часы камунізму Вы былі ў апазыцыі і праз гэта трапілі ў вар'ятню...

ЯТ: Кожны прыстойны чалавек, кожны самастойны мужчына ў тых часы мусіў трапіць у вар'ятню ці ў турму. Гэта быў нейкі код, нейкая ініцыяцыя. З вар'ятняй справа была такая, што, як і шмат хто з майго пакаленьня, я не хацеў ісьці ў войска. Ня тое, што я не хацеў служыць, але я не хацеў трапіць на вайну ў Аўганістан ці, скажам, у Польшчу, ваяваць супраць «Салідарнасьці». Таму я зрабіў выгляд, што я вар'ят. Але нашыя вар'ятні не былі падобныя да савецкіх «псыхушак». У Савецкім Саюзе дысыдэнты баяліся вар'

ятняў, а ў нас дактары ставіліся да пацыентаў інакш, імкнуліся дапамагчы.

НБ: А Вам даводзілася перажываць арышты? Сутыкацца з рэпрэсіямі з боку спэцслужбаў?

ЯТ: Так, была і крымінальная справа, разоў пяць я быў пад арыштам, але на кароткі тэрмін, аднойчы нават у Польшчы. Нас тады злавілі, як мы кантрабандай насілі праз горы ў Чэхію забароненую літаратуру... Як у Джэка Лёндана (*сьмяецца*).

НБ: Ці сустракаліся Вы потым з тымі людзьмі са спэцслужбаў, якія вялі Вас у справу, якія Вас арыштоўвалі? Як Вы да іх цяпер ставіцеся?

ЯТ: Ведаеце, мы зь сябрам, пісьменьнікам Пэтрам Плацакам, некалі ўяўлялі, як прыйдзе свабода і мы створым агенцыю, якая будзе займацца пошукамі розных агентаў і сексотаў, а потым ім будзем помсціць. Нічога такога, вядома, ня ўзнікла. Пэтар хоць напісаў кніжку, заснаваную на ягонай справе з архіваў дзяржбясьпекі, а я ў той архіў нават не хадзіў, не хацеў ведаць, хто на мяне пісаў даносы, сачыў... Быў у нас такі сьледчы на імя Духач, які і рукапрыкладзтва не цураўся, дык я яго, такога маленькага, зморшчанага, убачыў неяк у Празе. Мне стала так агідна, што я павярнуў на іншую вуліцу і пайшоў прэч з таго месца.

НБ: Што Вы будзеце пісаць далей?

ЯТ: Дарожныя нататкі з Грэнляндыі. Я страшна цікаўлюся вікінгамі — яшчэ больш, чым беларусамі. Мне хочацца зрабіць кнігу з-за палярнага кола. Я там адпачываю ад сваіх цяжкіх тэмаў. І гэта, як я бачу, цікава шмат каму.

Гутарыла Наталка
Бабіна

PS. Шчыры дзякуй Вераніцы Бяльковіч і Сяргею Сматрычэньку за дапамогу і пераклад падчас гутаркі.

Некалькі словаў пра нашу спрадвечную

Піша Арсень Ліс.

Тое, што карціць і аб чым мушу сказаць, і, можа, і не зьяўляецца надта важным. Асабліва на фоне нашых няпростых грамадзкіх актуалій. Але, пэўна, і маўчаць пра гэта не выпадае, паколькі яно мае самае непасрэднае дачыненне да беларускай літаратурнай мовы, паточнай моўнай практыкі сучаснасці. Папраўдзе, проста бянтэжаць паасобна самадзейныя ўвядзеньні, так бы мовіць, украпленыя ў сучаную літаратурную мову. Зразумела, значны прыток замежнай лексыкі, звязаныя з тэхнічным прарывам, глянбалізацыяй: «дайджэст», «маркеттынг», «мэнэджэр» і да т.п. Што тут парадзіш?..

Але ніякавата, калі бачыш лёгка падхопленая, бясконца тыражаваная слова «выбітны». Ні ў народных гаворках, ні ў старабеларускай мове ані знаку нейкіх яго асноў, вытокаў, парасткаў. Відаць, лексычны рэсурс, сынаніміка беларуская гэтага жыўцом узятая з польскай мовы слова – не багатыя.

Але ж маем «славуты», «знакаміты». Дарэчы, ёсць не зусім адэкватнае «выбітнаму» паводле сэнсу, але набліжанае да яго слова «знань». Дарэчы, некалькі прызабытае. А тым часам, як хораша гучала яно ў клясыка:

У старыну беларус непадданы
Гаспадарыў, быў сам над сабою.
І далёка ў сьвеце быў знаны
За літоўскай і ляскай зямлёю.
Але час прамінуў, і нядоля
На народ, як бы камень, звалілась,
Беларуская слава і воля
Аддышла, аддвіла, закацілась.

.....
Хто хацеў, той і сьмеў рабавачы,
Без прыпросу зьяжджаліся госьці, —
Абдзіраць, аб'ядаць, апіваці
І крышыць гаспадарчыя косці...
Можа б, ты і памёр, і загінуў,
Каб ня вешчая мова Баяна.
Хто ж быў добры — яе хоць пакінуў?
Як жа так, што яна не забраная?..

Нагадаю, верш складзены ў 20-м годзе мінулага стагодзьдзя.

Зусім дзікі чужаслоў «выбітны» не адзінкавы, узяты сёння без патрэбы ў нашу мову. Мільгаюць час ад часу «даробак» і «унёсак». Апошняе стала ўжывацца зусім часта. Зноў жа суздром узяты, пабудаваны паводле фанэтычнай мадэлі польскай мовы, дзе ёсць адпаведныя «darobek», «wniosek». Чым так спракудзіліся аматарам чужасловаў беларускія «ўклад» замест «унёсак», «здабытак» («здабыткі»), калі гутарка ідзе пра духоўны плён, творчыя дасягненні?

І яшчэ пашыраецца апошнім часам выраз «на тле». Ёсць у нашай мове «тло», здаецца, агульнаславянскае, пазначанае прадуктыўнасьцю формаў «тлець», «сатлель». Але ў гэтым кантэксьце, мабыць, лепей гучала б пабеларуску «на грунце». Мае згоднае з агульным ладам мовы, яе танальнасьцю эпічнае гучаньне.

Зусім глумнае чытаю «заранёў» замест літаратурнага «загадзя».

Ну, і ці так пільна патрэбная нам лексема «стасункі»? Можа, і надаелі «адносінны». Але ж ёсць у нашай мове аналіг, сянонім ім – «дачыненні». Здаецца, зь лепшым фанэтычна згарманізаваным гукавым радам. Мабыць, і «ўзаемадачыненні» і проста «ўзаемны» ня горш гучыць, чым «узаемастасункі». Хоць, што жа слова «стасункі», то не сказаць, што яно ў нашай мове ня мае ніякіх каранёў. І ў народнай, і ў літаратурнай мове ёсць «прыстасавачца», «прыстасаванец». І ў мове, і ў жыцьці таму шмат пацьвярдзеньняў. Гэта іншы выпадак, ня тое, што са словам «выбітны».

Зразумелая прычына шараханьня: цісьне асыміляцыя, якая ў незалежнай Беларусі набыла, здаецца, мэтанакіраваны характар. Хочацца адштурхнуцца ад дамінантнага ў родным доме слова вялікай суседкі. Дык ці такім, з дазволу сказаць, спосабам – пазычаньнем з другой мовы – захінеш, абароніш сувэрэннасьць беларускай мовы? Яна, наша мова, цудоўна рас-

працаваная цягам стагодзьдзяў і зусім самадастатковая, каб не псаваць яе аўтэнтычнасьць, карэннасьць саманадзейным уліваньнем. Арганічна ж, як і ўсякая фундамэнтальная зьява, яна можа прыняць, увабраць у сябе толькі тое, што згодна зь яе ўнутранымі граматычнымі і фанэтычнымі законамі.

Нельга забываць, што ў мове ўва-соблены сьветапогляд народу, яго мэнтальнасьць. Яна – гарант будучыні.

Простыя ісьціны, але як яны часам забываюцца.

І яшчэ некалькі словаў пра сумны факт розначытаньня ў неафіцыйным друку некаторых тапанімічных назваў, перш-наперш «Гародня» і «Горадня». У заходнебеларускай пэрыёдыцы 20-30-ых гадоў, уключаючы выданьні, што выходзілі ў самым Гродне, пасьлядоўна ўжывалася «Горадня», у «Горадні». Карэспандэнты адыходзілі ад афіцыйнага «Гродня», навязанага польскай моўнай традыцыяй і перанятай пасьля інкарпарацыі Беларусі ў склад Расійскай імперыі расейскім чынавенствам формы напісаньня назвы гораду. Інтэлігенцыя 20-х гадоў мінулага стагодзьдзя ў падачы назвы Гродна арыентавалася на беларускую народную традыцыю і гістарычныя крыніцы.

А паэт-гарадзенчук Макар Краўцоў у сваёй творчасьці скарыстоўваў старажытную летапісную норму напісаньня імя гораду:

Ізноў я тут, цябе вітаю,
Мой родны Горадзень стары...

Сягоньня ж рэдакцыі «Нашай Нівы» і «Нашага Слова» пры напісаньні назвы слаўнага гораду над Нёманам трымаюцца формы «Горадня». Аднак самі гарадненчुकі ў большасьці аддаюць перавагу «Гародні». Падобна, што такая форма назвы гораду прышчэпленая моладзі ў 70-я гады нашым незабыўным, знакавым творцам Уладзімірам Караткевічам, яго раманам «Хрыстос прызямліўся ў Гародні». Мне ж, прабачце, здаецца, што «Горадня» вымаўляць лягчэй. Прынамсі, ня тоўпяцца так літары разам, хоць іх і аднолькава лік. Ці не цяжэй гучыць і «гарадзенцы», чым «горадзенцы»?

Цікава было б пачуць думку прафэсійных мовазнаўцаў пра намі тут згаданае.

ТАЦЯНА БАРЫСІК

Ні ў лічным, ні ў абшчэсьцьвенным

ГАРАДЗКІ РАМАНС

*Я п'ю віно на пару з ружай,
Сілы дасьць яно журбу адужаць.*

Не хадзі па горадзе лахудраю,
На рабоце ўсе зь цябе смяюцца!
Ні прыкоскі, ні памады з пудраю —
І ў дзярэўні так не адзяюцца.
Гавараць: ні ў лічным, ні ў абшчэсьцьвенным
Не шанце непрыгожай дзеўцы —
Норкавая шапка мольлю сьсечана,
Паліто заўсёды ўсё ў пабелцы.
Наша прыбіральшчыца Марыначка,
Жэншчына паглядна і хароша,
Кажа, што купіла б боты новыя,
Каб, як ты, такія мела грошы.
Помніш, як мінулаю суботаю,
Цёця Галя юбілей спраўляла?
Ты ж туды махлачкаю прыперлася,
Нават вусны не нафарбавала...
А ў астатнім — ты мне падабаешся.
На вінішча грошай не шкадуеш,
І на кухні спрытна завіхаешся,
І кватэру ўласную будуеш.
На абедзе ўсе пра нас спрачаюцца,
Ды ніяк у думках не сыдуцца:
Кранаўшчыца Сьвета кажа — сойдуцца.
Вартаўнік Валера — разыдуцца.

Цьвітуць ля выканкаму ружы,
Нібыта п'юць людзкую кроў
Ну, як жа мне журбу адужаць,
О, каралеўна маіх сноў!
Абцасаў стук, нібы прынада.
Аж дрыжыкі пайшлі ў грудзях,
Але ў цябе — аўто, пасада.
А я з лапатай і ў тапцях.
Твая прыкоска, нібы цэбар.
І золата вісіць паўсюль.
А я граблямі лісьце грэбаў,
І рукі не памыў дасюль...
Райвыканкамаўская ружа!
І ты адна — і я адзін,
Ды не дае мне зь месца рушыць
Ня наш блакіт чужых ялін!..
У кіраўнічых калідорах
Абцасаў стук раптоўна зьнік,
А я пасунуўся паволі
Грузіць гальлё на грузавік.

Былі часы, былі бяседы...
Гулі, ды так, што будзь здароў!
На нефармальныя банкеты
Радзіма клікала сыноў.
Узяўшы чарку за абедам,
Ты верш на мове прачытаў.
Казаў — навек, казаў — прыеду,
Казаў — адзіную спаткаў!
Пасьля талеркі паляндвіцы
Пайшла другая чарка ў рот,
Душа зайшлася ў захапленні —
Вось вершы! Вось дык патрыёт!
А ты пасля на ўсё забыўся...
Было спаткацца не з рукі:
Ці то гарэлачцы скарыўся,
Ці перабльтаў цягнікі.
Я ўсю вясну цябе чакала,
Нібыта дожджычка ў чацьвер.
Ажно схуднела — так кахала!
Дарэмна — думаю цяпер.
Раёнка напісала двойчы —
Няма, як быццам, іншых тэм —
Той, праз каго ня спала ўночы,
Стаў на чале БРСМ.
Я пра каханьне не шкадую.
Ты сам сябе і пакараў!
А толькі на адно крыўдую:
Нашто на мове верш чытаў?

пытайцеся ў незалежных распаўсюднікаў часопіс

ARCHE

п а д п і с н ы і н д э к с 0 0 3 4 5

Як весьці гандаль палітвязьнямі

Папулярная сёньня сярод нашых мандарынаў формула «мы вам вызваленьне палітэзкаў, а вы нам за гэта розныя бонусы» магла сфармавацца ў савецкія часы, калі па краіне грывелі кампаніі за вызваленьне таго ці іншага вязьня імпэрыялізму. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Алё, алё, дайце горад, абкам!
Абкам, вы мяне чуеце?! На дроце старшыня саўгасу «Маладзец». Трэба тэрмінова трактары і камбайны. Плян гарыць! Па бураках завал. Што? Чаму мне трэба канкрэтна абламацца? Таму што «Маладзец» забіў на плян партыйна-ідэйных мерапрыемстваў? Падставіў вобласць?.. А як жа паход калектыву малочнай фэрмы на чыгуначную станцыю «Шклоў», празь які ў 1897 г. ехаў брат Леніна Зьміцер Ульянаў, а як жа конкурсы дзіцячага малюнку на тэму бамбёжак Ханоя амэрыканскімі ВПС?

Што не правялі? Мітынг за вызваленьне палітвязьняў у ЗША? Мы не правялі? Мы яшчэ ў маі правялі збор працоўнага калектыву ў падтрымку гэтай чарнаскурай актывісткі... як яе, ну, у яе яшчэ такія валасы курчавыя... як барада ў Салжаніцына... Што? Партбілет на

стол? За што?! За мітынг у падтрымку Салжаніцына... Не, мітынг быў не ў падтрымку Салжаніцына! Во згадаў — мітынг быў у падтрымку Анжэлы Дэвіс. Алё. Алё! Ня чуеце? Дыкую па літарах: Англія Ноўгарад Ж... Блін, якое можа быць слова на ж..., акрамя гэтага. Вось-вось, правільна, Анжэлы Дэвіс. А Карвалан Луіс, якога абмянялі на Быкоўскага? Гэта ж было грандыёзнае мерапрыемства! У нас два гады таму на зону за крадзеж цэменту з будоўлі пайшоў Пецька Быкоўскі. Дык усе думалі, што яго памянялі на Карвалана. Нават плётка па горадзе пайшла: усіх, хто крадзе цэмент, амэрыканцы будуць мяняць на камуністаў і даваць палітычны прытулак за акіянам...

Што вы мяне парыце? Лулумба? Хто такі Лулумба? Лідэр прагрэсіўных сіл трапічнай Афрыкі? У турме?

Увесь сьвет патрабуе ягонага вызваленьня, акрамя саўгасу «Маладзец»?

Давайце так: я вам вызваленьне Лулумбы, а вы мне два камбайны. І вось яшчэ даўно абяцалі — паездачку. Ну хоць у краіну народнай дэмакратыі. Ну ў Баўгарыю. Хоць наемся тых іхных памідораў у банках. У нас тут такі дэфіцыт — іхныя памідоры ў банках.

А мяне не хвалюе! Ня будзе камбайнаў — хай хоць усё жыццё сядзіць! Гэта ж нармальна: два камбайны і Баўгарыя за аднаго Лулумбу. Ён жа ж герой усіх прагрэсіўных сілаў трапічнай Афрыкі! Што? Ды я Пятру Міронавічу буду скардзіцца! Я ж не пращу крэдыту на рамонт дарогі!.. Дамовіліся. Мы выступім за Лулумбу. Кантроль будзе жастачайшы. Чао!

У нядзелю, 2 сакавіка, на хвалях радыё Рацыя — праграма з цыкля «Жывая чытанка» — сумесны праект газэты «Наша Ніва» і радыё Рацыя. Аўтары кнігаў, выдадзеных у сэрыі «Кнігарня НН», чытаюць у этэры свае творы, а працягам гучыць музычны твор, які, на думку самога аўтара, — найбольш падыходзіць пад атмасфэру агучанага. Вядучы — Сяргей Будкін.

Герой праграмы — Алесь Кудрыцкі.

2 сакавіка а 18.45 (па беларускім часе) «Жывую чытанку» адкрываюць «Суд на Каляды».

Паўтор перадачы ўначы — а 0.45.

Рацыю можна пачуць на FM-хвалях 98,1 на Беласточчыне (Беласток, Гайнаўка, Сакулка, Бельск-Падляскі...), а таксама он-лайн: <http://racyja.com>

Рацыю таксама можна паслухаць на ўсёй тэрыторыі Беларусі праз кароткія хвалі 5815 кГц (17.30 — 19.30).

Каляндар на 2008 год

са здымкамі фатографу «НН» Юліі Дарашкевіч і Андрэя Лянкевіча

шукайце ў кнігарнях і ў незалежных распаўсюднікаў

12 сакавіка Менск
19.00 R-Club

N.R.M.

·разьвіталны канцэрт·
разьвітваемся зь зімой

вул. Сурганава, 26

7 клуб
Рэактор
18:00
сакавіка Усім дзяўчынам падарункі

metacollection

-Fest

збірае сяброў

Грандыёзнае шоу!

Asguard
Imprudence
Soncavarot
Soulsides
Partyzone

Даведкі:
2884160,
766425,
6489888
Кейтэ:
12 900
- першыя 100
19 000 - астатнія
17 000 - у дзень
20 000 - столик + кампакт у падарунак

КАНЦЭРТЫ

Эдуард Акулін

16 сакавіка ў малой залі к/з «Менск» (вул.Кастрычніцкая, 5) — канцэрт барда і паэта Эдуарда Акуліна, пры ўдзеле Алеся Камоцкага. **Пачатак а 18-й.** Квіткі: 10000–18000. Даведкі: (029) 766-24-25, (029) 649-08-88.

Зьміцер Вайцюшкевіч

8 сакавіка а 19-й у к/з «Менск» — традыцыйны сьвяточны канцэрт Зьмітра Вайцюшкевіча і WZ-Orkiestra. Квіткі: (017) 206-66-38, (029) 610-88-72. Даведкі: (029) 77-88-277, (029) 69-88-277.

ВЫСТАВЫ

Край, абуджаны гэйналам

У Менску ў Палацы мастацтва (вул.Казлова, 3) да 3 сакавіка працуе выстава Алеся Цыркунова «Край, абуджаны гэйналам», арганізаваная з нагоды 60-годзьдзя мастака і прысьвечаная двум юбілеям: 170-годзьдзю з дня нараджэньня Кастуся Каліноўскага і 90-й гадавіне абвяшчэньня БНР. На выставе прадстаўлены больш за сто твораў мастака.

Herbarium Amoris

У Нацыянальным музэі гісторыі і культуры з 13 сакавіка да 13 красавіка працуе фотавыстава Эдварда Коінбэрга «Herbarium Amoris» — «Гербары каханьня», прысьвечаная 300-годзьдзю з дня нараджэньня Карла Лінэя. Адкрыцьцё 13 сакавіка а 17-й. Цыкль фатаздымкаў Эдварда Коінбэрга «Гербары каханьня» быў упершыню паказаны ў Стасгольме ў 2003 г. Коінбэрг стварае фатаздымкі расьлін у стылі, які адсылае гледача да часоў Лінэя ці нават да яшчэ ранейшых. Ёстотная крыніца натхненьня фатографа — галандзкі жывапіс XVII—XVIII ст.

У рамках выставы ў Менску, 12 сакавіка а 18-й, на базе галерэі візуальнага мастацтва

NOVA Цэнтральнай бібліятэкі імя Янкі Купалы (вул.Харужай, 16), пройдзе сустрэча з фотамастакамі Эдвардам Коінбэргам і Кенэтам Гунарсанам, якія распавядуць пра сучасную фатографію ў Швэцыі.

Падарожжа ў Залістроўе

З 29 лютага да 30 сакавіка ў Музэі В.Бялініцкага-Бірулі ў Магілёве адбудзецца выстава Андрэя Асташова «Падарожжа ў Залістроўе», на якой можна ўбачыць скульптуры і калеровыя літаграфіі творцы.

ТЭАТРЫ

Купалаўскі тэатар

- 29 (пт) — «Макбэт»
 - 1 (сб), 5 (ср) — «Кім»
 - 2 (ндз) — «Памінальная малітва»
 - 3 (пн) — «Каханьне ў стылі барока»
 - 4 (аўт) — «Арт»
 - 6 (чц) — «Гаполева завая»
 - 7 (пт) — «Слуга двух гаспадароў»
 - 9 (ндз) — «Паўлінка» ранішнія спектаклі
 - 2 (ндз) — «Афрыка»
 - 9 (ндз) — «Паўлінка» малая сцэна
 - 1 (сб), 6 (чц) — «Маці»
 - 5 (ср) — «Адчыніце Кантралёру!»
 - 9 (ндз) — «Балада пра каханьне»
- Тэатар беларускай драматургіі
- 29 (пт) — «Чарнобыльская малітва»

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

«Старым тут ня месца»

Старым тут ня месца (No Country for Old Men)

ЗША, 2007, каляровы, 122 хв.

Рэжысэры: Джозэл і Этан Коэны

Жанр: Крымінальная драма паводле рамана Кормака МакКарці

Прызы: «Оскары» за рэжысуру, найлепшы фільм, найлепшы сцэнар, найлепшы мантаж, найлепшую акторскую ролю (Хаўер Бардэм), намінацыя на «Залатую галіну» Канскага кінафэсту; усяго 80 узнагародаў і 31 намінацыя

Адзнака: 8 (з 10)

Паляўнічы на аленяў знаходзіць у пустыні побач з расстрэлянымі трупамі 2 млн даляраў і валізі з наркатыкамі. Прысабечыўшы знойдзенае, герой нажывае сабе праблему. Цяпер па ягоных сьлядох ідзе маньяк, нанятая наркартэлем сьледчы і мэлянхалічны шэрэф...

Увесь кайф карціны братоў Коэнаў — у пустоты і дыялёгах. Амаль няма перастрэлак, адсутнічаюць кананічныя мардабоі, стужка, як і жыцьцё, абрываецца на паўфразе. Кніжна-банальныя дыялёгі выклікаюць ступар і радасць прыхаванай іроніяй; а ціхая гутарка забойцы з гандляром варта тысячы выбухаў. Ляканічны мінімалізм: музыка гучыць толькі на тытрах, задумлівыя пейзажы, асалода дэталі. Грошык для лёсаваньня, не затэкаюць крывёю пантофлі, выбіты стрэлам замок...

У фільме геніяльныя акторскія маскі. Нерухома-каменны маньяк у выкананьні Бардэма з фрызураю наведніка бардэлю (грым рабіўся паводле сапраўднае фатографіі); імпэтны паляўнічы (Джош Бролін), якому не ўцячы ад уласнага кону; Томі Лі Джонз у ролі сьцішанага паліцэйскага.

Маска шэрэфа — традыцыйная для Лі Джонза, але ў гэнай стужцы, паляўнічы імпэт зьнікае, надыходзіць апатыя; дабро стамілася ганяцца за злом. Тым болей, што гэтае зло не бяруць ні стрэлы, ні словы, ні аўтамабільная катастрофа.

Этан і Джозэл Коэны без ружовай рамантыкі глядзяць на сьвет, што ляжыць у зьле, прапануючы ў якасьці лекаў перадавальны чорны гумар і вышталцоную іронію стылю.

Андрэй Расінскі

люты 2008

Загад каралевы, або Пяць хвілін у парозе. Апавяданьне Марыі Вайцяшонак	28
Алег Мінкін: «Неабавязкова зьбірацца тысячай, каб сьпяваць	30
У аддзяленьні сківіца-тваравай хірургіі. Апавяданьне Аляксея Бацюкова	31
Аляхнавічаняты. Эсэ Людвікі Кардзіс	33
Пятая варыяцыя на тэму іконы. Адзін сэзон у Купалаўскім. Піша Аляксандар Фядута	36
Клін. Рэпартаж Андрэя Лянкевіча з Нарвілішак	38
Яхім Топал: «Мяне ўразіў Быкаў»	42
Некалькі слоў аб нашай спрадвечнай. Піша Арсень Ліс	44
Ні ў лічным, ні ў абшчэсьцьвенным. Вершы Тацяны Барысік	45

КАЗКІ ЖЫЦЦЯ

На гэтым жыцьцё і дзержыцца...

Шасьцідзсяцігадовы сын просіць у васьмідзсяцігадовай маці:

— Мама, дай мне грошай на новыя боты...

— Колькі? — пытае матуля ў састарэлага падшыванца.

Прыехаў занадта разумны гараджанін на пахаваньне. Да нябожчыка падшоў. Зь людзьмі павітаўся. І пачаў натхнёна рэкламаваць бідабаўкі кітайскай вытворчасці.

Спусьцела вёска. Выйпаў на вуліцу Сьцяпан, а пагаварыць няма з кім. Раптам бачыць — чалавек на вэлясыпэдзе едзе па бакох азіраецца. Параўняліся.

— Ці ня бачылі вы тут каня? — пытае вэлясыпэдыст у Сьцяпана.

— Пачакайце, я тут прагульваюся, усё ведаю, усё вам раскажу, — абназдзейвае Сьцяпан.

Вэлясыпэдыст спыняецца, злазіць з вэлясыпэду, здымае сумку і чуе працяг

распаведу:

— Не, коней тут не было.

Маладая адзінокая пэнсіянерка паклікала двух блазнаў плот пастроіць. Зрабілі справу. Пайшлі ў хату. Вышлі. Тут адзін дурнаваты пачаў да гаспадыні чапляцца. За рукі хапае і прыгаворвае:

— Любка, Любка, я табе хачу нешта сказаць.

— Ну, дык кажы, — ня вытрымала Любка.

— Я на вушка, — і ўжо шэптам, — Любка, парэж яшчэ сала.

— Кожны чалавек павінен пасадзіць дрэва, — павучальна прамаўляе занадта разумны гараджанін. І запытваецца ў сваяка: — А ты ці пасадзіў за сваё жыцьцё хая адно дрэва?

— Так, было аднойчы на школьным суботніку. Затое я ўжо трыццаць гадоў твайму бацьку бульбу саджаю, а ты ці пасадзіў хая раз? — не разгубіўся сваяк.

Запісала Тацяна Барысік

ТДА «ВД Аўто» **ЛІЧЫЛЬНІКІ ДЫЗЭЛЬНАГА ПАЛІВА**
 для імпартнай і айчынай тэхнікі
Эканомія — больш за 15%
 УНН 190841880 Тэл./факс: 375 17 262-57-54, 262-25-29
 GSM: 375 29 776-86-25, 694-91-26

А ты падпішыся!

Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву», проста паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас. Адначасова Рэдакцыя зьявртаецца з просьбай ахвяраваць на выданьне. Дэталі — старонка 25.

ПРИВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ДОМ

Прадам за 51 тыс. цагляны дом плошчай 100 кв. м. (зроблены на 70%) з надзелам (6 сотак) каля Менску (1 км.). Ёсць электрычнасьць, вада, падводзіца газ. Т.: (029) 576-74-29

Маладая беларускамоўная сям'я зьдзіец 6 гадоў здыме адносна таннае прыстойнае жылло ў Менску альбо пад Менскам (каб часта хадзілі электрацяці ў аўтобус). Разглядаюцца УСЕ варыянты. Т.: (029) 198-32-51

СЯБРОЎСКАЯ ПАДАРОЖЖА

Запрашаем у падарожжа «Шчучынскі раён» 9 сакавіка (нядзеля) па маршруце: Менск—Жалудок—Ражанка—Шчучын—Вялікае Мажэйкава—Васілішкі—Лябедка Іваніўская—Менск. 14—17 сакавіка — «Падольскія Фартэцыі»: Камянец—Падольскі—Хоцін—Меджыбож. Т.: 292-54-58; (029) 622-57-20; (029) 509-12-16; (029) 110-19-28

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч, У. Зямляроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі
 шэф-рэдактар
 галоўны рэдактар
 мастацкі рэдактар
 заснавальнік

Наста Бакшанская
 Андрэй Дынько
 Андрэй Скурко
 Сяргей Харэўскі
 Мяццовы фонд выданьня
 газеты «Наша Ніва»
 «Прыватнае прадпрыемства
 «Суродзічы»

выдавец

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасці за змест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасведчаньне аб рэгістрацыі перыядычнага выданьня №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: 220101, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Р/р 3012206280014 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 2239. Газэта выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаньня ў друку 23.00.27.02.2008.

Замова № 1106.

Рэдакцыйны адрас: Ракасоўскага, 102-71.